

На основу члана 18. став 7. и члана 38. ст. 1, 4. и 5. Закона о планском систему („Службени гласник РС“, број 30/18), Влада усваја:

СТРАТЕГИЈУ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И ЗАШТИТУ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА ЗА ПЕРИОД ОД 2020. ДО 2023. ГОДИНЕ И АКЦИОНИ ПЛАН ЗА 2020. И 2021. ГОДИНУ ЗА ПРИМЕНУ СТРАТЕГИЈЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И ЗАШТИТУ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА ЗА ПЕРИОД ОД 2020. ДО 2023. ГОДИНЕ

I. СТРАТЕГИЈА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И ЗАШТИТУ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА ЗА ПЕРИОД ОД 2020. ДО 2023. ГОДИНЕ

1) УВОД

Правни основ за доношење Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са Акционим планом за 2020. и 2021. годину за примену Стратегије, налази се у одредби члана 45. став 1. Закона о влади („Службени гласник РС“, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – одлука УС, 44/14 и 30/18 – др. закон), којим је прописано да стратегијом развоја Влада утврђује стање у области из надлежности Републике Србије и мере које треба предузети за њен развој. Одредбама члана 38. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“, број 30/18) регулисано је да документ јавних политика на републичком нивоу усваја Влада, осим ако је другачије прописано посебним законом. Чланом 10. став 2. истог закона дефинисани су документи јавних политика, међу којима су стратегија и акциони план.

(1) Насиље над децом је феномен који је присутан у свим друштвима, културама и деловима света. Велики број деце свакодневно трпи насиље, што представља грубо кршење права детета. Насиље изазива патњу детета, озбиљно угрожава развој, добробит, па и сам живот детета, а последице су често тешке и дуготрајне, могу се протезати и у одрасло доба, па и у следеће генерације путем механизма тзв. међугенерациског преношења насиља.¹ Зато се приступило изради једног оваквог предлога, на бази јасних индикација да постоји потреба за овом врстом интервенције.

Право на заштиту од свих облика насиља представља основно право сваког детета, а утврђено је Конвенцијом УН о правима детета и низом међународних и регионалних уговора у области заштите људских права које је Република Србија потврдила. Систем заштите деце од насиља може бити успешно унапређен кроз партнерства органа државне управе, територијалне аутономије и локалне самоуправе, јавног сектора (система образовања и васпитања, система здравствене заштите, система социјалне заштите, унутрашних послова и др), правосуђа, цивилног друштва, породице и појединаца.

¹ *World Report on Violence and Health, Summary*, Geneva, WHO, 2002, доступно на: www.who.int/violence_injury_prevention

Према коначним резултатима пописа становништва, домаћинства и станова 2011. године у Републици Србији живи 1.263.128 деце.² Деца чине око 21% становништва. У складу са процесима који се одвијају у Републици Србији (у области социјалне заштите, здравства, унутрашњих послова, образовно-васпитног система, правосуђа и друго) сви системи имају обавезу да заштите дете од насиља и обезбеде му одговарајућу подршку. Обим и врста подршке коју институције појединих система спроводе зависе од надлежности датих институција, дефинисаних релевантним законима и подзаконским актима, као и од организационих капацитета, људских и финансијских ресурса којима институција располаже.

Спречавање и сузбијање насиља над децом и заштита деце од насиља представљају један од приоритета националне политике Републике Србије. Општи оквир политика везаних за децу у периоду од 2004–2015. дефинисан је у Националном плану акције за децу. Као део овог плана, Влада Републике Србије, на седници одржаној 5. августа 2005. године усвојила је Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања са циљем да се обезбеди оквир за успостављање ефикасне, оперативне, међусекторске мреже за заштиту деце од злостављања, занемаривања, експлоатације и насиља. Поред Општег протокола, усвојени су и посебни секторски протоколи, који су дефинисали посебне улоге и процедуре у заштити деце од злостављања и занемаривања за сваки од релевантних сектора у оквиру система заштите - систем рада и социјалне заштите, образовања, полиције, здравства и правосуђа.

(2) Савет за права детета је на својој седници од 20. децембра 2016. године иницирао да се приступи изради оваквог предлога, односно донесе нова Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је, на иницијативу Савета за права детета, а уз подршку УНИЦЕФ, израдило Нацрт стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља.

(3) и (4) Овакав документ јавне политике не доноси се први пут, односно истеком важећег документа. У овај процес су биле укључене надлежне институције. Влада Републике Србије је 2008. године донела Националну стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља за период 2009-2015, а током 2010. године и Акциони план за њено спровођење. Паралелно са реформама у области политика, унапређени су закони ради бољег решавања проблема насиља према деци. Иако по истеку периода важења Националне стратегије, није извршена формална евалуација утицаја њене примене, резултати бројних доступних истраживања, који указују да је насиље према деци у Србији и даље раширена појава, представљају валидан основ за доношење нове стратегије. Национални извештај „Насиље према деци у Србији. Детерминанте, фактори и интервенције“³ својом целовитошћу, обимношћу, као и методологијом израде, може се сматрати евалуацијом претходне стратегије. Ова студија спроведена је као „Процеса истраживања за политике и праксе“, који је покренула УНИЦЕФ канцеларија за истраживања - *Innocenti*. Наведено истраживање заснивало се на анализи политика, програма и пракси у области превенције и заштите од насиља над децом, документовања налаза о изложености деце насиљу као и на широком консултативном процесу о приоритетним мерама. Према налазима поменутог Извештаја претходна стратегија није остварила свој пуни утицај. Подаци из истраживања указују да је насиље према деци распрострањено у свим окружењима у којима деца живе и бораве: у породици, предшколској установи, школи, институцијама (за децу без родитељског старања, децу са инвалидитетом, децу у сукобу са законом) и другим. У порасту је и дигитално насиље, као реалитивно нов феномен. Физичко насиље и физичко кажњавање деце и ученика у образовно-васпитним установама експлицитно је забрањено одредбама члана 111. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закони и 10/19). Међутим, иако међународне конвенције које је наша земља ратификовала, забрањују телесно кажњавање деце у свим окружењима, Република Србија још увек није законом експлицитно забранила и прописала санкције за примену телесног кажњавања деце у породици, дневним боравцима, алтернативном систему бриге о деци. Наведени оквирни увиди у феномен насиља над децом, чине снажан скуп разлога за доношење новог стратешког документа усмереног ка превенцији и заштити деце од насиља.

У циљу развоја Предлога стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља, и пратећег акционог плана Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Сектор за бригу о породици и социјалну заштиту, донело је 19. јуна 2017. године Решење о формирању радне групе на

² Попис становништва, домаћинства и станова 2011. године у Републици Србији, Републички завод за статистику, Београд, 2011, доступан на: www.popis2011.stat.rs;

³ *Насиље према деци у Србији. Детерминанте фактори ризика и интервенције. Национални извештај*, УНИЦЕФ, Београд, 2016. године

основу члана 23. Закона о државној управи („Службени гласник РС”, бр. 79/05, 101/07 и 95/10 и 99/04). Овим решењем образована је Радна група за израду Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља и пратећег акционог плана у следећем саставу: Владимир Илић, државни секретар у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Драган Вулевић, начелник Одељења за управно-надзорне послове у области породичне заштите у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Биљана Зековић, председавајући Радне групе и начелник Одељења инспекције социјалне заштите у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Мирјана Огњановић, руководилац Одељења за истраживање и развој у Републичком заводу за социјалну заштиту, Ружица Јелисавац, саветник у Републичком заводу за социјалну заштиту, Оливера Зечевић, шеф Одсека за превенцију и сузбијање малолетничке делинквенције у Министарству унутрашњих послова; Бојана Перовић, саветник у Министарству омладине и спорта, Анамарија Вичек, државни секретар у Министарству просвете, науке и технолошког развоја, Снежана Пантић Аксентијевић, самостални саветник у Министарству здравља, Александра Степановић, начелник Одељења за заштиту права лица лишених слободу у Министарству правде, Сава Савић, помоћник министра у Министарству трговине, туризма и телекомуникација, Тања Срећковић, саветник у Канцеларији за људска и мањинска права, Игор Јурић, Фондација Тијане Јурић, Тања Игњатовић, Аутономни женски центар, Светлана Влаховић, Савез МНРО Србије, Јелена Жунић Цицварић, (у име Мреже организација за децу Србије коју чини 101 чланица), Весна Дејановић, УНИЦЕФ. Након формирања радне групе у јуну 2017. године, почетком јула 2017. године одржан је први радни састанак Радне групе која је је управљала процесом и активно учествовала у процесу развоја докумената, док су експерти пружали стручну подршку. Коментаре и сугестије око којих су се чланови Радне групе усагласили, експерти су преносили у текст. Радна група је у свим фазама процеса била одговорна за одобравање нацрта текстова, при чему је Савет за права детета имао кључну улогу у процесу израде и валидирања фаза израде Предлога стратегије. Експертска радна група радила је у саставу: проф. др Вероника Ишпановић, водећа експерткиња; Владан Јовановић, експерт задужен за област социјалне заштите; Александра Калезић Вигњевић, експерткиња задужена за област образовања; доц. др Милица Пејовић Милованчевић, експерткиња задужена за област здравства; Лидија Кузманов, експерткиња задужена за буџетирање. Израду коначног Предлога стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за подржао је Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

2) ПОДАЦИ О ПЛАНСКИМ ДОКУМЕНТИМА И РЕЛЕВАНТНОМ ПРАВНОМ ОКВИРУ

У јануару 2014. године, у Бриселу, одржана је прва међувладина конференција између Србије и ЕУ, чиме је означен почетак приступних преговора. Овај процес захтева даље усклађивање националног законодавства са стандардима или прописима Европске уније, као и њихово пуно спровођење. То се односи и на област превенције и заштите деце од насиља, у којој су извршене бројне и значајне реформе са којима и у наредном периоду треба наставити. Србија је у јулу 2016. године отворила поглавље 23 у процесу евро-интеграција. У саставу обавеза у овој области очекује се да ће примена Акционог плана за Поглавље 23 бити један од приоритета Владе. Овај план предвиђа израду новог „Вишегодишњег стратешког оквира за превенцију и заштиту деце од насиља”. Осим наведеног, треба поменути и друга усвојена планска документа релевантна за овај предлог:

- Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године (2015) утврђује основне принципе за унапређење друштвеног положаја младих и стварање услова за остваривање права и интереса младих у свим областима.
- Стратегија о спречавању злоупотребе дрога од 2014. до 2021. године (2015), има за циљ да обезбеди и унапреди јавно здравље, општу добробит за појединца и друштво, да осигура и унапреди висок ниво безбедности становништва, као и да понуди балансиран, интегративан приступ проблему дрога, заснован на доказима.
- Стратегију за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године, Влада Републике Србије усвојила је 2016. године. Ова стратегија односи се на следеће области: образовање, становање, запошљавање, здравље и социјална заштита.
- Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године (2016) садржи меру које се односи на спречавање раних и принудних бракова, посебно ромских девојчица и младих жена и пружање подршке младим женама и младим мајкама за наставак школовања.

– Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за период од 2017. до 2022. (2017) други је стратешки документ Владе Србије који је донет у циљу решавања проблема трговине људима. Стратегијом су конципирани свеобухватни одговори друштва на трговину људима, у складу са новим изазовима, ризицима и претњама. Стратегија се усмерена ка унапређењу система превенције, помоћи и заштите жртава и сузбијању трговине људима, посебно жена и деце.

– Стратегијом развоја информационе безбедности у Републици Србији за период од 2017-2020 године утврђено је да је за адекватну заштиту деце на интернету неопходно подизање свести и родитеља и деце, као и јачање улоге школе кроз одговарајуће школске програме о безбедним начинима коришћења интернета и других информационих технологија.

– Стратегијом развоја систем извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године (2013) предвиђено је побољшање услова за смештај малолетника, као и унапређење специјализованих и индивидуализованих програма поступања за посебно осетљиве групе у циљу успешне ресоцијализације и реинтеграције.

– Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања Влада је донела 5. августа 2005. године. Општи циљеви Протокола су: унапредити добробит деце кроз спречавање злостављања и занемаривања; осигурати брз и координисани поступак који штити дете од даљег злостављања и занемаривања и обезбедити терапијску помоћ детету и породици; осигурати да су сви предузети поступци и одлуке, током целог поступка, у најбољем интересу детета. Циљна група овог протокола су сва деца чија је добробит угрожена, односно: деца у свим ситуацијама (у породици и ван породице); сва деца у земљи, без обзира на правни статус, етничко порекло, родну припадност и било које друге социјалне или индивидуалне карактеристике. Протокол је обавезан за све пружаоце услуга, укључујући невладине организације, као и оне који одређују политике заштите деце. Посебни протоколи. Поред Општег протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања, донети су и посебни протоколи који се односе на образовно-васпитни систем, област здравствене заштите, социјалне заштите, правосуђа, унутрашњих послова и инспекције рада.

Што се тиче правног оквира, треба, пре свега, кренути од Устава Републике Србије („Службени гласник РС”, број 98/06) на основу кога деца уживају људска права примерено свом узрасту и душевној зрелости; деца су заштићена од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања или злоупотребавања (члан 64. ст. 1. и 3). Уставом је прописана посебна заштита породице, мајке, самохраног родитеља и детета (члан 66). Породични закон („Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 – др. закон и 6/15) дефинише и забрањује насиље у породици и установљава обавезу државе да предузме све потребне мере за заштиту детета од занемаривања, физичког, сексуалног и емоционалног злостављања и од сваке врсте експлоатације. Што се тиче самих закона, треба истаћи следеће:

– Законом о социјалној заштити („Службени гласник РС”, број 24/11) одређени су циљеви социјалне заштите који се остварују обезбеђењем материјалне подршке појединцу односно породици која има потребе за њом, али и пружањем услуга социјалне заштите. Корисници услуга социјалне заштите су и деца жртве злостављања, занемаривања, насиља и експлоатације.

– Законом о спречавању насиља у породици („Службени гласник РС”, број 94/16) уређује се спречавање насиља у породици и поступање државних органа и установа у спречавању насиља у породици и пружању заштите и подршке жртвама насиља у породици.

– Кривични законик („Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/09, 104/13, 108/14 и 94/16) нормативноправно сагледава дете у контексту кривичне одговорности, заштите од кривичних дела и сл. Овим закоником посебно се санкционишу кривична дела која у свом бићу имају елементе насиља, занемаривања, злоупотребе, злостављања и експлоатације малолетних лица, а као посебан облик квалификованог кривичног дела прописује се дело учињено према малолетном лицу млађем од 14 година.

– Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела („Службени гласник РС”, број 85/05) садржи одредбе које се примењују према малолетним учиниоцима кривичних дела, одредбе које се односе се материјално кривично право, органе који га примењују, кривични поступак и извршење кривичних санкција према овим учиниоцима кривичних дела, као и посебне одредбе о заштити деце и малолетника као оштећених у кривичном поступку.

– Законом о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима („Службени гласник РС”, број 32/13) прописују се посебне мере које се спроводе према учиниоцима кривичних дела против полне слободе извршених према

малолетним лицима одређених истим законом и уређује вођење посебне евиденције лица осуђених за та кривична дела. Сврха закона је да се учиниоци кривичних дела против полне слободе извршених према малолетним лицима спрече да врше ова дела.

– Закон о забрани дискриминације („Службени гласник РС”, број 22/09) садржи одредбе о забрани дискриминације деце. Законом је прописано да је забрањено дискриминисати дете, односно малолетника према одређеним статусима, тј. личним својствима самог детета, родитеља, старатеља и чланова породице.

– Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. Закон и 10/19) садржи одредбе о забрани дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и забрани понашања којима се вређа углед, част или достојанство детета и ученика. Законом је забрањено физичко, психичко, социјално, сексуално, дигитално и свако друго насиље, злостављање и занемаривање детета.

– Законом о спорту („Службени гласник РС”, број 10/16) прописано је да је у области спорта, забрањена свака врста злоупотреба, злостављања, дискриминације и насиља према деци, као и да организације у области спорта и лица која обављају стручно васпитни рад са децом у тим организацијама, као и сви чланови и запослени у организацијама у области спорта, нарочито промовишу равноправност међу децом и активно се супротстављају свим врстама злоупотреба, злостављања, дискриминације и насиља.

– Закон о раду („Службени гласник РС”, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – одлука УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење) садржи одредбе којима се посебно штити запослени који није навршио 18 година живота, тј. дете.

– Закон о спречавању злостављања на раду („Службени гласник РС”, број 36/10) односи се на заштиту запослених и не прописује посебну заштиту малолетних запослених.

– Закон о здравственој заштити („Службени гласник РС”, број 25/19) конституише обавезу свих здравствених радника по којој су дужни да препознају и пријаве насиље над децом, као и да пруже подршку деци и њиховим породицама у складу са својим овлашћењима.

Што се тиче међународног правног оквира, Републику Србију обавезује Конвенција о правима детета,⁴ која је ступила на снагу 2. новембра 1990. године. Тиме су преузете обавезе да се, између осталог, примењују мере за спречавање насиља над децом и да обезбеди заштиту детета од свих облика насиља у породици, установама, институцијама и широј друштвеној средини, и то од: физичког и менталног насиља, злоупотребе и занемаривања (члан 19); свих облика сексуалног изабљивања и сексуалне злоупотребе (члан 34); насилног одвођења деце и трговине децом (члан 35); свих других облика експлоатације штетних за дете (члан 36); мучења, нехуманих и понижавајућих поступака и кажњавања (члан 37). Конвенција такође одређује обавезу државе да обезбеди мере подршке за физички и психички опоравак детета – жртве насиља и социјалну реинтеграцију детета (члан 39). Поред Конвенције о правима детета, Република Србија је ратификовала и два додатна протокола која су донета уз Конвенцију о правима детета: Факултативни протокол о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији и Факултативни протокол о учешћу деце у оружаним сукобима 2002. године.⁵

У оквиру Уједињених нација 1966. године, донети су пактови о правима човека: 1) Међународни пакт о грађанским и политичким правима⁶, који одредбом члана 8. забрањује сваки облик ропства, робовског положаја и принудног рада; 2) Међународни пакт о економским, социјалним и културним

⁴ Закон о ратификацији Конвенције о правима детета („Службени лист СФРЈ–Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ–Међународни уговори” бр. 4/96 и 2/97). Република Србија је по основу сукцесије од 2001. године чланица Конвенције о правима детета.

⁵ Закон о ратификацији Протокола о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији („Службени лист СРЈ–Међународни уговори”, број 7/02) и Закон о ратификацији Протокола уз Конвенцију о правима детета о учешћу деце у оружаним сукобима („Службени лист СРЈ–Међународни уговори”, број 7/02).

⁶ СФРЈ је ратификовала Пакт законом од 30. јануара 1971. године („Службени лист СФРЈ”, број 7/71). Уз Пакт су усвојена и два протокола и то: Опциони протокол уз Међународни пакт о грађанским и политичким правима који је ступио на снагу 23. марта 1976. године и Други опциони протокол уз Међународни пакт о грађанским и политичким правима који је ступио на снагу 11. јула 1991. године. Савеза Република донела је Закон о ратификацији Конвенције о правима детета („Службени лист СФРЈ–Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори” бр. 4/96 и 2/97). Република Србија је по основу сукцесије од 2001. године чланица Конвенције о правима детета.

⁶ Закон о ратификацији Протокола о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији („Службени лист СРЈ–Међународни уговори”, број 7/02) и Закон о ратификацији Протокола уз Конвенцију о правима детета о учешћу деце у оружаним сукобима („Службени лист СРЈ–Међународни уговори”, број 7/02)

правима⁷ у члану 10. препоручује државама да санкционишу сваку економску експлоатацију младих људи, као и рад у условима који могу бити опасни по њихов живот. Наведени пактови потврдили су неке ставове из Универзалне декларације о људским правима (1948) и створили оквир у коме се развио, између осталог, систем међународноправне заштите деце.

Конвенција о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања („Ланзарот конвенција“) Савета Европе (2007/2010) је најобухватнији правни инструмент о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, којим су обухваћене све врсте сексуалних кривичних дела на штету малолетних лица (укључујући сексуално злостављање деце, искоришћавање деце у проституцији и порнографији, излагање деце сексуалним садржајима и активностима) и кажњавање истих.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција)⁸ прописује обавезе државе у заштити и подршци за децу сведоке насиља према женама и насиља у породици, заштиту жртава од даљег насиља, обезбеђивање делотворне сарадње између свих надлежних државних органа у пружању заштите и подршке жртвама и сведоцима свих облика насиља обухваћених Конвенцијом, укључујући и упућивање на опште и специјализоване службе подршке. Битна новина коју уводи ова конвенција јесте да децу сведоке насиља сматра такође жртвама насиља.

Конвенција о високотехнолошком криминалу („Будимпештанска конвенција“) Савета Европе (2001), садржи дефиницију шта се може сматрати искоришћавањем деце у порнографији и дефинише активности које су повезане са производњом или дистрибуцијом порнографског материјала.

Конвенцијом Међународне организације рада (МОР) број 138 (1973) прописан је највиши стандард у области минималног узраста за запошљавање. Ова конвенција се односи на све области рада, како плаћеног тако и неплаћеног, и подиже старосну границу за запошљавање на 15 година. Њоме се дефинише политика усмерена ка искорењивању дечјег рада. Конвенцијом је прописано да дете мора презапослења завршити основно (обавезно) образовање, на основу програма државе у којој живи.

Конвенција МОР број 182 о најгорим облицима дечјег рада (1999) односи се на сву децу млађу од 18 година и по први пут дефинише најгоре облике дечијег рада на следећи начин: „ а) сви облици ропства или обичаја сличних ропству, као што су продаја и кријумчарење деце, дужничко ропство и кметство и принудни или обавезни рад, укључујући принудно или обавезно регрутовање деце за учешће у оружаним сукобима; б) коришћење, набављање или нуђење детета ради проституције, производње порнографије или за порнографске представе; ц) коришћење, набављање или нуђење детета за недозвољене активности, нарочито за производњу и кријумчарење дроге онако како су дефинисане релевантним међународним уговорима; д) рад који је, по својој природи или околностима у којима се обавља, вероватно штетан по здравље, безбедност или морал деце.“

Међународни правни оквир за ову стратегију представља и Европска социјална повеља (1961) и Европска ревидирана социјална повеља; Европска конвенција о остваривању дечјих права, као и Стратегија СЕ о правима детета 2016-2021; Агенда одрживог развоја УН 2030.

3) ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

Налази истраживања спроведених у Србији последњих година показују да је насиље према деци у Србији широко распрострањено и то у различитим облицима и различитим окружењима. Деца у Србији су свакодневно изложена разним облицима директног, интерперсоналног насиља као што су физичко, сексуално и емоционално злостављање, занемаривање, или мање директним али комплексним облицима, као што је структурно насиље које се испољава у различитим облицима — на пример, кроз разне видове дискриминације (дечји брак, дечји рад или друге врсте експлоатације) или кроз вишеструку социјалну искљученост.⁹ У националном извештају Насиље према деци у Србији¹⁰ прикупљени су подаци о распрострањености насиља у

⁷ СФРЈ је Пакт ратификовала у јулу 1971. године („Службени лист СФРЈ- Међународни уговори“, број 7/71). Након промена октобра 2000. године Савезна Република Југославија је 12. марта 2001. године дала сукцесорску изјаву у Уједињеним нацијама која се односила и на поновно приступање Међународном пакту о економским, социјалним и културним правима.

⁸ Потврђена Законом од октобра 2013. године („Службени гласник РС–Међународни уговори“, број 12/13)

⁹ Бабовић, М. (2015), *Теоријски и истраживачки присутпи у проучавању структурног, културбог и директног насиља*, Социологија, 57(2):331-352.

¹⁰ УНИЦЕФ. Насиље према деци у Србији. Детерминанте фактори ризика и интервенције. Национални извештај. 2016

односу на окружење у коме се насиље дешава: у породици, у образовно-васпитним установама, у установама социјалне заштите, у заједници и у дигиталном простору.

Уставом Србије прописано је да је 18. година живота старосна граница која одређује разлику између малолетног и пунолетног лица (члан 37. став 2.). Устав не дефинише експлицитно дете, а овакво одређење у складу је са Конвенцијом УН о правима детета, према којој је дете је људско биће које није навршило осамнаест година живота, ако се, на основу закона који се односи на дете, пунолетство не стиче раније. Породичним законом прописано је да се пунолетство стиче са навршеном 18. годином живота; да се потпуна пословна способност стиче пунолетством и склапањем брака пре пунолетства уз дозволу суда; те да суд може дозволити стицање потпуне пословне способности малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а постало је родитељ и достигло је телесну и душевну зрелост потребну за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима (члан 11. ст. 1–3). Суштински Породични закон, у складу са Уставом и Конвенцијом о правима детета, говори о детету као лицу које није навршило 18 година живота, односно није стекло потпуну пословну способност пре тог узраста. Према кривичном и прекршајном законодавству малолетним лицем сматра се лице које није навршило 18 година живота. Дете је лице које у време извршења кривичног дела или прекршаја није навршило 14 година живота, према коме се не могу изрицати кривичне санкције, већ се могу примењивати искључиво мере социјалне и породичноправне заштите. Малолетник је лице које је у време извршења кривичног дела или прекршаја навршило 14, а није навршило 18 година живота – млађи малолетник је лице које је у време извршења кривичног дела или прекршаја навршило 14, а није навршило 16 година живота, а старији малолетник је лице које је у време извршења кривичног дела или прекршаја навршило 16, а није навршило 18 година живота.

(1) Дефиниција насиља према детету – У овом документу израз „насиље“ означава „сваки облик физичког или менталног насиља, повређивања или злостављања, запостављања или немарног поступања, малтретирања или експлоатације, укључујући сексуално злостављање“ као што је наведено у члану 19. став 1. Конвенције УН о правима детета. Полазећи од одредаба Конвенције, Светска здравствена организација је израдила оперативну дефиницију насиља према којој „злоупотреба или злостављање детета обухвата све облике физичког и/или емоционалног злостављања, сексуалну злоупотребу, занемаривање или немаран поступак, као и комерцијалну или другу експлоатацију, што доводи до стварног или потенцијалног нарушавања здравља детета, његовог преживљавања, развоја или достојанства у оквиру односа који укључује одговорност, поверење или моћ“ (СЗО, 1999).¹¹ Ова дефиниција се користи у Светском извештају о насиљу и здрављу (2002)¹², као и у Светском извештају о насиљу над децом Генералног секретара УН (2006)¹³, прихваћена је и у претходној Стратегији за превенцију и заштиту деце од насиља (2009-2015), и користи се и у овом документу. У Општем коментару бр. 13 Комитета за права дете: Право детета на слободу од свих облика насиља, истиче се да су потребне јасне оперативне правне дефиниције различитих облика насиља наведених у члану 19, како би се забранили сви облици насиља у свим окружењима.

– **Физичко насиље** над дететом је оно које доводи до стварног или потенцијалног физичког повређивања услед неке интеракције или одсуства интеракције, које потпада под разуман оквир надзора родитеља, или особе која је на положају на коме има одговорност, моћ над дететом или његово поверење (СЗО, 1999). Обухвата широк дијапазон активности као што су ударање, пребијање, шутирање, чупање косе, грижење, гушење, шурење, наношење опекотина, тровање, дављење, везивање коришћењем канапа или ланца, присиљавање детета да за казну остане у положају који узрокује бол или је понижавајући, претња ножем или пиштољем и друго. Може се испољити као изоловани инцидент или понављана активност хроничног карактера. Телесно кажњавање детета у циљу исправљања или контроле понашања представља злостављање детета.^{14 15} У општем коментару бр. 8 (став 11.), Комитет је дефинисао „телесну“ или „физичку“ казну као свако кажњавање у коме се користи физичка сила са намером да се нанесе одређени, па макар и најмањи, степен бола или нелагоде. То се у највећем броју случајева односи на ударање деце („лупање“, „шамарање“, „батинање по задњици“), шаком или неким предметом – шиба, прут, каиш, ципела, варјача.

¹¹ World Health Organisation, (1999), *Report on Consultation on Child Abuse Prevention*, 29-31 March 1999, Geneva, World Health Organization, document WHO/HSC/PVI/99.1

¹² E. G. Krug et al. (eds.), *World Report on Violence and Health* [Svetski izveštaj o nasilju i zdravlju], Geneva, World Health Organization, 2002, p. 5.

¹³ Извештај независног стручњака за студију Генералног секретара Уједињених нација о насиљу над децом („World Report on Violence against Children“) (Женева, 2006.), стр. 63-66.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Council of Europe (2007) *Eliminating corporal punishment (a human rights imperative for Europe's children* 2nd edition. Belgium: Council of Europe Publishing.

– **Емоционално насиље**, које се наводи у чл. 19 Конвенције о правима детета као “ментално насиље”, често се описује као психолошко малтретирање, ментално злостављање, вербално злостављање и емотивно злостављање или запостављање и оно може обухватати поступке којима се врши омаловажавање, оцрњивање, окривљавање без разлога, којима се прети, застрашује, ограничава кретање детета, врши дискриминација, исмејава или упражњавају други облици нефизичког, непријатељског или одбацујућег поступања са дететом. Злостављање путем информационих и комуникационих технологија (ИКТ) као што су мобилни телефони и Интернет (познато као „сајбер злостављање“) представљају ментално насиље. Специфичан вид менталног насиља јесте и сведочење насиљу у породици^{16 17} било да деца директно посматрају физичко, сексуално или психичко злостављање члана породице, или чују звуке, ударце, крике из непосредне близине, или знају да се насиље дешава или се може десити, односно када накнадно виде последице насиља према члану породице. Емоционална злоупотреба обухвата и пропуст да се обезбеди развојно прикладна, подржавајућа средина, укључујући и доступност примарне фигуре привржености, тако да би дете могло развити стабилан и пун опсег емоционалних и социјалних способности које одговарају његовом личном потенцијалу, а у складу са контекстом друштва у коме дете живи.¹⁸

– **Сексуално насиље** је укључивање детета у сексуалну активност коју оно не схвата у потпуности, са којом није сагласно или за коју није развојно дорасло и није у стању да се са њом сагласи, или ону којом се крше закони или социјални табуи друштва (СЗО, 1999).¹⁹ У Конвенцији Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања изричито се наводи да сексуално злостављање детета укључује и следеће видове намерног понашања, који треба да су криминализовани: а) бављење сексуалним активностима са дететом које није навршило правни узраст у коме су сексуалне активности допуштене; б) ступање у сексуалне активности са дететом када је при том примењена принуда, сила или претња; или, злоупотребљен признати положај поверења, ауторитета или утицаја над дететом, укључујући ту и положај у породици; или, злоупотребљена посебно осетљива ситуација у којој се дете налази, његов рањиви положај, првенствено због менталног или физичког хендикепа или зависности²⁰. У сексуално насиље спада и искоришћавање детета у проституцији и порнографији које се описује код експлоатацију детета.

– **Занемаривање и немарно поступање** представља немар или пропуст родитеља, старатеља или другог пружаоца неге да обезбеди развој детета у било којој или свим областима: здравља, васпитања и образовања, емоционалног развоја, исхране, смештаја и безбедних животних услова, а у оквиру разумно расположивих средстава породице или пружаоца неге, што нарушава или може са великом вероватноћом нарушити здравље детета или његов физички, ментални, духовни, морални или друштвени развој. Оно обухвата и пропуст у обављању правилног надзора и заштите детета од повређивања у мери у којој је то изводљиво (СЗО, 1999). Занемаривање може бити физичко, емоционално, медицинско и едукативно занемаривање или комбинација ових облика.

(2) **Експлоатација детета** – Односи се на коришћење детета за рад или за друге активности, а у корист других особа. Ове активности нарушавају физичко или ментално здравље, образовање детета, његов морални, или социјални и емоционални развој (СЗО, 1999). Следећи поступци спадају у експлоатацију детета:

– **Злоупотреба детета у трговини децом, проституцији и порнографији**²¹ – Трговина децом укључује намамљивање, превоз, пребацивање, скривање или прихват лица млађег од 18 година уз претњу или употребу силе или других облика принуде, отмице односно обмане,

¹⁶ Термин „дете сведок“ насиља у породици не односи се само на децу која непосредно присуствују чину насиља у породици, већ и на децу која су насиљу посредно изложена. *Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима*, Влада Републике Србије, 2011.

¹⁷ *Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици*, чл. 26 – Заштита и подршка за децу сведоке, („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 12/13).

¹⁸ Pinheiro, PS., *World Report on Violence against Children. UN Secretary General's Study on Violence against Children*; 2006

¹⁹ World Health Organisation, (1999) *Report on Consultation on Child Abuse Prevention*, 29-31 March 1999, Geneva, World Health Organization, document WHO/HSC/PVI/99.

²⁰ *Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања*, чл. 18 – Сексуално злостављање, „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 19/2009.

²¹ Факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета о продају деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији (2000).

преваре, злоупотребе власти или стања угрожености, давање или примање новца или повластица за добијање пристанка лица које има контролу над дететом, са циљем његове експлоатације²². Намамљивање, превоз, пребацивање, скривање или прихват детета ради искоришћавања сматра се „трговином људима“ чак иако не укључује наведена средства.²³

– **Искоришћавање детета за проституцију** – Представља ангажовање детета за бављење проституцијом или навођење детета да учествује у проституцији, приморавање детета на проституцију или остваривање зараде од неког другог вида искоришћавања детета у такве сврхе.²⁴

– **Искоришћавање детета за порнографију** – Обухвата производњу, нуђење или стављање на располагање, дистрибуирање или пренос, прибављање, посредовање дечје порнографије или свесно прибављање могућности приступа помоћу информационе или комуникационе технологије дечјој порнографији. Ангажовање детета за учешће, навођење или приморавање детета да учествује у порнографским представама, или остваривање зараде или неки други вид искоришћавања детета у такве сврхе, као и свесно присуствовање порнографским представама у којима учествују деца представља сексуално насиље према детету.²⁵

– **Злоупотреба дечјег рада**²⁶ – Злоупотребом дечјег рада сматра се онај рад детета, који је ментално, психички, социјално и морално опасан и штетан за дете и који утиче на образовање детета тако што онемогућава дете да похађа школу, обавезује дете да напусти образовање пре времена, или прунуђује дете да похађа школу под изузетно тешким условима, укључујући и најгоре облике дечијег рада према Конвенцији Међународне организације рада бр. 128.

– **Трговина дететом ради усвојења** – Препозната је као одузимање лица које није навршило шеснаест година ради његовог усвојења противно важећим прописима, усвојење таквог лица или посредовање у таквом усвојењу, као и куповина, продаја, предаја, превоз, обезбеђење смештаја или прикривање.²⁷

– **Злоупотребу детета у медицинске или научне сврхе** – Кроз укључивање детета у експерименте који могу бити штетни за дететов развој, и злоупотребу у трговини органима.

– **Социјалну експлоатацију детета** – Обухвата све форме злоупотребе детета у медијима, у рекламне сврхе, у кампањама политичких партија и слично.

Насиље међу децом (назива се и вршњачко насиље) је намерна, свесна жеља да се узнемири/малтретира, застраши, нанесе повреда другој особи – вршњаку. Најчешћи облици вршњачког насиља су: вербално злостављање, отимање и уништавање ствари, присиљавање и уцењивање других да раде оно што им је наређено, батине и физичко повређивање, новчано уцењивање, претње оружјем и сексуално насиље, социјална изолација детета, исмевање, вређање.

Родно засновано насиље међу и над децом је сваки чин насиља над особом због рода, пола или сексуалне оријентације,^{28 29} а може да укључи родне предрасуде и дискриминацију (сексизам), родно укалупљивање и сексуалну објектификацију, сексуално узнемиравање, насиље у (раним) партнерским везама, насиље због сексуалне оријентације и друге форме физичког, сексуалног и психичког насиља заснованог на роду.

²²Протокол Уједињених нација о спречавању, сузбујању и кажњавању трговине људима, посебно женама и децом, који допуњава Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала („Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, број 6/01).

²³ Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима, чл. 4 – Дефиниције („Службени гласник РС–Међународни уговори“, број 19/09)

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Конвенција 182 Међународне организације рада о најтежним облицима дечјег рада (2000) коју је Република Србија потврдила 2003. године

²⁷ Члан 389. Кривичног законика – кривично дело трговине малолетним лицима ради усвојења.

²⁸ *Истраживање родно заснованог насиља у школама у Србији*, Ј. Ђериман и др., Факултет политичких наука, Центар за студије рода и политике, УНИЦЕФ, Србија, Београд, 2015;

²⁹ „Род“ означава друштвено одређене улоге, понашања, активности и атрибуте, које дато друштво сматра прикладним за жене и мушкарце. „Родно засновано насиље над женама“ означава насиље које је усмерено против жене зато што је жена, односно оно које несразмерно погађа жене. *Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици*, члан 3 – Дефиниције.

– **Дечји, рани и принудни брак** су облици насиља који представљају грубо кршење права детета, посебно девојчица, према Конвенцији о правима детета и Конвенцији о елиминисању свих облика дискриминације над женама. Они угрожавају психофизичко здравље девојчица и излажу их ризику од апатридије, насиља у породици, трговине људима. Термини дечији, рани и принудни брак се често користе као синоними што није увек тачно. Због тога је потребно јасно термилошко одређење сваког од ових облика насиља над дететом.

* **Дечји брак** је брак у којем је бар један од партнера дете, односно особа млађа од 18 година. Дефиниција је преузета из извештаја³⁰ Савета за људска права Уједињених нација и ради постизања термилошке јасноће, чини се да је она најприхватљивија.

* **Рани брак** подразумева брак у ком партнер има мање од 18 година у земљама које дозвољавају склапање брака малолетном лицу, које је достигло телесну и душевну зрелост потребну за вршење права и дужности у браку. Комитет за права детета је у фебруару 2017. године усвојио закључна запажања у вези са Другим и трећим периодичним извештајем РС о примени Конвенције о правима детета и, између осталог, изразио је забринутост што Породични закон РС обухвата изузетке који омогућавају склапање брака лицима која су навршила 16 година, којима суд може, из оправданих разлога, да дозволи склапање брака, уколико су достигла телесну и душевну зрелост потребну за вршење права и дужности у браку.³¹

* **Принудни брак** је било који брак склопљен без пуне и слободне воље једног или оба партнера и/или у којем један или оба партнера не могу да прекину брак услед породичног или ширег друштвеног притиска/принуде. Не мора нужно значити да се склапа између особа млађих од 18 година. Породични закон³² РС садржи одредбу о принудном браку, пошто је у члану 38. дефинисано да „принуда постоји када је други супружник или неко трећи силом или претњом изазвао оправдани страх код супружника и када је он због тога пристао на склапање брака“.³³

Структурно насиље обухвата насиље које је укоренењено у социјалним структурама које одликују неједнакости. Манифестације овог типа насиља могу се кретати од неједнаких шанси за васпитање и образовање, право на здравствену заштиту, запослење, до расних неједнакости, глади и сиромаштва, као последица економског насиља, родне неравноправности, неодговарајућих законских решења. Ови облици неправди су институционализовани и обухватају шире социјалне односе, као што су класни (експлоатација), родни (сексизам), међуетнички (национализам, етноцентризам) и слично³⁴.

Институционално насиље представља насиље учињено од стране професионалаца у институцијама, а може да обухвати директно насиље према корисницима услуга, као и ставове и понашања која воде неосетљивом опхођењу, занемаривању потреба и ускраћивању помоћи, умањивању учињеног насиља или последица, окривљавању жртве, неделотворном, неефикасном и неповезаном поступању, која доприносе поновној виктимизацији корисника услуге, односно жртве насиља.

(3) **Насиље у породици** – Насиље над дететом у породици обухвата све облике насиља којима је дете изложено у домаћинству или од чланова породице и сродника, укључујући и присуствовање насиљу између одраслих. Према налазима Балканске епидемиолошке студије о злостављању и занемаривању деце³⁵ готово 70% деце у Србији доживело је неки облик физичког или психичког насиља, а 38% деце су били су сведоци насилног призора међу одраслима у породици. Између 8 до 10% деце, зависно од узраста доживело је неки вид сексуалног насиља, а 3,7% деце доживело контактано

³⁰ Извештај је објављен 2. априла 2014. године. <http://www.refworld.org/docid/53999c1b4.html/>

³¹ У вези са наведеним, Комитет је предложио да се донесе национални законодавни инструмент којим би се обезбедила законска дефиниција појма дете у складу са чланом 1. Конвенције, као и да држава измени Породични закон и да уклони све изузетке који омогућавају склапање брака лицу које није навршило 18 година.

³² Породични закон Републике Србије, члан 38. („Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 – др. закон и 6/15).

³³ У циљу усклађивања са Истанбулском конвенцијом, измене и допуне Кривичног законика од 24. новембра 2016. године, које су ступиле на снагу 1. јуна 2017, уводе као ново кривично дело принудно закључење брака (члан 187а). У том смислу, прописује се да ће онај ко употребом силе или претње принуди друго лице да закључи брак бити кажњен затвором од три месеца до три године. Такође, онај ко ради извршења овог дела одведе друго лице у иностранство или га у истом циљу наведе да оде у иностранство, биће кажњен затвором до две године.

³⁴ Бабовић, М. (2015). *Теоријски и истраживачки присутпи у проучавању структурног, културног и директног насиља*, Социологија, 57(2):331-352.

³⁵ *Балканска епидемиолошка студија о злостављању и занемаривању деце*, 2012.

сексуално насиље у претходној години пре истраживања. Трећина деце доживела је два или три типа насилног понашања, док је 5,4% деце доживело све типове насиља (физичко, психолошко, сексуално и сведок породичног насиља) током живота, што их доводи у ситуацију високог ризика за повећану склоност за насилно понашање у одраслом добу. Најчешћи облик насиља према деци у породици јесте телесно кажњавање које се примењује као метод васпитавања и дисциплиновања детета. Одрасли често не препознају или не прихватају да телесно кажњавање представља насиље, да понижава дете и води физичким повредама и нарушавању здравља детета. Истраживања указују да телесно кажњавање није делотворно у постизању жељеног понашања и често води до повећања агресивности детета и међугенерациског преношења образаца насилног понашања.³⁶ Према налазима Истраживања вишеструких показатеља стања и положаја деце и жена у Републици Србији, које се спроводи периодично (2005. година,³⁷ 2010. година³⁸ и 2014. година³⁹) уочава се постепени пад у стопи насилних метода васпитавања деце у Србији (са 72,8% на 67%, а затим на 43%), као и пад у примени тешког физичког кажњавања. Стопа насилних метода васпитавања има тенденцију пада и у популацији ромске деце у ромским насељима (81,5%, а затим 86% и 66%), нарочито стопа тешких облика физичког кажњавања (20,7%, а затим 6% и 8%), али је и даље значајно виша него међу осталом децом у Србији. Девојчице су чешће изложене тешким облицима телесног кажњавања него дечаки, а посебно забрињава податак да су млађа деца, узраста од 1–4 године чешће изложена телесном кажњавању него деца старијих узраста.

Изложеност насиљу у породици омета успешан развој детета — психички, емоционални, сазнајни и социјални. Последице изложености насиљу се крећу од физичких (инвалидитет, соматски поремећаји), преко емоционалних поремећаја, искривљене перцепције о себи (депресивност, анксиозност, агресивност, бес, непријатељски став, ниско самопоуздање, кривица, стид, посттрауматски стресни поремећај), сазнајних поремећаја (спутани развој сазнајних функција као општи поремећај, нпр. интелектуалне потешкоће, и селективни поремећаји, попут развојне дисхармоније, интелектуалне инхибиције, проблема са концентрацијом) и социјалних поремећаја (анти-социјално, криминално понашање, злоупотреба алкохола и наркотика, малолетничка трудноћа, поновљена виктимизација)⁴⁰

Занемаривање деце је такође појава којој се не поклања довољно пажње иако оно има дуготрајне неповољне исходе по развој детета, а не ретко је и узрок смрти детета, нарочито у првим годинама живота. Случајеви занемаривања деце често доспевају до центара за социјални рад тек када достигну тешке размере.⁴¹ Превише ниска или превише висока очекивања родитеља од детета, нарочито од детета са инвалидитетом, сметњама у развоју, презаштићеност детета, искључивање детета из заједнице због забринутости за дететову безбедност или због стида, представљају специфичан облик занемаривања дететових потреба или злостављање који се често не препознаје.⁴²

Студија негативних искустава у детињству реализована на узорку студентске популације у Србији показала је да постоје снажне везе између насиља у детињству и понашања које утиче на здравље. Код испитаника који су били изложени физичком насиљу је 1,5 пута већа вероватноћа да ће бити активни пушачи, двоструко већа вероватноћа да ће користити недозвољене дроге и 4,2 пута већа вероватноћа да ће покушати самоубиство.⁴³

(4) Насиље у образовно-васпитним установама – Насиље у образовно-васпитним установама односи се на све облике насиља која се догоде у предшколској установи, школи, дому ученика и или у оквиру организованих образовно-васпитних активности. Без обзира када и где се дешавају, ситуације насиља чији су узроци настали у контексту установе, захтевају реаговање образовно-васпитне установе. Према налазима једног од најобимнијих истраживања о насиљу у школи које је спроведено у оквиру пројекта „Школа без насиља – ка сигурном и подстицајном окружењу за децу” у више наврата

³⁶ Извор: УНИЦЕФ. *Насиље према деци у Србији. Детерминанте фактори ризика и интервенције. Национални извештај*. 2016

³⁷ Републички завод за статистику и Истраживачка агенција Стратеџик маркетинг. (2006) *Истраживање вишеструких показатеља стања и положаја деце и жена у Републици Србији - МИЦСЗ*, 2005, Финални извештај. Београд

³⁸ UNICEF. *Serbia multiple indicator cluster survey 2010 – monitoring the situation of children and women*, Belgrade: UNICEF, 2011

³⁹ UNICEF. *Serbia multiple indicator cluster survey 2014 – monitoring the situation of children and women*, Belgrade: UNICEF, 2015.

⁴⁰ Извор: УНИЦЕФ. *Насиље према деци у Србији. Детерминанте фактори ризика и интервенције. Национални извештај*. 2016

⁴¹ Ibid.

⁴² Савез МНРО Србија и УНИЦЕФ, *Превенција и заштита деце са сметњама у развоју од насиља*, Београд: Савез МНРО Србија и УНИЦЕФ, 2013.

⁴³ Paunović et al. *Survey of adverse childhood experience among Serbian university students. Report from the 2013/2014 survey*, Geneva: WHO.

у периоду од 2005- 2013. године, 44% ученика рекло је да је у периоду од три месеца која су претходила истраживању, било изложено вршњачком насиљу, било као жртве, као насилници, или и као жртве и као насилници. Међу њима, 45,8% доживело је вербално насиље, 33% физичко насиље и исто толико социјално насиље (сплеткарење, манипулативни односи итд.), док је 21% деце починило насиље. Дечази се нешто чешће јављају као починиоци вршњачког насиља него девојчице и нешто су чешће изложени насиљу вршњака и одраслих. Четвртина ученика од петог до осмог разреда основне школе навела је да је била изложена вређању од стране наставника, 15% је навело да их је наставник ударио, а 5% да су били изложени претњама наставника.

Родно засновано насиље је такође распрострањено у школама и чак 69% ученика основне школе и 74% ученика средње школе пријавило је да су били изложени бар једном облику родно заснованог насиља, чешће девојчице него дечази. Дечази су чешће починиоци овог облика насиља и чешће него девојчице испољавају ставове оправдавања родно заснованог насиља према женама.⁴⁴

Деца са сметњама у развоју су под већим ризиком од насиља уопште, а посебно од вршњачког насиља. У горе наведеном истраживању, више од половине анкетираних деце у специјалним школама (58%) било је укључено у инциденте насиља, и то најчешће као жртве (28%), затим као жртве и као насилници (23%) а најређе само као насилници (7%).⁴⁵ Према изјавама родитеља, 47% деце са сметњама у развоју је доживело неки облик насиља изван породице – у школи, предшколској установи, дневном боравку, местима окупљања. Деца су најчешће била изложена психичком насиљу и социјалном искључивању, а најчешћи починиоци су били вршњаци.⁴⁶

(5) Насиље у установама социјалне заштите – Према налазима истраживања У лавиринту насиља⁴⁷ из 2007. године, међу децом узраста узраста 10–18 година, која су смештена у установе за децу без родитељског старања, готово да није било оних који нису имали искуство изложености насиљу – само 2,6% је тврдило да није доживело ни један облик насиља у дому. Три четвртине деце (76%) је изјавило да је било изложено вишеструким и понављаним облицима насиља – вербалном, психичком и физичком насиљу. Најчешћи починиоци су била друга деца из дома, мада се и особље налазило међу починиоцима. Велика већина особља (83%) је негирала да насиље представља проблем у дому или да је насиље одраслих према деци уопште присутно.

Новијих истраживања насиља над децом у домовима за децу без родитељског старања нема, али треба имати у виду да је Република Србија направила значајне помаке у деинституционализацији деце чему је допринело, између осталог, спровођење мера које је прописало надлежно Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања^{48 49}. Србија, данас, и има једну од најнижих стопа институционализоване деце у Европи. У односу на 2001. годину однос деце у хранитељским породицама и институцијама је знатно промењен у корист хранитељства, тако да је 90% деце смештено у хранитељске породице, а 10 % у институције социјалне заштите. Намеће се потреба даљег истраживања појаве насиља над децом, како у институцијама, тако и у хранитељским породицама.

Иако је процесом деинституционализације у оквиру реформе система социјалне заштите, број деце са инвалидитетом смештене у институције смањен, остатак деце у институцијама и даље носи велики ризик изложености свим облицима насиља, укључујући и оне структурне, који су последица лоших материјалних услова и неопремљености, и неодговарајуће стручне компетенције особља.⁵⁰ Поред занемаривања основних физичких и

⁴⁴ *Истраживање родно заснованог насиља у школама у Србији*, Ј. Ђериман и др., Факултет политичких наука, Центар за студије рода и политике, УНИЦЕФ, Србија, Београд, 2015

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Савез МНРО Србија и УНИЦЕФ. Превенција и заштита деце са сметњама у развоју од насиља. Београд: Савез МНРО Србија и УНИЦЕФ, 2013.

⁴⁷ Плут, Д, и Попадић, Д. *У лавиринту насиља*, Београд, Институт за психологију Филозофског факултета у Београду, 2007.

⁴⁸ Мере за отклањање неправилности у вршењу послова смештаја деце и омладине у установе социјалне заштите (2006)

⁴⁹ Упутство министра за рад, запошљавање, борачка и социјална питања о поступању центра за социјални рад у организовању помоћи и подршке породици у случајевима постојања ризика од измештања деце (2015)

⁵⁰ Ђирић Миловановић, Д, Шимоковић, Л. и др. *Склоњени и заборављени - Сегрегација и занемаривање деце са сметњама у развоју и одраслих особа са интелектуалним тешкоћама у Србији*, Београд: Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом, 2012.

емоционалних потреба, деца са сметњама у развоју смештена у институције имају и ограничен приступ образовању. Већина није ни уписана у школе, а малобројни су уписани претежно у специјалне школе, што доприноси њиховој даљој сегрегацији и изолацији⁵¹.

(6) Насиље у друштвеној заједници – Насиље у друштвеној заједници обухвата различите облике директног насиља које према деци врше непознате или познате особе, али и структурне облике насиља који се манифестују као друштвено искључивање и дискриминација. Оно према неким дефиницијама обухвата све облике насиља који се дешавају изван куће, васпитно-образовних и других институција. То је насиље које се доживљава на улицама, спортским теренима и другим местима где се деца окупљају и друже. Злоупотреба дечјег рада, дечји, рани и принудни брак се такође могу разматрати као видови насиља који се дешавају у друштвеној заједници.⁵²

– **Насиље у спорту** – Уместо да буду зона промовисања здравог начина живота, спортски клубови су често арена насилних искустава. Међу испитиваном децом која су укључена у спортске клубове, 51% је навело да је доживело насиље од стране својих клупских колега, а 41% од стране противника. Чак 61% младих ангажованих у спорту доживело је насиље од стране тренера.⁵³

– **Вишеструким облицима насиља** – Од структурних до директних, посебно су изложена деца из најугроженијих друштвених група — деца у уличној ситуацији, деца избеглице и деца мигранти. Ова деца лако постају жртве експлоатације, посебно сексуалне експлоатације, и у ризику су да доспеју у ситуацију трговине људима.⁵⁴

(7) Насиље у дигиталном простору – Дигитални простор постаје све значајнији контекст у коме су деца изложена насиљу. Резултати истраживања из 2012. године⁵⁵, показују да готово 90% деце у Србији, узраста од 10–15 година свакодневно користи информационо-комуникационе технологије и приступа интернету већ од своје девете године, најчешће путем мобилног телефона. Већина је спремна да остави своје личне податке на интернету, укључујући адресу становања, а свака четврта девојчица отишла би на упознавање са особом са којом је „пријатељ“ на Фејсбуку или другој друштвеној мрежи. Сваки трећи основац је био жртва електронског насиља. Забрињава податак да је свега 12% средњошколаца који користе интернет свесно потенцијалних ризика, да сваки четврти родитељ не зна чиме му се дете бави док је за рачунаром и да 65% просветних радника не зна да препозна и да реагује у случају електронског насиља над и међу децом.^{56 57}

4) ДЕФИНИСАЊЕ ЖЕЉЕНЕ ПРОМЕНЕ

Као резултат истраживања, мапирања и консултација са кључним интересним групама у систему за превенцију и заштиту деце од насиља (истраживачима, стручњацима, активистима, пружаоцима услуга из цивилног сектора, државним службеницима и креаторима политика), дефинисана је листа од девет кључних приоритета за актуелну политику усмерену на интервенције у систему превенције и заштите деце од насиља.

⁵¹ Јањић, Б. и Бекер, К. *Искључивање и сегрегација деце са сметњама у развоју на резиденцијалном смештају из образовних система – Резултати истраживања „Образовање и живот у заједници као предуслов равноправности деце са сметњама у развоју“*. Београд: : Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом. 2016.

⁵² Pinheiro, PS. *World Report on Violence against Children. UN Secretary General's Study on Violence against Children*; 2006

⁵³ Попадић, Д., Бачанац, Љ. и др. *Насилно понашање пема и међу децом и младима у спорту – резултати истраживања и препоруке*. Београд: Центар за права детета, МОС, ГИЗ. 2011.

⁵⁴ УНИЦЕФ. *Насиље према деци у Србији. Детерминанте фактори ризика и интервенције. Национални извештај*. 2016

⁵⁵ Попадић, Д. и Кузмановић, Д., *Коришћење дигиталне технологије, ризици и заступљеност дигиталног насиља међу ученицима у Србији*, Институт за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, Београд, 2013.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Кузмановић, Д, Лајовић, Б и др. *Дигитално насиље – п ревенција и реаговање*. Београд: Ми истарство просвете, науке и технолошког развоја. Канцеларија УНИЦЕФа у Србији, Педагошко друштво Србије, 2016.

(1) Ради достизања жељеног стања, односно визије, основни принцип на којем се Стратегија заснива јесте поштовање и примена права детета садржаних у Конвенцији УН о правима детета, према којој дете има право на слободу од свих облика насиља, злостављања, злоупотребе или занемаривања. Обавеза државе је да примени мере за спречавање насиља над децом и да обезбеди заштиту детета од свих облика насиља у свим окружењима: у породици, установама, институцијама и широј друштвеној средини. Сви облици насиља, злостављања, злоупотреба или занемаривања детета, којима се угрожава или нарушава физички, психички и морални интегритет личности детета представљају повреду једног од основних права детета – права на живот, опстанак и развој. Мере за спречавање насиља и за заштиту деце од свих облика насиља које се предлажу у Стратегији у складу са основним правима детета садржаним у Конвенцији о правима детета, а то су: право на недискриминацију (члан 2), право на превасходност најбољег интереса детета (члан 3), право на живот, опстанак и развој (члан 6) и право на партиципацију (члан 12).

Стратегија се односи на сву децу, без дискриминације, односно без обзира на породични статус, етничко порекло, пол, језик, вероисповест, националност и друга лична својства.

Најбољи интерес детета треба да буде од превасходног значаја у свим активностима које се тичу деце, то јест подразумева да интерес детета има предност над интересом родитеља, односно старатеља, установе, институције или заједнице, у ситуацијама када се ови интереси разликују од интереса детета.

Партиципација детета подразумева да дете има право на слободно изражавање свога мишљења и право да се његово мишљење узме у обзир у свим стварима и поступцима који га се непосредно тичу, у зависности од узраста детета, когнитивних, емоционалних, социјалних способности. Партиципација се обезбеђује давањем примерених информација детету, консултовањем детета и учешћем у одлучивању у свим фазама процеса превенције и заштите, и то на начин који одговара узрасту и развојним способностима детета.

Визија, односно жељено стање чијем достизању Стратегија доприноси је да сва деца у Србији одрастају у безбедном и подстицајном окружењу у коме се у потпуности поштује право детета на заштиту од свих видова насиља.

(2) Жељене промене усмерене су ка следећим приоритетима препознатим као минималан услов без којег даљи развој овог система није могућ:

– **Бољој усклађености интервенција са релевантним политикама.** Препоручује се да у новом стратешком оквиру структурне детерминанте и шири друштвено-економски, културни и институционални фактори буду узети у обзир на систематичнији и доследнији начин, те да политике заштите од насиља према деци буду доследније повезане са другим релевантним политикама које су директније усмерене на ове детерминанте насиља. Ту спадају: политике борбе против сиромаштва и социјалне искључености, како генералне, тако и оне које су посебно намењене побољшању укључености конкретних група (Роми, особе с инвалидитетом), као и стратегије које одређују развој одређених области (на пример, рурални развој) или одређених сектора (на пример, социјалне заштите, запошљавања, образовања, јавног здравља).

– **Јачању улоге Савета за права детета као кључног механизма за координацију, праћење и евалуацију мера и активности за превенцију и заштиту деце од насиља.**

– **Јачењу међусекторске сарадње.** Међусекторска сарадња и успостављање партнерства је један од предуслова ефикасног функционисања система превенције и заштите деце од насиља. Препоручује се доношење протокола који уређују међусекторску сарадњу у коме се дефинишу области сарадње прописују процедуре сарадње, улоге и одговорности свих сектора релевантних за заштиту деце од насиља и развијање методологије за систематично праћење примене овог протокола.

– **Побољшање ефикасности система праћења.** Препоручује се јачање система праћења спровођења протокола, ефикасности међусекторских тимова у локалним заједницама и функционисања сваког појединачног дела система превенције и заштите деце од насиља, као и систематски развој и примена система раног упозоравања с јасним индикаторима и механизмима узбуњивања. С тим у вези најважније је усагласити максимално могуће дефинисане параметре праћења и методологије извештавања уз бољу координсаност истог.

– **Унапређење локалног нивоа система заштите.** Препоручује се развој локалних акционих планова и расподеле локалних буџета, те преношење добрих локалних пракси на регионални или национални ниво.

- Континуирани рад на **подизању свести и промена друштвених норми, вредности и ставова**. Препоручује се даљи наставак кампања нулте толеранције према насиљу, подстицања ненасилне комуникације, забране насилног дисциплиновања деце и подстицања родне равноправности и недискриминације.
- **Унапређивање компетенција заспслених** у институцијама које се баве децом. Препоручује се развој програма обуке за примену стратегија, акционих планова и протокола које се односе на заштиту деце од насиља, као и програма обуке за пружање услуга које се односе на превенцију и заштиту деце од насиља – за носиоце правосудних функција, државне службенике, као и представнике јавних служби и организација цивилног друштва.
- **Подршка породицама у развоју родитељских компетенција**. Препоручује се развој подршке породицама, који треба да обухвати низ различитих мера и услуга које ће омогућити превенцију, рано откривање и реаговање, укључујући и услуге породичног сарадника: систем ране интервенције кроз педијатријску и патронажну службу; развојна саветовалишта; праћење у систему образовања и васпитања; програми превенције који ће ојачати родитељске вештине; програми рехабилитације за починиоце насиља.
- **Развој услуга превенције, директне подршке и заштите деце из осетљивих група**. Ту спадају: деца са сметњама у развоју и инвалидитетом, деца у сукобу са законом, деца изложена дејем раду, дејем, раном и принудном браку, деца из ромских насеља, деца која су мигранти и избеглице, а нарочито деца без пратње. Препоручује се развој система идентификовања и раног упозоравања у овим областима, као и проширење и омасовљење и обезбеђење одрживог финансирања постојећих услуга (нпр. свратишта за децу у уличној ситуацији или децу у сукобу са законом, као и програме интензивног третмана према деци у сукобу са законом, које по закону треба да обезбеде и финансирају јединице локалне самоуправе, што у пракси није увек случај).
- **Убрзавање деинституционализације, али уз истовремено јачање надзора над установама** за смештај деце. До завршетка процеса деинституционализације, препоручује се редовнији и ефикаснији надзор над установама, као и редовно вршење надзора везаног за насиље према деци у хранитељским породицама.
- **Обезбеђивање и јачање финансирања система превенције и заштите од насиља према деци и с њим повезаних програма**. Држава има одговорност да истраје у посвећености овом питању и препоручује се обезбеђивање јавних средстава ради успешног извршења преузетих обавеза. Такође се препоручује да Влада ефикасније користи партнерства и сарадњу с међународним донаторима ради усмеравања расположивих средстава у ове програме.

(3) У процесу достизања жељених промена, а како би се што ефикасније супротставило насиљу према деци, неопходна је сарадња свих заинтересованих страна и надлежних институција, као и њихова повезаност у интегрисаном одговору на насиље, а пре свих:

- **Одбора за права детета Народне Скупштине**. У Народној скупштини Републике Србије 2010. године формиран је Одбор за права детета као посебно стално радно тело. Председник Одбора је председник Народне скупштине. Поред председника Народне скупштине, Одбор чине потпредседници Народне скупштине, представници посланичких група у Народној скупштини и председник Одбора за рад, социјална питања, друштвену укљученост и смањење сиромаштва.
- **Савета за права детета** је саветодавно тело Владе Републике Србије. Ово тело формирано је 2002. године са задацима да: иницира мере за усклађивање политике Владе у областима које се односе на децу и младе (здравство, образовање, култура, социјална питања); иницира мере за изграђивање целовите и кохерентне политике према деци и младима; дефинише препоруке за остваривање важних социјалних индикатора у области бриге о деци и предлаже политике остваривања права деце у складу са Конвенцијом УН о правима детета; анализира ефекте предузетих мера надлежних органа по децу, младе, породице са децом и наталитет; као и да прати остваривање и заштиту права детета у Србији.
- **Савета за праћење примене препорука механизма УН за људска права** је Влада Републике основала 25. децембра 2014. године са задатком да прати примену свих препорука које наша држава добија од Савета за људска права УН у оквиру циклуса универзалног периодичног прегледа и уговорних тела УН за људска права.

- **Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима** образован је 2009. године, на предлог Министарства правде, у складу са Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица („Службени гласник РС”, број 85/05). Делокруг рада Савета односи се на праћење примене одредаба закона и других подзаконских аката и давање иницијатива за њихову измену.
- **Савета за борбу против трговине људима** образован је одлуком Владе („Службени гласник РС”, број 92/17), ради координације националних и међународних активности за борбу против трговине људима, разматрања извештаја релевантних тела међународне заједнице о трговини људима, заузимања ставова и предлагања мера за спровођење препорука од стране међународних тела у борби против трговине људима, праћења и оцењивања напретка у спровођењу Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022 („Службени гласник РС”, 77/17) и Акционог плана за њено спровођење, као и ради усклађивања поступања надлежних државних органа и других организација и институција које су од значаја за борбу против трговине људима и предлагања мера за решавање уочених проблема и ангажовања потребних ресурса.⁵⁸
- **Заштитника грађана** је независни државни орган који штити и унапређује остваривање права грађана контролишући да ли органи и организације које обављају јавна овлашћења свој посао раде законито и правилно. Један од заменика Заштитника грађана је заменик за права детета и родну равноправност.
- **Повереника за заштиту равноправности** установљен је као независни државни орган Законом о забрани дискриминације из 2009. године. Основни задатак овог органа је да својим деловањем утиче на сузбијање свих видова, облика и случајева дискриминације.
- **Ресорних министарства** за област рада и социјалне заштите, здравства, образовања и васпитања, унутрашњих послова, правде, информационог друштва, локалне самоуправе, и омладине и спорта представљају значајне институционалне механизме за заштиту деце.
- **Правосудних органа** имају надлежности у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, кривичном поступку према малолетним учиниоцима кривичних дела, породичноправним и другим стварима, у складу са законом.

5) ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ

(1) Општи циљ: **Обезбеђен континуирани свеобухватни одговор друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке.**

- **Показатељ(и) на нивоу општег циља (показатељ ефекта):**
 - * Број деце која пријављују ЦСР да су била жртве насиља на годишњем нивоу; Почетна вредност: 7 741
 - * Број деце жртава насиља за које је ЦСР предузео поступке за заштиту; Почетна вредност: 7.443
 - * Број деце жртава насиља за које је ЦСР предузео мере заштите пред судом; Почетна вредност: 100
 - * Укупан број склопљених споразума о сарадњи у примени протокола за заштиту деце од насиља на локалном нивоу; Почетна вредност: 134
 - * Успостављена Национална база са стандардизованим индикаторима за прикупљање и анализу података о насиљу према деци; Почетна вредност: 0-Не

(2) Посебни циљеви:

1. *Превенција и систематски рад на промени ставова, вредности и понашања у односу на насиље према деци*

⁵⁸ У оквиру Министарства унутрашњих послова успостављена је Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима, која прати, координира, надзире и усмерава примену мера и активности у борби против трговине људима, врши стручне припреме за седнице Савета за борбу против трговине људима и спроводи одлуке Савета.

- **Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода):**
 - * Број професионалаца чије компетенције и сензибилитет за превентивни рад су унапређени; Почетна вредност: 0
 - * Број деце чији капацитети за превенцију насиља и самозаштиту су ојачани; Почетна вредност: 100.000
 - * Број родитеља, старатеља, хранитеља чији капацитети за превенцију насиља над децом су ојачани; Почетна вредност: 0
 - * Број корисника интегрисаних услуга ране интервенције усмерених ка деци и породици у ризику; Почетна вредност: 0
 - * Број медија сензибилисаних за професионално информисање о насиљу и промоцију толеранције, ненасиља и недискриминације; Почетна вредност: 43
- 2. *Интервенције усмерене ка заштити деце од насиља*
 - **Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода):**
 - * Пораст удела деце сведока у кривичном поступку којима је пружена подршка кроз сарадњу судова са Јединицама за подршку деци у кривичном поступку, у односу на укупан број деце сведока; Почетна вредност: 100
 - * Пораст удела малолетних учиница обухваћених различитим мерама подршке; Почетна вредност: 100
 - * Пораст удела запослених у установама и институцијама чије компетенције за подршку деци жртвама и сведоцима насиља су унапређене, у односу на укупан број запослених који се бави овом тематиком; Почетна вредност: 100
- 3. *Нормативни, институционални и организациони механизми за превенцију и заштиту деце од насиља*
 - **Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода):**
 - * Унапређена усклађеност нормативног оквира са ратификованим међународним документима и међународним стандардима; Почетна вредност: 50% усклађеност
 - * Удео финансираних пројеката/програма превенције из средстава наменских трансфера, у односу на укупна средства; Почетна вредност: Биће утврђено

6) МЕРЕ И АКТИВНОСТИ

Ради достизања општег и посебних циљева Стратегије, реализоваће се следеће мере и активности:

- (1) Посебан циљ 1: Превенција и систематски рад на промени ставова, вредности и понашања у односу на насиље према деци:
- **Мера 1.1.: Унапређивање капацитета професионалаца у сектору образовања, социјалне и здравствене заштите, полиције и правосуђа за превенцију насиља над децом**
 - * **Активност 1.1.1.** Анализирати постојеће и изградити нове предлоге курикулума/модула за образовање и рад професионалаца/ки у образовно-васпитним установама, установама социјалне заштите, здравственим установама, полицији и правосуђу
 - * **Активност 1.1.2.** Организовати обуке за унапређивање компетенција у областима ненасилне комуникације, толеранције на различитости, антидискриминацију, родну равноправност, конструктивно и ненасилно васпитање, позитивну дисциплину за запослене у образовно-васпитном систему кроз акредитоване семинаре стручног усавршавања
 - * **Активност 1.1.3.** Организовати обуке за запослене у образовно-васпитним установама за рад са децом на заштити од различитих облика трговине децом
 - * **Активност 1.1.4 .** Организовати обуке за запослене у образовно-васпитним установама за препознавање ризика од насилног екстремизма
 - * **Активност 1.1.5.** Организовати обуке за саветнике/це - спољне сараднике/це за заштиту деце од насиља
 - * **Активност 1.1.6.** Изградити, акредитовати и пилотирати програме за превенцију насиља над децом са сметњама у развоју

- * **Активност 1.1.7.** Организовати обуке полицијских службеника/ца у области права детета и малолетничког кривичног права
- * **Активност 1.1.8.** Оснаживати запослене у предшколским установама за рано препознавање деце у ризику од различитих облика насиља кроз различите видове стручног усавршавања
- * **Активност 1.1.9.** Подржати рад националне коалиције за борбу против дечијих бракова кроз пројекат „Ка спречавању дечијих бракова у Србији“
- **Мера 1.2: Унапређивање капацитета деце за превенцију насиља**
 - * **Активност 1.2.1.** Континуирано унапређивати капацитет деце кроз обуке у образовно-васпитним установама (на редовним часовима; на часовима одељењске заједнице; кроз активности ученичког парламента и вршњачких тимова) кроз интегрисање садржаја на тему права детета, ненасилне комуникације, антидискриминације, родне равноправности, као и информисање о механизмима заштите од свих облика насиља којима деца могу бити изложена.
 - * **Активност 1.2.2.** Организовати едукативне активности деце за препознавање ризика и реаговање у ситуацијама насиља у оквиру редовних и ваннаставних предшколских и школских програма
 - * **Активност 1.2.3.** Организовати вршњачке радионице/трибине о превенцији и заштити деце од свих облика насиља, као и ненасилним начинима решавања сукоба
 - * **Активност 1.2.4.** Формирати вршњачке тимове за заштиту од насиља у образовно-васпитним установама
 - * **Активност 1.2.5.** Реализовати вршњачке радионице за децу и младе на тему трговине децом
 - * **Активност 1.2.6.** Оснаживати ученике/це и превенирати ризична понашања кроз спортске и едукативне активности планиране пројектом „До успеха заједно-Еквилајзер“
 - * **Активност 1.2.7.** Организовати едукацију деце у оквиру пројекта „Образовање за права детета“
 - * **Активност 1.2.8.** Организовати ван-наставне активности са децом узраста 15-18 год. којима се промовишу солидарност, разумевање, толеранција, родна равноправност и принципи инклузивног друштва
- **Мера 1.3: Унапређивање капацитета родитеља, старатеља и хранитеља за превенцију насиља над децом**
 - * **Активност 1.3.1.** Организовати обуке родитеља, старатеља и хранитеља у оквиру општинских савета родитеља, савета родитеља установа и родитељских састанака
 - * **Активност 1.3.2.** Израдити едукативне материјале за родитеље, старатељњ и хранитеље (приручници, водичи, брошуре, веб странице)
 - * **Активност 1.3.3.** Организовати обуке/радионице/трибине за родитеље, старатеље и хранитеље на тему права детета, позитивног дисциплиновања деце у предшколским установама, основним и средњим школама и постојећим школама родитељства
 - * **Активност 1.3.4.** Креирати и реализовати специфичне програме за родитеље, старатеље и хранитеље деце која су вишеструко дискриминисана и у повећаном ризику од насиља
 - * **Активност 1.3.5.** Организовати обуке родитеља, старатеља и хранитеља за препознавање ризичних облика понашања који су у вези са различитим облицима насилног понашања
 - * **Активност 1.3.6.** Креирати превентивне програме за развијање родитељских вештина и одговорно родитељство
 - * **Активност 1.3.7.** Креирати едукативне садржаје и материјале за родитеље у циљу превенције родно заснованог насиља и перпетуирања родно стереотипних образаца у васпитању који подстичу насиље
 - * **Активност 1.3.8.** Подржати позитивно родитељство кроз телефонско саветовање, телефонску апликацију и веб презентације саветовалишта „Хало беба“
- **Мера 1.4: Рана интервенција, подршка деци и породици у ризику**
 - * **Активност 1.4.1.** Креирати и реализовати специфичне програме за родитеље са мером превентивног и корективног надзора над вршењем родитељског права

- * **Активност 1.4.2.** Унапређивати сарадњу ЦСР са патронажним службама у циљу раног препознавања ризика изложености насиљу
 - * **Активност 1.4.3.** Креирати и реализовати програме обуке здравствених радника за препознавање ризика и појавних облика насиља
 - * **Активност 1.4.4.** Унапређивати свеобухватне систематске прегледе у области здравствене заштите на узрасту детета до 36 месеци, укључивањем обавезне процене психосоцијалних ризика
 - * **Активност 1.4.5.** Организовати мултисекторске обуке (здравство, социјална заштита, образовање, полиција) за препознавање и регулисање дететовог агресивног понашања као и за побољшање вештина за рад с децом која имају проблеме у понашању
 - * **Активност 1.4.6.** Унапређивати компетенције здравствених радника за рад с децом са сметњама у развоју и са децом која су у ризику од различитих облика насиља
 - * **Активност 1.4.7.** Унапређивати компетенције социјалних радника за рад с децом са сметњама у развоју и са децом која су у ризику од различитих облика насиља
 - * **Активност 1.4.8.** Организовати програме психосоцијалне подршке за родитеље деце са сметњама у развоју и са инвалидитетом
 - * **Активност 1.4.9.** Успоставити Мобилне тимове за породице са децом из осетљивих група, посебно у изолованим и руралним заједницама
 - * **Активност 1.4.10.** Креирати и пилотирати програме третмана / рада са родитељима којима је изречена мера упућивања на разговор у породично саветовалиште или у установу специјализовану за посредовање у породичним односима
 - * **Активност 1.4.11.** Креирати и пилотирати програме рада са децом са структурисаним поремећајима понашања
 - * **Активност 1.4.12.** Обезбедити одрживост услуге породични сарадник/ца повећањем броја породичних сарадника
 - * **Активност 1.4.13.** Обезбедити доступност услуга и подршке за сву децу кориснике породичног смештаја
 - * **Активност 1.4.14.** Пружати психо-социјалну подршку за хранитељске породице и децу на породичном смештају
- **Мера 1.5.: Сензибилизација јавности за превенцију насиља над децом**
- * **Активност 1.5.1.** Организовати вршњачке едукативне кампање о превенцији и заштити деце од свих облика насиља и забрани дискриминације
 - * **Активност 1.5.2.** Креирати информативни материјал широко доступан родитељима у центрима за социјални рад, здравственим и васпитно-образовним установама
 - * **Активност 1.5.3.** Организовати едукативне кампање за промоцију корисне, креативне и безбедне употребе информационих технологија - Пројекат ИТ Караван
 - * **Активност 1.5.4.** Спровести програм „Основи безбедности деце“ намењеног развоју безбедносне културе и унапређењу безбедносне заштите ученика и ученица основних школа
 - * **Активност 1.5.5.** Спровести акцију „Месец октобар - Месец борбе против трговине људима“
 - * **Активност 1.5.6.** Спровести кампању „Стоп породичном насиљу“, под називом „16 дана активизма“ намењену борби против насиља у породици и партнерским односима
 - * **Активност 1.5.7.** Спровести кампање за промоцију афирмативних социјалних ставова према деци и посебно према деци из осетљивих група
 - * **Активност 1.5.8.** Израдити промотивне материјале за осетљиве групе деце у складу са њиховим специфичностима– са методолошким приступом прилагођеном осетљивој групи (за слепе и слабовиде особе, децу са интелектуалним потешкоћама и др.)
 - * **Активност 1.5.9.** Организовати обуке за представнике/це медија о начинима извештавања о деци и о креирању афирмативних медијских садржаја

* **Активност 1.5.10.** Развијати систем уклањања медијских и интернет садржаја непримерених за децу путем израде и дистрибуције Смерница за поступање у случајевима употребе непримерених садржаја - са елементима насиља

(2) Посебни циљ 2: Интервенције усмерене ка заштити деце од насиља

– **Мера 2.1. Заштита и подршка деци жртвама и сведоцима насиља и њиховим породицама**

* **Активност 2.1.1.** Примењивати стандарде у процени ризика и изрицању хитних мера према потенцијалним учиниоцима насиља у оквиру породице

* **Активност 2.1.2.** Унапредити рад специјализованих служби за заштиту сведока у циљу бољег приступа деци жртвама и сведоцима насиља у породици, путем обука

* **Активност 2.1.3.** Обезбедити подршку деци сведоцима у кривичном поступку кроз сарадњу судова са Јединицама за подршку деци у кривичном поступку

* **Активност 2.1.4.** Обезбедити примену стандарда за рад прихватилишта и сигурних кућа за децу жртве насиља

* **Активност 2.1.5.** Организовати обуке за рад телефонских саветника за рад на СОС линији за пријаву насиља у школама

* **Активност 2.1.6.** Повећати доступност услуга СОС телефона за децу жртве насиља

* **Активност 2.1.7.** Организовати конференције случаја за подршку деци жртвама и сведоцима насиља

– **Мера 2.2. Развијање механизма подршке за жртве и учиниоце насиља**

* **Активност 2.2.1.** Успоставити методологију рада и сарадње између субјеката укључених у спровођење превентивних мера или заштитног надзора који је одређен уз условну осуду

* **Активност 2.2.2.** Припремити нове специјализоване програме третмана за пунолетне учиниоце кривичних дела насиља над децом којима су изречене превентивне мере или условна осуда са заштитним надзором.

* **Активност 2.2.3.** Унапредити постојеће и увести нове специјализоване програме третмана за малолетне учиниоце насилних кривичних дела

* **Активност 2.2.4.** Унапредити сарадњу између субјеката који су укључени у извршење обавеза које је суд одредио у одлуци о условном отпусту малолетном извршиоцу кривичног дела

* **Активност 2.2.5.** Организовати обуке за запослене у васпитно-поправним и казнено-поправним заводима у службама за третман за примену програма припреме за отпуст

– **Мера 2.3. Унапређивање компетенција професионалаца за заштиту и подршку деци**

* **Активност 2.3.1.** Анализирати постојеће праксе и дефинисати предлог за унапређивање подршке, праћења и вредновања професионалаца у свим системима

* **Активност 2.3.2.** Анализирати и дефинисати предлог за акредитацију и спровођење заједничког програма обуке у свим системима

* **Активност 2.3.3.** Креирати и реализовати обуке тимова за заштиту од насиља у образовним установама, за препознавање и процену ризика за дете, као и примену и праћење спровођења прописаних процедура

* **Активност 2.3.4.** Креирати и реализовати обуке стручних тимова за заштиту од насиља у здравственим установама за препознавање и процену ризика за дете, као и примену процедура у заштити деце

* **Активност 2.3.5.** Креирати и реализовати обуке стручних радника/ца у центрима за социјални рад за препознавање и процену ризика за дете, као и примену процедура у заштити деце

* **Активност 2.3.6.** Организовати обуке полицијских службеника/ца који поступају у случајевима малолетничке делинквенције за препознавање случајева принуде малолетних лица на вршење кривичних дела

- * **Активност 2.3.7.** Организовати обуке полицијских службеника/ца који поступају у случајевима искоришћавања деце у порнографске сврхе, препознавање да ли има елемената трговине људима у кривичном делу приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију
- * **Активност 2.3.8.** Анализирати поступање полиције у случајевима препознавања трговине децом ради вршења кривичних дела
- * **Активност 2.3.9.** Анализирати поступање полиције у случајевима искоришћавања малолетних лица у порнографске сврхе

(3) Посебни циљ 3: Нормативни, институционални и организациони механизми за превенцију и заштиту деце од насиља

– **Мера 3.1. Јачање системских и институционалних механизма одговора на све облике насиља према деци**

- * **Активност 3.1.1.** Извршити измене и допуне Породичног закона тако да садржи:
 - Изричиту забрану телесног кажњавања;
 - Јасно формулисане мере у оквиру корективног надзора над вршењем родитељског права;
 - Прописану обавезу успостављања међуресорне сарадње у области превенције и заштите насиља над децом
 - * **Активност 3.1.2.** Извршити измене и допуне Закона о социјалној заштити којим ће се:
 - Унапредити одредбе о трансформацији установа за смештај деце;
 - Прописати основ за оснивање Центара за породицу и децу у оквиру којих би се пружале услуге мале домске заједнице;
 - Унапредити одредбе које се односе на превентивне програме подршке за децу
 - * **Активност 3.1.3.** Израдити и усвојити посебне протоколе за заштиту деце од насиља, усаглашене са Општим протоколом
 - * **Активност 3.1.4.** Организовати обуке инспектора/ки у образовно-васпитном, здравственом и систему социјалне заштите за праћење и осигурање примене протокола
 - * **Активност 3.1.5.** Анализирати примену законског инсттута лишења родитељског права
 - * **Активност 3.1.6.** Израдити предлог Правилника о начину и условима примене полицијских овлашћења према малолетним лицима у складу са Законом о полицији
 - * **Активност 3.1.7.** Спроводи преентивне контроле у циљу утврђивања пропуста у поступању полицијских службеника у примени законских, подзаконских и интерних обавезујућих аката у области малолетничког законодавства
 - * **Активност 3.1.8.** Израдити Правилник за заштиту деце и младих од насиља у рекреативним и спортским активностима
- **Мера 3.2. Успостављање, развој и обезбеђивање одрживости мера усмерених на заштиту деце од насиља**
- * **Активност 3.2.1.** Унапредити капацитете установа и органа на локалном нивоу за међусекторску сарадњу, оснивањем локалних тимова за заштиту деце од злостављања и занемаривања у уличној ситуацији
 - * **Активност 3.2.2.** Обезбедити средства кроз механизам наменских трансфера за програме превенције и заштите деце од насиља
- **Мера 3.3. Унапређивање система за прикупљање и управљање подацима о насиљу на децом**
- * **Активност 3.3.1.** Израдити и стандардизовати индикаторе у домену насиља према деци
 - * **Активност 3.3.2.** Евидентирати кривична дела, прекршаје и случајеве насиља у породици у оквиру Јединственог информационог система МУП-а

7) МЕХАНИЗМИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ

Примена Стратегије захтева планирање и координисано ангажовање институција на националном, покрајинском и локалном нивоу. Ову стратегију спроводе државни органи и органи локалне самоуправе Републике Србије у оквиру својих надлежности у сарадњи са организацијама цивилног друштва. У

случајевима када је активност у надлежности више органа, онај орган који има претежну надлежност преузима одговорност за њено извршење, а сви остали су именовани као партнери. Управљање Стратегијом састоји се од праћења, извештавања и оцењивања спровођења Стратегије. Праћењем, извештавањем и оцењивањем испуњености циљева Стратегије, процењује се ефективност, ефикасност и релевантност спроведених активности. На наведени начин се такође, детаљније анализирају проблеми и препреке које су настале у процесу спровођења Стратегије, препознају остварена побољшања у раду како би се створили услови за предлагање нужних измена и допуна.

Ради праћења и извештавања о примени Стратегије, Влада ће образовати Радну групу за спровођење и праћење Стратегије (у даљем тексту Радна група). Радну групу чине представници министарстава и државних органа, који поседују стручна знања из области од значаја за спровођење Стратегије и то: Министарства унутрашњих послова, Министарства правде, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства здравља, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства трговине, туризма и телекомуникације, Министарства финансија, Министарства омладине и спорта, Министарства за државну управу и локалну самоуправу, Републичког јавног тужилаштва, Канцеларије за људска и мањинска права, Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва и представника организација цивилног друштва. Састав Радне групе, председник, његов заменик, задаци и рок извршења задатака Радне групе уређују се решењем о образовању Радне групе.

Организације цивилног друштва учествују у праћењу и извештавању о спровођењу Стратегије, именовањем представника организација цивилног друштва које се баве унапређењем положаја и заштитом права детета. Представник организација цивилног друштва бира се у сарадњи са Канцеларијом за сарадњу са цивилним друштвом, о чему ова канцеларија обавештава Радну групу.

У складу са принципом партиципације деце, као једним од основних принципа на којима се ова Стратегија заснива, неопходно је разрадити механизме који ће осигурати учешће деце у управљању Стратегијом односно у процесу праћења, извештавања и оцењивања спровођења Стратегије, који су за сада у повоју. О реализацији мера и активности и испуњености циљева Стратегије, Радна група прикупља податке од државних органа задужених за реализацију конкретних мера и активности; обједињује их у извештаје које доставља Савету за права детета најмање два пута годишње.

Савет за права детета, оцењује напредак у спровођењу Стратегије и Акционог плана, на основу извештаја Радне групе за спровођење и праћење Стратегије, даје предлоге мера за решавање уочених проблема, ангажовања потребних ресурса и усклађује поступање по планираним мерама и активностима. Савет за права детета, у складу са утврђеним чињеницама током праћења и извештавања, може да предложи Влади измене и допуне Стратегије.

Финалну евалуацију спроводи Радна група најкасније шест месеци по истеку периода важења Стратегије, на основу полугодишњих извештаја о реализацији мера и активности и испуњености циљева Стратегије. Основ за праћење и оцењивање Стратегије су акциони планови за њену примену. Непосредну одговорност за управљање Стратегијом има Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, које обавља и стручне и административно-техничке послове за Радну групу и Савет за права детета.

8) ИНФОРМАЦИЈЕ О РЕЗУЛТАТИМА СПРОВЕДЕНИХ КОНСУЛТАЦИЈА

Консултације су спроведене у периоду од 8. до 31. децембра 2017. године са представницима органа државне управе, јединица локалне самоуправе, независних тела, организација цивилног друштва, стручне јавности и других заинтересованих учесника. Одржана су укупно 4 консултативна састанка (8. Децембра 2017. године у Новом Саду, 12. децембра 2017. године у Нишу, 15. децембра 2017. године у Крагујевцу и 22. децембра 2017. године у Београду) на којима је присуствовало 69 особа. Учесници су били представници организација цивилног друштва које се баве заштитом деце, представници установа и институција социјалне и здравствене заштите, запослени у МУП-у, запослени у систему образовања, представници академске заједнице, стручне јавности, као и други учесници који су се одазвали позиву. Сваком консултативном састанку присуствовали су чланови Експертске радне групе и представници Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а на две јавне расправе су били присутни и представници УНИЦЕФ-а. На свим састанцима учествовала је група деце из локалне средине, што је организовано уз подршку удружења “Пријатељи деце Србије”, а у складу са уважавањем права на учешће у доношењу одлука. Треба истаћи и чињеницу да је значајан број удружења, јавних установа и других владиних и

невладиних организација имао своје представнике у Радној групи, те су они имали могућност слања сугестија/коментара и током самог процеса израде Стратегије, који је претходио консултативном процесу.

На првом консултативном састанку одржаном у Новом Саду 8. децембра 2017. године присуствовали су представници Покрајинског секретаријата за здравство, Покрајинског завода за социјалну заштиту, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Центра за породични смештај и усвојење Нови Сад, ОШ “Тврђава”, Пријатеља деце Србије, Удружења грађана “Родитељ” и Покрајинског заштитника грађана.

На другом консултативном састанку одржаном у Нишу 12. децембра 2017. године учествовали су представници Полицијске управе Ниш, одељења за малолетничку делинквенцију, Пријатеља деце Града Ниша, Филозофског факултета у Нишу, Центра за породични смештај Ниш, Васпитно-поправног дома Крушевац и Пријатеља деце Србије.

На консултативном састанку одржаном у Крагујевцу 15. децембра 2017. године учествовали су представници удружења Пријатељи деце, Центра за социјални рад „Солидарност“ Крагујевац, Центра Кнегиња Љубица – саветовалишта за брак и породицу, Полицијске управе Крагујевац; Дома здравља Крагујевац – службе за здравствену заштиту школске деце, Пријатеља деце Крагујевац, Школске управе Краљево.

На четвртном консултативном састанку одржаном у Београду 22. децембра 2017. године учествовали су представници удружења Пријатељи деце Србије, Завода за васпитање деце и омладине – прихватилиште, Министарства унутрашњих послова, УКП Београд, Министарства за демографију и популациону политику, Градског центра за социјални рад, Удружења грађана ГРИГ, НВО *Praxis*, Мреже организација за децу Србије, Повереника за заштиту равноправности, Центра за заштиту одојчади, деце и омладине Звечанска, Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Центра за права детета.

Сви учесници су имали могућност да на самом састанку дају свој коментар на нацрт текста Стратегије. Треба истаћи и чињеницу да је значајан број удружења, јавних установа, и других владиних и невладиних организација имао своје представнике у Радној групи, те су они искористили могућност давања сугестија/коментара и током процеса израде Стратегије, који је претходио јавним расправама. Кључни предлози добијени од стране организација цивилног друштва су следећи:

- Постоји потреба наглашавања да насиље није изолована појава, да је увек повезана са кршењем других права детета, те да се мора сагледавати у контексту свеобухватног поштовања права детета, што је усвојено у уводном делу Стратегије.
- У већини дефиниција потребно је осврнути се на Општи коментар број 13 Комитета за права детета који се односи на право детета да буде заштићено од свих видова насиља. Потребне су јасне оперативне правне дефиниције различитих облика насиља наведених у члану 19. како би се забранили сви облици насиља у свим окружењима. Из тог разлога следи списак дефиниција различитих облика насиља које се користе у међународним документима које је Република Србија ратификовала и које су највећим делом уткане у домаће законодавство. Коментар је усвојен у делу Предлога 2.5.2. Дефиниције насиља према детету.
- У складу са Општим коментаром бр. 8. Комитета за права детета потребно дефинисати и телесно кажњавање као вид насиља над дететом Коментар је усвојен у делу Предлога 25.2. Дефиниције насиља према детету.
- У поднаслову 2.6.2. Насиље над децом у институцијама нису обухваћене институције попут домовна за ученике средњих школа. Коментар је усвојен и поднаслов 2.6.2 је преиначен у Насиље над децом у образовно-васпитним институцијама.
- Поред најтежих облика дечијег рада дефинисаних и забрањених Конвенцијом 182 Међународне организације рада о најтежим облицима дечијег рада (2000) коју је Република Србија ратификовала 2003. године, злоупотреба дечијег рада односи се и на све друге облике рада који су штетни по ментално и/или физичко здравље детета, његов морални, социјални и емоционални развој, којим се дете економски искоришћава, који детету онемогућава да похађа школу или доводе дете у ситуацију да се школује под тешким условима и/или озбиљно ограничава дете у коришћењу слободног времена. Коментар је усвојен у форми допуне дефиниције злоупотребе дечијег рада.
- Визија Стратегије би требало да се заснива на праву детета да буде заштићено од свих облика насиља и праву детета на живот у безбедном окружењу. Дефинисана визија Стратегије у Предлогу не садржи јасно перспективу права детета. Коментар усвојен 3.1. Визија.
- Потребно је предвидети активности које се односе на успостављање механизма за укључивања деце и младих у процесе везане за превенцију и заштиту деце од насиља. Коментар усвојен у оквиру мера које се односе на остваривање Посебног циља 1.

– Када је реч о активностима које се односе на едукацију, подизање свести грађана о штетности насиља над и међу децом, препорука је предвидети активности промовисања алтернативних, ненасилних метода дисциплиновања и васпитања детета кроз кампање подизања свести о штетности примене телесног кажњавања детета, развој саветовалишта за родитеље, као и програме припреме за родитељство. Коментар усвојен у оквиру активности које се односе на спровођење мере 1.3.

– Потребно је предвидети да се у школама у оквиру међупредметних компетенција уврсте програми и теме које се односе на препознавање и заштиту деце од различитих видова насиља. Коментар усвојен активности 1.1.1.

– Потребно је развити механизме заштите деце током трајања кривично-правног поступка, нарочито када је реч о трајању поступка саслушања детета, у контексту заштите од секундарне трауматизације. Коментар усвојен у оквиру активности које се односе на меру 2.1.

– У складу са препоруком Комитета за права детета, потребно је успоставити националну базу података свих случајева насиља над децом, и спровести свеобухватну процену размера, узрока и природе таквог насиља. Коментар је делимично усвојен у оквиру активности које се односе на меру 3.3.

– За реализацију посебног циља 3 предвидети хармонизацију домаћег законодавства са међународним документима. Коментар усвојен у оквиру активности које се односе на меру 3.1.

– Савет за права детета би требало да има овлашћење да предузме мере уколико се уочи застој у реализацији Стратегије, по узору на механизме семафора и раног узбуњивања који су предвиђени Акционим планом за Поглавље 23. Коментар усвојен у делу Управљање стратегијом.

– Потребно је предвидети механизам алтернативног извештавања о спровођењу Стратегије (пракса која је заступљена пред међународним телима за људска права). Коментар је делимично усвојен образложењем да то није предмет Стратегије и да је алтернативно извештавање иницијатива актера који сачињавају извештаје. У предлогу Стратегије је предвиђено да организације цивилног друштва учествују у праћењу и извештавању.

За коментаре који нису усвојени процењено је да представљају спецификовање и операционализацију предлога одређених мера и активности, те да њихово место није у тексту Стратегије већ у другим релевантним пратећим документима.

– Истакнута је важност рада превенције као и предлог да се оснују регионални Центри за трауму. Коментар је одбачен јер су мере и активности превенције као и развој услуга интензивне подршке већ укључени у предлог Стратегије.

– Број институција које пружају подршку родитељима и деци није довољан, потребна је већа улога организација цивилног друштва Коментар је већ садржан и операционализован у оквиру мера и активности које су предвиђене Акционим планом.

– Традиционални културолошки обрасци нашег друштва подржавају различите облике сексуалног насиља и услед тога ови обрасци понашања сматрају се карактеристичним за одрастање. Неопходно је као приоритет у акционом плану ставити сексуално насиље. Коментар је већ садржан у делу који се тиче мера и активности у оквиру Посебног циља 1.

– Неопходно је развијати програме рада са учиниоцима насиља. Коментар је већ садржан у оквиру активности које се односе на меру 2.2.5.) Велики проблем нашег друштва су питања морала и вредности, као и проблем сиромаштва као битна карактеристика која утиче на повећање насиља. Коментар је већ садржан у Уводном делу предлога Стратегије.

– Неопходно је подићи информисаност друштва о појму насиља и препознавању истог. Ово је могуће учинити кроз трибине, едукације и сл. Проблем представља и недостатак кадрова, али и времена које запослени професионалци имају на располагању да се баве превентивним активностима. Професионалци могу превентивне активности обављати искључиво радећи прековремено, а притом систем не препознаје то и услед тога нису ни који начин стимулирани за овакву врсту рада. Коментар је садржан у оквиру мера и активности које су предвиђене за спровођење Посебног циља 1.

– Постоји проблем нереаговања тужилаштва на пријаве насиља. Потребно је едуковати и освестити све професионалце који се у оквиру својих делатности баве децом. Коментар већ предложен у оквиру мера 2.1. и мере 2.2.

Група деце је изнела закључке спроведеног истраживања у оквиру пројекта „Деца у акцији! Одрасли и деца заједно ка сигурном и безбрижном детињству“. Саопштени закључци указују да је неопходно организовати више радионица и обука за децу, родитеље и наставнике; оснажити децу да препознају и пријаве насиље; истаћи важност исправног и брзог реаговања полиције, запослених у школама, родитеља и других одраслих; одрасли треба да ураде све што могу како би се деца осећала сигурно и безбедно. Такође, деца су истакла велику распрострањеност манипулација и злостављања узрокованог дигиталним платформама уз посебан акценат на потребу и неопходност превентивног деловања у циљу спречавања дигиталног насиља. Коментари деце, као и налази У-репорта о ставовима деце о насиљу које је доставио УНИЦЕФ, интегрисани су у Предлог стратегије.

9) ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА И ФИНАНСИЈСКИХ ЕФЕКТА

Средства за спровођење Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља, обезбеђиваће се из различитих извора и то: из редовних буџетских средстава, буџета јединица локалне самоуправе, средстава донатора, односно помоћу програма и пројеката који ће се донети на основу ове стратегије и њеног акционог плана. Средства за спровођење Стратегије конкретно се исказују у акционим плановима за спровођење Стратегије.

Мере и активности предвиђене Стратегијом ни на који начин неће утицати на јавне приходе и јавне расходе у средњем и дугом року. Сва средства из буџета предвиђена за реализацију активности приказаних у пратећем акционом плану за 2020. и 2021. годину су у оквиру предвиђених лимита које је одредило Министарство финансија за све буџетске кориснике. У том смислу, за финансирање Акционог плана уз Стратегију није потребно обезбеђење додатних средстава из буџета Републике Србије. Део средстава за реализацију предвиђених мера обезбеђен је из донаторских средстава различитих билатералних донатора (ЕУ, ГИЗ, УНИЦЕФ, *Save the Children*, ОАК, ПЦФ). Постоји одређени број мера за које су трошкови процењени, али донаторска средства још увек нису обезбеђена, те ће се након усвајања Стратегије и припадајућег Акционог плана приступити изради разних истраживања, студија и анализа, како би се у складу са тим истражиле и евентуалне могућности за аплицирање за донаторска средства. Имплементација мера предвиђених Стратегијом и првим двогодишњим акционим планом неће имати утицаја на међународне финансијске обавезе, зато што никакво задуживање није планирано. Такође, није планирано успостављање и оснивање нових институција, нити изградња нових објеката, већ само унапређење сарадње и протокола постојећих институција.

10) АКЦИОНИ ПЛАНОВИ УЗ СТРАТЕГИЈУ

Влада доноси два двогодишња акциона плана за спровођење ове стратегије.

Акционим плановима се, у складу са циљевима Стратегије, дефинишу мере, активности, одговорна институција и партнери, показатељи резултата (индикатори), рокови и ресурси и њихови извори.

Акциони план за примену Стратегије за први двогодишњи период након доношења Стратегије (2020. и 2021. година) саставни је део ове стратегије.

II. **АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ПРИМЕНУ СТРАТЕГИЈЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И ЗАШТИТУ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА ЗА 2020. И 2021. ГОДИНУ**

У Акционом плану за 2020. и 2021. годину примену Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља у периоду од 2020. до 2023. године

користе се скраћенице са следећим значењима:

ГИЗ – *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit*
ДЕАПС – Друштво за дечју и адолесцентну психијатрију и сродне струке Србије
ЗУОВ – Завод за унапређивање образовања и васпитања
ИЈЗС – Институт за јавно здравље Србије
ЈЛС – Јединице локалне самоуправе
КЉМП – Канцеларија за људска и мањинска права
МДУЛС – Министарство државне управе и локалне самоуправе
МЗ – Министарство здравља
МОДС – Мрежа организација за децу Србије
МОС – Министарство омладине и спорта
МП – Министарство правде
МПНТР – Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МРЗБСП – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
МТТТ – Министарство трговине, туризма и телекомуникација
МУП – Министарство унутрашњих послова
НООИС – Национална организација особа са инвалидитетом
ОАК – ОАК Фондација
ОЦД – Организације цивилног друштва
ОШ – Основне школе
ПУ – Предшколске установе
ПЦФ – Песталоци дечја фондација
РЗС – Републички завод за статистику
РЗСЗ – Републички завод за социјалну заштиту
РС – Република Србија
Савез МНРО – Савез удружења за помоћ ментално недовољно развијеним особама Србије
СШ – Средње школе
SCI – *Save the Children International*
УНИЦЕФ – Фонд уједињених нација за децу
УЦПД – Ужички центар за права детета
ЦЗЖТЉ – Центар за заштиту жртава трговине људима
ЦПД – Центар за права детета
ЦСР – Центар за социјални рад

У случају промене назива државног органа, односно тела, скраћенице државног органа, односно тела које се користе у Акционом плану, односиће се на орган, односно тело које је преузело делокруг њихових послова.

Документ ЈП	Акциони план
Назив	АКЦИОНИ ПЛАН ЗА 2020. И 2021. ГОДИНУ ЗА ПРИМЕНУ СТРАТЕГИЈЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И ЗАШТИТУ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА ЗА ПЕРИОД ОД 2020. ДО 2023. ГОДИНЕ
Област планирања и спровођења јавних политика	Област 18 (људска права и грађанско друштво)
Координација и извештавање	МРЗБСП
Кровни документ ЈП	Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године

ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђен континуирани свеобухватни одговор друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке

Институција одговорна за праћење и контролу реализације: МРЗБСП

Показатељ(и) на нивоу општег циља (показатељ ефекта)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у последњој години АП	Последња година важења АП
Број деце која пријављују ЦСР да су била жртве насиља на годишњем нивоу	Број	Извештаји МРЗВСП и РЗСЗ Према извештају РЗСЗ „Деца у систему социјалне заштите“ из 2019. године, број пријава насиља над децом евидентираних у току 2018. године износио је 7 741. У периоду од 2014. до 2018. године број пријава насиља над децом порастао за 68%.	7 741	2018.	11 000	2021.
Број деце жртава насиља за које је ЦСР предузео поступке за заштиту	Број	Извештај МРЗБСП/РЗСЗ	7 443	2018.	11 000	2021.
Број деце жртава насиља за које је ЦСР предузео мере заштите пред судом	Индекс	Извештај МРЗБСП/РЗСЗ	100	2018.	150	2021.
Укупан број склопљених споразума о сарадњи у примени протокола за заштиту деце од насиља на локалном нивоу	Број	Извештаји МОДС; МРЗБСП; МДУЛС Према извештају „Међусекторска сарадња на заштити деце од злостављања и занемаривања у локалним самоуправама – анализа локалних споразума“ у оквиру 124 локалне самоуправе потписано је 134 локална споразума/протокола коа се односе на међусекторску сарадњу у превенцији и заштити од насиља.	134	2016.	150	2021.
Успостављена Национална база са стандардизованим индикаторима за прикупљање и анализу података о насиљу према деци	Да-Не	РЗС	0-Не	2018	1-Да	2021.

Посебни циљ 1: Превенција и систематски рад на промени ставова, вредности и понашања у односу на насиље према деци

Институција одговорна за праћење и контролу реализације: МРЗБСП

Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години
Број професионалаца чије компетенције и сензибилитет за превентивни рад су унапређени	Број	Извештај МРЗБСП, МПНТР	0	2018	4 000	6 000

Број деце чији капацитети за превенцију насиља и самозаштиту су ојачани	Број	Извештај МРЗБСП; Извештај МПНТР	100.000	2018	120 000	127 000
Број родитеља, старатеља, хранитеља чији капацитети за превенцију насиља над децом су ојачани	Број	Извештај МРЗБСП; Извештај МПНТР	0	2018	2 760	2 920
Број корисника интегрисаних услуга ране интервенције усмерених ка деци и породици у ризику	Број	Извештај МРЗБСП; Извештај МПНТР	0	2018	7 000	7 500
Број медија сензибилисаних за професионално информисање о насиљу и промоцију толеранције, ненасиља и недискриминације	Број	Извештај МРЗБСП; Извештај МПНТР Према извештају „Међусекторска сарадња на заштити деце од злостављања и занемаривања у локалним самоуправама – анализа локалних споразума“ медији су потписници 43 од 134 локална споразума.	43	2016.	55	60

Мера 1.1.: Унапређивање капацитета професионалаца у сектору образовања, социјалне и здравствене заштите, полиције и правосуђа за превенцију насиља над децом

Институција одговорна за праћење и контролу реализације: МПНТР

Период спровођења: 2019-2021. година

Тип мере: информативно-едукативна

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години
Број нових програма обуке у области јачања васпитне улоге образовно-васпитне установе кроз развијање програма превенције насиља, дискриминације, злостављања и занемаривања	Број	Извештај МПНТР; извештаји радне групе	75	2018	90	100
Број обучених професионалаца (стручних сарадника, наставника, васпитача, директора установа)	Број	Извештаји организатора обука (МПНТР, МРЗБСП, МУП)	0	2018	750	830

Извор финансирања мере	Веза са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.	
		У години 2020	У години 2021
Приходи из буџета	2001-0005, 2001-0007, 0902-0006, 1403-0001, 2003-0009	3 654	3 154
Финансијска помоћ ОАК		1 225	1 225
Финансијска помоћ УНИЦЕФ		6 015	6 015
Финансијска помоћ		150	150

Назив активности	Орган који спроводи активност	Органи партнери у спровођењу активности	Рок за завршетак активности	Извор финансирања	Веза са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.	
						2020	2021
1.1.1. Анализирати постојеће и израдити нове предлоге курикулума/модула за образовање и рад професионалаца/ки у образовно-васпитним установама, установама социјалне заштите, здравственим установама, полицији и правосуђу	МПНТР	МЗ МРЗСП МУП МП ПЦФ	2020	Буџет РС	2001-0005	500	-
1.1.2. Организовати обуке за унапређивање компетенција у	МПНТР	ЗУОВ	2020-2021	Буџет РС	2001-0007	630	630

областима ненасилне комуникације, толеранције на различитости, антидискриминацију, родну равноправност, конструктивно и ненасилно васпитање, позитивну дисциплину за запослене у образовно-васпитном систему кроз акредитоване семинаре стручног усавршавања		ОЦД					
1.1.3. Организовати обуке за запослене у образовно-васпитним установама за рад са децом на заштити од различитих облика трговине децом	МПНТР	МУП Центар за заштиту жртва трговине људима АСТРА	2020-2021	Донаторска средства (ОАК)		1 225	1 225
1.1.4. Организовати обуке за запослене у образовно-васпитним установама за препознавање ризика од насилног екстремизма	МПНТР	МУП ОЦД	2020-2021	Буџет РС	2001-0007	500	500
1.1.5. Организовати обуке за саветнике/це-спољне сараднике/це за заштиту деце од насиља	МПНТР	/	2020-2021	Буџет РС	2001-0007	1 180	1 180
1.1.6. Израдити, акредитовати и пилотирати програме за превенцију насиља над децом са сметњама у развоју	МРЗБСП	Савез МНРО РЗСЗ	2020-2021	Буџет РС Донаторска средства	0902-0006	650 150	650 150
1.1.7. Организовати обуке полицијских службеника/ца у области права детета и малолетничког кривичног права	МУП	Правосудна академија	2020-2021	Буџет РС	1403-0001	94	94
1.1.8. Оснаживати запослене у предшколским установама за рано препознавање деце у ризику од различитог облика насиља кроз различите видове стручног усавршавања	МПНТР	ЗУОВ УНИЦЕФ	2020-2021	Буџет РС	2003-0009	100	100
1.1.9. Подржати рад националне коалиције за борбу против дечијих бракова кроз пројекат „Ка спречавању дечијих бракова у Србији“	Координационо тело за родну равноправност	УНИЦЕФ	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ)		6 015	6 015

Мера 1.2.: Унапређивање капацитета деце за превенцију насиља

Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: МПНТР

Период спровођења: 2019-2021. година | Тип мере: информативно-едукативна

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години
Број ПУ/ ОШ/ СШ које спроводе обуке/едукативне активности, по ЈЛС	Број	Извештај МНТПР	0	2018.	40	45
Број одржаних обука на тему унапређивања капацитета деце за превенцију насиља	Број	Извештај МНТПР	0	2018.	108	122
Број обучене деце за превенцију насиља	Број	Извештај МНТПР	0	2018.	3 240	3 660
Удео ученика/ца који су учествовали у вршњачком насиљу, по полу	%	Извештај Института за јавно здравље Србије (Батуг)	15% Укупно 19% дечаџи 11% девојџице	2017.	12% Укупно 16% дечаџи 8% девојџице	10% Укупно 14% дечаџи 6% девојџице
<u>Извор финансирања мере</u>		<u>Веза са програмским буџетом</u>			<u>Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.</u>	
					<u>У години 2020</u>	<u>У години 2021</u>
Приходи из буџета		2003-0001, 2002-0001, 2004-0001			4 112	4 112
Финансијска помоћ ГИЗ (SCI, UNHCR)					1 416	1 416
Финансијска помоћ ОАК					1 075	1 075

Финансијска помоћ Мисија ОЕБС у РС и Амбасада Израела у Београду						470	470
Финансијска помоћ ПЦФ						3 935	3 935
Финансијска помоћ						3 630	3 630
Назив активности	Орган који спроводи активност	Органи партнери у спровођењу активности	Рок за завршетак активности	Извор финансирања	Вежа са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.	
						2020	2021
1.2.1. Континуирано унапређивати капацитет деце кроз обуке у образовно-васпитним установама (на редовним часовима; на часовима одељењске заједнице; кроз активности ученичког парламента и вршњачких тимова) кроз интегрисање садржаја на тему права детета, ненасилне комуникације, антидискриминације, родне равноправности, као и информисање о механизмима заштите од свих облика насиља којима деца могу бити изложена.	МНТПР		2020-2021	Буџет РС	2003-0001 2002-0001 2004-0001	395	395
1.2.2. Организовати едукативне активности деце за препознавање ризика и реаговање у ситуацијама насиља у оквиру редовних и ваннаставних предшколских и школских програма	МПНТР	/	2020-2021	Буџет РС	2003-0001 2002-0001 2004-0001	2 360	2 360
1.2.3. Организовати вршњачке радионице/трибине о превенцији и заштити деце од свих облика насиља, као и ненасилним начинима решавања сукоба	МПНТР	ЦПД Клуб ДЕ – ИКС МОДС	2020-2021	Донаторска средства (SCI, UNHCR– пројекат ГИЗ)		1 416	1 416
1.2.4. Формирати вршњачке тимове за заштиту од насиља у образовно-васпитним установама	МПНТР	ПУ ОШ СШ	2020-2021	Буџет РС	2003-0001 2002-0001 2004-0001	787	787
1.2.5. Реализовати вршњачке радионице за децу и младе на тему трговине децом	МПНТР	МРЗБСП АСТРА	2020-2021	Буџет РС	2003-0001 2004-0001	500	500
				Донаторска средства (ОАФ)		1 075	1 075
1.2.6. Оснаживати ученике/це и превенирати ризична понашања кроз спортске и едукативне активности планиране пројектом „До успеха заједно-Еквилајзер“	МПНТР	МЗ МОС	2020-2021	Буџет РС	2003-0001 2004-0001	70	70
				Донаторска средства (Мисија ОЕБС у РС Амбасада Израела у Београду)		470	470
1.2.7. Организовати едукацију деце у оквиру пројекта „Образовање за права детета“	МПНТР	ПЦФ УЦПД	2020-2021	Донаторска средства (ПЦФ)		3 935	3 935
1.2.8. Организовати ван-наставне активности са децом узраста 15-18 год. којима се промовишу солидарност, разумевање, толеранција, родна равноправност и принципи инклузивног друштва	МОС	МКИ МОДС Спортска друштва Организације	2020-2020	Донаторска средства		3 630	3 630

		цивилног друштва						
Мера 1.3.: Унапређивање капацитета родитеља, старатеља и хранитеља за превенцију насиља над децом								
Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: МРЗБСП								
Период спровођења: 2019-2021. година				Тип мере: информативно-едукативна				
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)		Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у години 2020.	Циљана вредност у 2021. години	
Број ЈЛС у којима се спроводе обуке		Број	Извештаји МПНТР и МДУЛС;	0	2018.	55	60	
Број обучених учесника/ца - родитеља, старатеља и хранитеља деце (пол, ЈЛС, друго)		Број	Извештаји МПНТР, МРЗБСП, ОЦД	0	2018.	2 800	3 100	
Број корисника услуга саветовања преко апликација/веба		Број	Извештаји МЗ	0	2018.	1 700	1 900	
Извор финансирања мере			Веза са програмским буџетом			Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.		
						У години 2020	У години 2021	
Приходи из буџета			0903-0002, 0902-0013			2 690	2 690	
Финансијска помоћ SCI						1 260	1 260	
Финансијска помоћ УНИЦЕФ						2 175	2 175	
Финансијска помоћ						1 965	1 965	
Назив активности		Орган који спроводи активности	Органи партнери у спровођењу активности	Рок за завршетак активности	Извор финансирања	Веза са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.	
							2020	2021
1.3.1. Организовати обуке родитеља, старатеља и хранитеља у оквиру општинских савета родитеља, савета родитеља установа и родитељских састанака		МПНТР	МДУЛС ЈЛС	2020-2021	Донаторска средства		190	190
1.3.2. Израдити едукативне материјале за родитеље, старатеље и хранитеље (приручници, водичи, брошуре, веб странице)		МПНТР		2020-2021	Донаторска средства		200	200
1.3.3. Организовати обуке/радионице/трибине за родитеље, старатеље и хранитеље на тему права детета, позитивног дисциплиновања деце у предшколским установама, основним и средњим школама и постојећим школама родитељства		МПНТР	Центар за права детета	2020-2021	Донаторска средства (SCI)		1 260	1 260
1.3.4. Креирати и реализовати специфичне програме за родитеље, старатеље и хранитеље деце која су вишеструко дискриминисана и у повећаном ризику од насиља		МРЗБСП	Савез МНРО	2020-2021	Буџет РС	0902-0013	945	945
1.3.5. Организовати обуке родитеља, старатеља и хранитеља за препознавање		МРЗБСП	МПНТР	2020-2021	Буџет РС	0902-0013	1 575	1 575

ризичних облика понашања који су у вези са раличитим облицима насилног понашања							
1.3.6. Креирати превентивне програме за развијање родитељских вештина и одговорно родитељство	МРЗБСП	МПНТР МЗ	2020-2021	Буџет РС Донаторска средства	0903-0002	170 1 575	170 1 575
1.3.7. Креирати едукативне садржаје и материјале за родитеље у циљу превенције родно-заснованог насиља и перпетуирања родно стеротипних образаца у васпитању који подстичу насиље	МЗ	ДЕАПС УНИЦЕФ	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ)		835	835
1.3.8. Подржати позитивно родитељство кроз телефонско саветовање, телефонску апликацију и веб презентације саветовалишта „Хало беба“	МЗ	Градски завод за јавно здравље Београд (Хало беба)	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ)		1 340	1 340

Мера 1.4.: Рана интервенција, подршка деци и породици у ризику

Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: МРЗБСП

Период спровођења: 2019-2021. година

Тип мере: организационо-управљачко-институционална

<u>Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)</u>	<u>Јединица мере</u>	<u>Извор провере</u>	<u>Почетна вредност</u>	<u>Базна година</u>	<u>Циљана вредност у години 2020.</u>	<u>Циљана вредност у 2021. години</u>
Број ЈЛС у којима се спроводе обуке за рану интервенцију, подршку деци и породици у ризику	Број	Извештаји МРЗБСП, МЗ, МПНТР, МУП,	0	2018.	50	55
Број обучених учесника/ца обуке за рану интервенцију, подршку деци и породици у ризику	Број	Извештаји МРЗБСП, МЗ, МПНТР, МУП,	0	2018.	1 470	1 670
<u>Извор финансирања мере</u>	<u>Веза са програмским буџетом</u>				<u>Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.</u>	
					<u>У години 2020</u>	<u>У години 2021</u>
<u>Приходи из буџета</u>	0903-0001, 1801-0001, 1801-0007, 0902-0004, 0902-0005, 0902-0006, 0902-0013				114 453	114 453
<u>Финансијска помоћ УНИЦЕФ</u>					7 022	7 022

<u>Назив активности</u>	<u>Орган који спроводи активност</u>	<u>Органи партнери у спровођењу активности</u>	<u>Рок за завршетак активности</u>	<u>Извор финансирања</u>	<u>Веза са програмским буџетом</u>	<u>Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.</u>	
						<u>2020</u>	<u>2021</u>
1.4.1. Креирати и реализовати специфичне програме за родитеље са мером превентивног и корективног надзора над вршењем родитељског права	МРЗБСП	/	2020-2021	Буџет РС	0903-0001	1 260	1 260
1.4.2. Унапређивати сарадњу ЦСР са патронажним службама у циљу раног препознавања ризика изложености насиљу	МЗ МРЗБСП	ЈЛС УНИЦЕФ	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ)		2 005	2 005
1.4.3. Креирати и реализовати програме обуке здравствених радника за препознавање ризика и појавних облика насиља	МЗ	УНИЦЕФ ДЕАПС	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ)		835	835

1.4.4. Унапређивати свеобухватне систематске прегледе у области здравствене заштите на узрасту детета до 36 месеци, укључивањем обавезне процене психосоцијалних ризика	МЗ	МРЗБСП ЈЛС	2020-2021	Буџет РС	1801-0001	17 710	17 710
1.4.5. Организовати мултисекторске обуке (здравство, социјална заштита, образовање, полиција) за препознавање и регулисање дететовог агресивног понашања као и за побољшање вештина за рад с децом која имају проблеме у понашању	МЗ	ЈЛС МРЗБСП МПНТР МУП	2020-2021	Буџет РС	1801-0007	7 552	7 552
1.4.6. Унапређивати компетенције здравствених радника за рад са децом са сметњама у развоју и са децом која су у ризику од различитих облика насиља	МЗ	МРЗБСП Савез МНРО ЈЛС УНИЦЕФ Удружење педијатара	2020-2021	Буџет РС Донаторска средства (УНИЦЕФ)	1801-0007	50 836	50 836
1.4.7. Унапређивати компетенције социјалних радника за рад са децом са сметњама у развоју и са децом која су у ризику од различитих облика насиља	МРЗБСП	МЗ Савез МНРО ЈЛС УНИЦЕФ Удружење педијатара	2020-2021	Буџет РС Донаторска средства (УНИЦЕФ)	0902-0005	50 835	50 835
1.4.8. Организовати програме психосоцијалне подршке за родитеље деце са сметњама у развоју и са инвалидитетом	МРЗБСП	Савез МНРО ОЦД	2020-2021	Буџет РС	0902-0006	236	236
1.4.9. Успоставити Мобилне тимове за породице са децом из осетљивих група, посебно у изолованим и руралним заједницама	МРЗБСП	ЈЛС Савез МНРО УНИЦЕФ ОЦД	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ и други)		2 511	2 511
1.4.10. Креирати и пилотирати програме третмана / рада са родитељима којима је изречена мера упућивања на разговор у породично саветовалиште или у установу специјализовану за посредовање у породичним односима	МРЗБСП	РЗСЗ	2020-2021	Буџет РС	0903-0001	2 115	2 115
1.4.11. Креирати и пилотирати програме рада са децом са структурисаним поремећајима понашања	МРЗБСП	РЗСЗ	2020-2021	Буџет РС	0903-0001	2 115	2 115
1.4.12. Обезбедити одрживост услуге породични сарадник/ца, повећањем броја породичних сарадника	МРЗБСП	РЗСЗ	2020-2021	Буџет РС	0902-0004	66 850	66 850
1.4.13. Обезбедити доступност услуга и подршке за сву децу кориснике породичног смештаја	МРЗБСП	Центри за породични смештај и усвојење	2020-2021	Буџет РС	0902-0013	11 800	11 800
1.4.14. Пружати психо-социјалну подршку за хранитељске породице и децу на породичном смештају	МРЗБСП	МЗ Центри за породични смештај и усвојење	2020-2021	Буџет РС	0902-0013	4 715	4 715

Мера 1.5.: Сензибилизација јавности за превенцију насиља над децом

Институција одговорна за праћење и контролу реализације: КЉМП

Период спровођења: 2019-2021.година				Тип мере: информативно-едукативна			
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	База година	Циљана вредност у 2020.години	Циљана вредност у 2021.години	
Број ЈЛС у којима се спроводе обуке/едукативне активности сензибилизације јавности за превенцију насиља над децом	Број	Извештаји МПНТР, МРЗБСП, МТТТ, МУП, КЉМП, МКИ, ОЦД	80	2018.	120	140	
Број школа обухваћених различитим програмима/обукама/кампањама за сензибилизацију јавности за превенцију насиља над децом	Број	Извештаји МПНТР, МРЗБСП, МТТТ, МУП, КЉМП, МКИ, ОЦД	1 140	2018.	1 465	1 700	
<u>Извор финансирања мере</u>					<u>Веза са програмским буџетом</u>		
					Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.		
					У години 2020	У години 2021	
<u>Приходи из буџета</u>		1001-0007, 0903-0001, 1409-0003, 0703-0001			3 975	3 975	
Финансијска помоћ - Мисија ОЕБС у РС					900	900	
Финансијска помоћ - Microsoft					1 000	1 000	
Финансијска помоћ					110	110	
<u>Назив активности</u>	<u>Орган који спроводи активност</u>	<u>Органи партнери у спровођењу активности</u>	<u>Рок за завршетак активности</u>	<u>Извор финансирања</u>	<u>Веза са програмским буџетом</u>	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.	
						2020	2021
1.5.1.Организовати вршњачке едукативне кампање о превенцији и заштити деце од свих облика насиља и забрани дискриминације	КЉМП	МРЗБСП МПНТР	2020-2021	Буџет РС	1001-0007	500	500
1.5.2. Креирати информативни материјал широко доступан родитељима у центрима за социјални рад, здравственим и васпитно-образовним установама	МРЗБСП	МПНТР МЗ	2020-2021	Буџет РС	0903-0001	395	395
1.5.3. Организовати едукативне кампање за промоцију корисне, креативне и безбедне употребе информационах технологија-Пројекат ИТ Караван	МТТТ	МПНТР	2020-2021	Донаторска средства (Microsoft)		1 000	1 000
1.5.4. Спровести програм „Основи безбедности деце“ намењеног развоју безбедносне културе и унапређењу безбедносне заштите ученика и ученица основних школа	МУП	МПНТР	2020-2021 Континуирано (током школске године - од 1. септембра до 15. јуна, најмање два сата по теми радним данима)	Буџет РС	1409-0003	580	580
						900	900
1.5.5.Спровести акцију „Месец октобар - Месец борбе против трговине људима“	МУП (Локални тимови за борбу против трговине људима)	ЦК ЦЗЖТЉ	2020-2021 Континуирано (најмање три сата радним данима током месеца октобра 2019-2021)	Буџет РС	1409-0003	35	35
						110	110
1.5.6.Спровести кампању „Стоп породичном насиљу“, под називом „16 дана активизма“ намењену борби против насиља у породици и партнерским односима	МУП	МРЗБСП МПНТР ОЦД	2020-2021 Континуирано (најмање три	Буџет РС	1409-0003	830	830

			сата радним данима од 25. новембра до 10. децембра 2020-2021)				
1.5.7. Спроводити кампање за промоцију афирмативних социјалних ставова према деци и посебно према деци из осетљивих група	КЉМП	Савез МНРО Национална организација особа са инвалидитетом Србије-НООИС	2020-2021	Буџет РС	1001-0007	500	500
1.5.8. Израдити промотивне материјале за осетљиве групе деце у складу са њиховим специфичностима– са методолошким приступом прилагођеном осетљивој групи (за слепе и слабовиде особе, децу са интелектуалним потешкоћама и др.)	КЉМП	Савез МНРО	2020-2021	Буџет РС	1001-0007	500	500
1.5.9. Организовати обуке за представнике/це медија о начинима извештавања о деци и о креирању афирмативних медијских садржаја	КЉМП	МКИ	2020-2021	Буџет РС	1001-0007	500	500
1.5.10. Развијати систем уклањања медијских и интернет садржаја непримерених за децу путем израде и дистрибуције Смерница за поступање у случајевима употребе непримерених садржаја - са елементима насиља	МТТТ	МКИ РАТЕЛ	2020-2021	Буџет РС	0703-0001	135	135

Посебни циљ 2: Интервенције усмерене ка заштити деце од насиља

Институција одговорна за праћење и контролу реализације: МРЗБСП

Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години
Пораст удела деце сведока у кривичном поступку којима је пружена подршка кроз сарадњу судова са Јединицама за подршку деци у кривичном поступку, у односу на укупан број деце сведока	Индекс	Извештаји МП, МРЗБСП, МУП	100	2018	120	130
Пораст удела малолетних учинилаца обухваћених различитим мерама подршке	Индекс	Извештаји МП, МРЗБСП и РЗСЗ	100	2018	130	140
Пораст удела запослених у установама и институцијама чије компетенције за подршку деци жртвама и сведоцима насиља су унапређене, у односу на укупан број запослених који се бави овом тематиком	Индекс	Извештаји МПНТР, МЗ, МРЗБСП и МУП	100	2018	120	130

Мера 2.1.: Заштита и подршка деци жртвама и сведоцима насиља и њиховим породицама

Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: МРЗБСП

Период спровођења: 2019 -2021. година

Тип мере: организационо-управљачко-институционална

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години
Број потенцијалних учинилаца насиља којима је изречена хитна мера	Број	Извештај МУП	27 042	2018.	35 000	40 000

Број одржаних обука на тему заштите и подршке деци жртвама и сведоцима насиља и њиховим породицама	Број	Извештаји МП, МУП, МРЗБСП, МПНТР	0	2018.	40	45
Број учесника/ца обуке на тему заштите и подршке деци жртвама и сведоцима насиља и њиховим породицама	Број	Извештаји МП, МУП, МРЗБСП, МПНТР	0	2018.	1 240	1400
Број деце сведока у кривичном поступку којима је пружена подршка кроз сарадњу судова са Јединицама за подршку деци у кривичном поступку	Број	Извештаји МП, МРЗБСП, МУП	148	2017.	250	300
Број лиценцираних установа/ОЦД које примењују стандарде за рад прихватилишта исигурних кућа за децу жртве насиља	Број	Извештаји МРЗБСП, лиценцираних установа	8	2018.	15	20
Број деце која користе услугу СОС телефона за децу жртве насиља	Број	Извештаји МРЗБСП	140 333	2016.	155 000	160 000

Извор финансирања мере	Веза са програмским буџетом					Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.	
						У години 2020	У години 2021
Приходи из буџета	1409-0003, 1001-0003, 0902-0005, 2001-0007					63 382	63 382
Назив активности	Орган који спроводи активност	Органи партнери у спровођењу активности	Рок за завршетак активности	Извор финансирања	Веза са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.	
						2020	2021
2.1.1. Примењивати стандарде у процени ризика и изрицању хитних мера према потенцијалним учиниоцима насиља у оквиру породице	МУП	МРЗБСП ЦСР МП	2020-2021	Буџет РС	1409-0003	13 100	13 100
2.1.2. Унапредити рад специјализованих служби за заштиту сведока у циљу бољег приступа деци жртвама и сведоцима насиља у породици, путем обука	МП	МУП МРЗБСП	2020-2021	Буџет РС	1001-0003	9 560	9 560
2.1.3. Обезбедити подршку деци сведоцима у кривичном поступку кроз сарадњу судова са Јединицама за подршку деци у кривичном поступку	МП	МРЗБСП МУП ЦСР	2020-2021	Буџет РС	1001-0003	12 731	12 731
2.1.4. Обезбедити примену стандарда за рад прихватилишта и сигурних кућа за децу жртве насиља	МРЗБСП	Лиценциране установе ОЦД	2020-2021	Буџет РС	0902-0005	910	910
2.1.5. Организовати обуке за рад телефонских саветника за рад на СОС линији за пријаву насиља у школама	МПНТР	/	2020-2021	Буџет РС	2001-0007	566	566
2.1.6. Повећати доступност услуга СОС телефона за децу жртве насиља	МРЗБСП	ОЦД	2020-2021	Буџет РС	0902-0005	5 295	5 295
2.1.7. Организовати конференције случаја за подршку деци жртвама и сведоцима насиља	МРЗБСП	ЈЛС ОЦД	2020-2021	Буџет РС	0902-0005	21 220	21 220

Мера 2.2.: Развијање механизма подршке за учиниоце насиља

Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: МП, МРЗБСП

Период спровођења: 2019-2021. година		Тип мере: организационо-управљачко-институционална					
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години	
Број малолетних учинилаца насилних кривичних дела обухваћених специјализованим програмима третмана	Број	Извештаји МП, МРЗБСП и РЗСЗ	1548 (осуђених малолетника)	2018.	1 300	1 200	
Број организованих обука за развијање механизма подршке за учиниоце насиља	Број	Извештаји МП	0	2018.	2	3	
Број обучених запослених у васпитно-поправним и казнено-поправним заводима	Број	Извештаји МП	0	2018.	60	90	
Извор финансирања мере	Веза са програмским буџетом					Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.	
						У години 2020	У години 2021
Приходи из буџета	0902-0005, 1607-0005					525	525
Финансијска помоћ ЕУ	1607-7002					39 333	39 334
Финансијска помоћ						941	941
Назив активности	Орган који спроводи активност	Органи партнери у спровођењу активности	Рок за завршетак активности	Извор финансирања	Веза са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.	
						2020	2021
2.2.1. Успоставити методологију рада и сарадње између субјеката укључених у спровођење превентивних мера или заштитног надзора који је одређен уз условну осуду	МРЗБСП	МП	2020-2021	Буџет РС	0902-0005	262	262
2.2.2. Припремити нове специјализоване програме третмана за пунолетне учиниоце кривичних дела насиља над децом којима су изречене превентивне мере или условна осуда са заштитним надзором.	МП	МРЗБСП	2020-2021	Буџет РС	1607-0005	263	263
2.2.3. Унапредити постојеће и увести нове специјализоване програме третмана за малолетне учиниоце насилних кривичних дела	МП	МРЗБСП РЗСЗ	2020-2021	Донаторска средства (ЕУ твининг пројекат „Унапређење капацитета затворског система у РС“ ЕУ ИПА 2013)	1607-7002	39 333	39 334
2.2.4. Унапредити сарадњу између субјеката који су укључени у извршење обавеза које је суд одредио у одлуци о условном отпусту малолетном извршиоцу кривичног дела	МП	МРЗБСП МПНТР МЗ	2020-2021	Донаторска средства		786	786
2.2.5. Организовати обуке за запослене у васпитно-поправним и казнено-поправним заводима у службама за третман за примену програма припреме за отпуст	МП	/	2020-2021	Донаторска средства		155	155

Мера 2.3.: Унапређивање компетенција професионалаца за заштиту и подршку деци							
Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: МУП							
Период спровођења: 2019-2021. година				Тип мере: организационо-управљачко-институционална			
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години	
Број организованих обука за унапређивање компетенција професионалаца за заштиту и подршку деци	Број	Извештаји МПНТР, МЗ, МРЗБСП и МУП	0	2018	10	15	
Број обучених запослених у установама и институцијама	Број	Извештаји МПНТР, МЗ, МРЗБСП и МУП	0	2018	350	525	
Извор финансирања мере	Веза са програмским буџетом					Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.	
						У години 2020	У години 2021
Приходи из буџета	0902-0005, 2001-0007					1 210	1 210
Финансијска помоћ ЕУ	1409-7050					430	430
Финансијска помоћ						795	795
Назив активности	Орган који спроводи активност	Органи партнери у спровођењу активности	Рок за завршетак активности	Извор финансирања	Веза са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.	
						2020	2021
2.3.1. Анализирати постојеће праксе и дефинисати препоруке за унапређивање подршке, праћења и вредновања професионалаца у свим системима	МРЗБСП	МУП МЗ МПНТР МП	2020-2021	Буџет РС	0902-0005	133	133
2.3.2. Анализирати и дефинисати препоруке за акредитацију и спровођење заједничког програма обуке у свим системима	МРЗБСП	МУП МЗ МПНТР МП	2020-2021	Буџет РС	0902-0005	133	133
2.3.3. Креирати и реализовати обуке тимова за заштиту од насиља у образовним установама, за препознавање и процену ризика за дете, као и примену и праћење спровођења прописаних процедура	МПНТР		2020-2021	Буџет РС	2001-0007	944	944
2.3.4. Креирати и реализовати обуке стручних тимова за заштиту од насиља у здравственим установама за препознавање и процену ризика за дете, као и примену процедура у заштити деце	МЗ	ИЈЗС Регионални тимови за заштиту од злостављања (ЗоЗ) у здравственим центрима БГ, НС, Кг, Ниш ДЕАПС УНИЦЕФ	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ)		Буџетирано у оквиру активности 1.4.3.	Буџетирано у оквиру активности 1.4.3.
2.3.5. Креирати и реализовати обуке стручних радника/ца у центрима за социјални рад запрепознавање и процену ризика за дете, као	МРЗБСП	РЗСЗ	2020-2021	Донаторска средства		615	615

и примену процедура у заштити деце							
2.3.6. Организовати обуке полицијских службеника/ца који поступају у случајевима малолетничке делинквенције за препознавање случајева принуде малолетних лица на вршење кривичних дела	МУП	/	2020-2021	Донаторска средства (Твининг пројекат „Борба против трговине људима“ - ИПА 2014 - веза са АП за Поглавље 24)	1409-7050	430	430
2.3.7. Организовати обуке полицијских службеника/ца који поступају у случајевима искоришћавања деце у порнографске сврхе, препознавање да ли има елемената трговине људима у кривичном делу приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	МУП	/	2020-2021	Донаторска средства (Твининг пројекат „Борба против трговине људима“ - ИПА 2014 - веза са АП за Поглавље 24)	1409-7050	Буџетирано у оквиру активности 2.3.6.	Буџетирано у оквиру активности 2.3.6.
2.3.8. Израдити Анализу поступања полиције у случајевима препознавања трговине децом ради вршења кривичних дела	МУП	/	2020-2021	Донаторска средства		90	90
2.3.9. Израдити Анализу поступања полиције у случајевима искоришћавања малолетних лица у порнографске сврхе	МУП	/	2020-2021	Донаторска средства		90	90

Посебни циљ 3: Нормативни, институционални и организациони механизми за превенцију и заштиту деце од насиља

Институција одговорна за праћење и контролу реализације: МРЗБСП

Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години
Унапређена усклађеност нормативног оквира са ратификованим међународним документима и међународним стандардима	%	ЕУ Извештај о напретку Србије УНИЦЕФ извештај	50% усклађеност	2018	85%	100% усклађеност
Удео финансираних пројеката/програма превенције из средстава наменских трансфера, у односу на укупна средства	%	Извештаји МРЗБСП, ЈЛС	Биће утврђено	2018	2%	3%

Мера 3.1.: Јачање системских и институционалних механизма одговора на све облике насиља према деци

Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: МРЗБСП

Период спровођења: 2019-2021. година

Тип мере: регулаторна

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години
Број организованих обука за праћење и осигурање примене протокола	Број	Извештаји МРЗБСП, МПНТР и МЗ	0	2018	2	3
Број учесника/ца обука за праћење и осигурање примене протокола	Број	Извештаји МРЗБСП, МПНТР и МЗ	0	2018	62	93
Извор финансирања мере	Веза са програмским буџетом			Укупна процењена финансијска средства у 000		

							дин.	
							У години 2020	У години 2021
Приходи из буџета		1409-0001					302	302
Финансијска помоћ УНИЦЕФ							545	545
Финансијска помоћ							2.910	2.910
Назив активности	Орган који спроводи активност	Органи партнери у спровођењу активности	Рок за завршетак активности	Извор финансирања	Веза са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.		
						2020	2021	
3.1.1. Извршити измене и допуне Породичног закона тако да садржи: -Изричиту забрану телесног кажњавања; -Јасно формулисане мере у оквиру корективног надзора над вршењем родитељског права; - Прописану обавезу успостављања међуресорне сарадње у области превенције и заштите насиља над децом	МРЗБСП	/	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ)		203	203	
3.1.2. Извршити измене и допуне Закона о социјалној заштити којим ће се: -Унапредити одредбе о трансформацији установа за смештај деце; -Прописати основ за оснивање Центара за породицу и децу у оквиру којих би се пружале услуге мале домске заједнице; -Унапредити одредбе које се односе на превентивне програме подршке за децу	МРЗБСП	/	2020-2021	Донаторска средства		335	335	
3.1.3. Израдити и усвојити посебне протоколе за заштиту деце од насиља, усаглашене са Општим протоколом	МРЗБСП	МПНТР МЗ МП МУП ЈЛС ОЦД	2020-2021	Донаторска средства (УНИЦЕФ и други)		1 227 (од тога 342 УНИЦЕФ)	1 227 (од тога 342 УНИЦЕФ)	
3.1.4. Организовати обуке инспектора/ки у образовно-васпитном, здравственом и систему социјалне заштите за праћење и осигурање примене протокола	МРЗБСП	МПНТР МЗ	2020-2021	Донаторска средства		1 260	1 260	
3.1.5. Анализирати примену законског инсттута лишења родитељског права	МП	МРЗБСП	2020-2021	Донаторска средства		135	135	
3.1.6. Израдити предлог Правилника о начину и условима примене полицијских овлашћења према малолетним лицима у складу са Законом о полицији	МУП	МП	2020-2021	Буџет РС	1409-0001	280	280	
3.1.7. Спроводити превентивне контроле у циљу утврђивања пропуста у поступању полицијских службеника у примени законских, подзаконских и интерних обавезујућих аката у области малолетничког законодавства	МУП	/	2020-2021	Буџет РС	1409-0001	22	22	
3.1.8. Израдити Правилник за заштиту деце и младих од насиља у рекреативним и спортским активностима	МОС	ОЦД	2020-2021	Донаторска средства		295	295	

Мера 3.2.: Успостављање, развој и обезбеђивање одрживости мера усмерених на заштиту деце од насиља							
Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: МРЗБСП							
Период спровођења: 2019-2021. година				Тип мере: организационо-управљачко-институционална			
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години	
Број основаних локалних тимова за заштиту деце од злостављања и занемаривања у уличној ситуацији, по ЈЛС	Број	Извештаји МРЗБСП, ЈЛС, МУП, МЗ и КЉМП	115	2018	135	150	
Број деце у уличној ситуацији којима је пружена помоћ и подршка	Број	Извештаји МРЗБСП, ЈЛС, МУП, МЗ и КЉМП	172	2018	220	250	
Извор финансирања мере	Веза са програмским буџетом			Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.			
				У години 2020		У години 2021	
Приходи из буџета	0902-0004			7.015		7.015	
Финансијска помоћ				390		390	
Назив активности	Орган који спроводи активност	Органи партнери у спровођењу активности	Рок за завршетак активности	Извор финансирања	Веза са програмским буџетом	Укупна процењена финансијска средства по изворима у 000 дин.	
						2020	2021
3.2.1. Унапредити капацитете установа и органа на локалном нивоу за међусекторску сарадњу, оснивањем локалних тимова за заштиту деце од злостављања и занемаривања у уличној ситуацији	МРЗБСП	ЈЛС МУП МЗ КЉМП	2020-2021	Донаторска средства		390	390
3.2.2. Изменити Уредбу о наменским трансферима тако да се обезбеде средства за програме превенције и заштите деце од насиља	МРЗБСП	ЈЛС	крај 2021. године	Буџет РС	0902-0004	7.015	7.015
Мера 3.3.: Унапређивање система за прикупљање и управљање подацима о насиљу на децом							
Орган одговоран за спровођење (координисање спровођења) мере: РЗС							
Период спровођења: 2019-2021. година				Тип мере: организационо-управљачко-институционална			
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2020. години	Циљана вредност у 2021. години	
Израђени стандардизовани индикатори за прикупљање и анализу података о насиљу према деци	Да-Не	Извештај РЗС	0-Не	2018	0-Не	1-Да	
Урађен извештај/анализа у вези кривичних дела и прекршаја извршених на штету деце и између вршњака на годишњем нивоу	Да-Не	Извештај МУП	0-Не	2018	1-Да	1-Да	
Извор финансирања мере	Веза са програмским буџетом			Укупна процењена финансијска средства у 000 дин.			
				У години 2020		У години 2021	
Приходи из буџета	1408-5008			290		290	
Финансијска помоћ				133		133	
	Орган који	Органи партнери у	Рок за завршетак	Извор	Веза са	Укупна процењена финансијска средства по	

Назив активности	спроводи активност	спровођењу активности	активности	финансирања	програмским буџетом	изворима у 000 дин.	
						2020	2021
3.3.1. Израдити и стандардизовати индикаторе у домену насиља према деци	РЗС	МУП МП МРЗБСП МПНТР	2020-2021	Донаторска средства		133	133
3.3.2. Евидентирати кривична дела, прекршаје и случајеве насиља у породици у оквиру Јединственог информационог система МУП-а	МУП	/	2020-2021	Буџет РС	1408-5008	290	290

III. ЗАВРШНА ОДРЕДБА

Ову стратегију и акциони план објавити у „Службеном гласнику РС“, на интернет страници Владе, на порталу е-Управа и на интернет страници Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

05 Број:

У Београду, 2019. године

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић, с.р.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. ПРАВНИ ОСНОВ

Правни основ за доношење Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године и Акционог плана за 2020. и 2021. годину уз Стратегију садржан је у одредбама члана 18. став 7. и члана 38. ст. 1, 4. и 5. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18).

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА

Насиље над децом је феномен који је присутан у свим друштвима, културама и деловима света. Велики број деце свакодневно трпи насиље. Насиље над дететом представља грубо кршење права детета. Насиље изазива патњу детета, озбиљно угрожава развој, добробит, па и сам живот детета, а последице су често тешке и дуготрајне, могу се протезати и у одрасло доба, па и у следеће генерације путем механизма тзв. међугенерациског преношења насиља.

Влада Републике Србије је 2008. године донела Националну стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља за период 2009-2015 („Службени гласник РС”, број 122/08), а током 2010. године и Акциони план за њено спровођење („Службени гласник РС”, број 15/10). Паралелно са реформама у области политика, унапређени су закони ради бољег решавања проблема насиља према деци. Иако по истеку периода важења Националне стратегије, није извршена формална евалуација утицаја њене примене, резултати бројних доступних истраживања, који указују да је насиље према деци у Србији и даље раширена појава, представљају валидан основ за доношење нове стратегије. У складу са наведеним, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања донео је Решење о формирању Радне групе за израду Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља и пратећег Акционог плана. У Радну групу су укључени представници органа и организација релевантних за области: социјалне заштите, унутрашњих послова, омладине и спорта, просвете, науке и технолошког развоја, здравља и правде, као и удружења, која се баве промоцијом права детета (Савез МНРО Србије, Мрежа организација за децу Србије, Фондација Тијане Јурић). У деловање Радне групе активно се укључио и УНИЦЕФ. Том приликом, закључено је да би у остварењу циљева будуће стратегије путем реализације акционог плана било неопходно заједничко деловање надлежних органа и служби са подељеном одговорношћу, а имајући у виду мултидисциплинарност природе суочавања са насиљем над децом. Израда планских инструмената Владе препознати су као један од приоритета Владе Републике Србије у кључним стратешким документима процеса европских интеграција.

Након дугог усаглашавања и прилагођавања добијеног материјала у складу са одредбама Закона о планском систему Републике Србије и Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС”, број 8/19), Предлог је упућен на јавну расправу 29. новембра 2019. године. Наиме, чланом 36. Закона о планском систему Републике Србије предвиђено је да је надлежни предлагач дужан да пре подношења на разматрање и усвајање документа јавне политике, спроведе јавну расправу о том документу и да припреми извештај о спроведеној јавној расправи. У извештају се нарочито наводи које су заинтересоване стране и циљне групе учествовале у јавној расправи, које сугестије су изнете током јавне расправе, да ли су и на који начин те сугестије уграђене у предлог документа јавне политике и ако нису, из који разлога то није учињено. Извештај о јавној расправи прилажен је у оквиру Анализе постојећег стања, односно на крају Информација о спроведеним консултацијама (време, обим и метод консултација; учесници консултативног процеса; питања која су била предмет консултација; примедбе, сугестије и коментари који су узети у разматрање; утицај резултата консултација на избор мера и докумената јавних политика) овог образложења.

Пуна имплементација акционог плана за спровођење Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године предвиђена је тачком 3.6.2.24. Акционог плана за Поглавље 23.

III. РЕЗУЛТАТИ СПРОВОДЕНЕ АНАЛИЗЕ ЕФЕКТА

Одредбама члана 37. Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика у 2019. години („Службени гласник РС“, број 8/19) регулисана је структура Анализе ефеката докумената јавних политика. С тим у вези, утврђени су, између осталог: општи и посебни циљеви, извршена је идентификација опција – могућих мера, анализирани су ефекти опција тј. могућих мера и обављен је избор оптималних опција – адекватних мера, током самог процеса израде Стратегије и Акционог плана. Улагања у превенцију и заштиту деце од насиља су неопходна пре свега како би се повећало опште знање о томе како је најбоље спречити насиље над децом, а сет мера предвиђених стратегијом помоћи ће остваривању различитих циљева, а међу њима и Циљевима УН одрживог развоја посебно 16, али и циљева 1, 3–5, 10. и 11 који таргетирају сиромаштво, здравље, образовање, родну равноправност, сигурно окружење и правду. С тим у вези, подаци у наставку тичу се извештаја о анализи ефеката Стратегије са Акционим планом, водећи, колико је год то могуће, рачуна о траженим елементима за извештавање о спроведеној анализи према одредбама члана 37. поменутих уредбе:

А) Увод:

Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2019. до 2023. године са Акциони план за примену Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2019. до 2021. године треба да одговори на кључна питања не само у вези феномена насиља над децом, него и бројних других друштвених области, које погађа насиље над децом или су делимично узроци овог вида насиља. Стога стратешки приступ теми превенције и заштите од насиља над децом треба да омогући синергијско деловање различитих сектора, који засебно не могу да одговоре на ове изазове и омогући ће и бољу координацију механизма као и комплементарност мера са осталим сродним стратегијама (Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања, Посебни протоколи, Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године, Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, Стратегија о спречавању злоупотребе дрога од 2014. до 2021. године, Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године, Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године, Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за период од 2017. до 2022, Стратегија развоја информационе безбедности у Републици Србији за период од 2017. до 2020. године и Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године.

Б) Анализа постојећег стања:

1–5. Информација о постојећем стању и потребама за интервенцијом у циљу постизања жељене промене, Пројекција жељеног стања, до кога ће доћи променом, Проблем (узроци и последице), Услови за остварење промене и Ризици да до промене не дође: Насиље над децом је условљено социјалним и друштвеним околностима и може да буде испољено као физичко, емоционално, сексуално, занемаривање, експлоатација, трговина децом, дечји рад, дечји бракови и структурно насиље. Насиље може да потекне од појединца, из међусобног односа, али и нивоа заједнице у којој појединац живи.⁵⁹ Према Закону о социјалној заштити и у складу са Општим протоколом о заштити деце од злостављања и занемаривања, деца жртве насиља и занемаривања су деца која трпе следеће облике насиља и занемаривања:

– **Физичко злостављање:** Физичко злостављање детета је оно које доводи до стварног или потенцијалног физичког повређивања детета услед чињења или нечињења за које се разумно може сматрати да спада у домен контроле од стране родитеља или особе која је у положају да има

⁵⁹ <https://www.unicef.org/serbia/media/2751/file/Determinante%20i%20faktori%20nasilja%20nad%20decom%20u%20Srbiji%20pregled%20analaza.pdf>

одговорност, моћ или поверење у односу на дете, при чему треба правити разлику између злостављања и ненамерне озледе, односно физичких знакова и симптома који подражавају намерно озлеђивање али су, уствари, последица или су потпомогнути органским стањима од којих дете пати. Акти злостављања могу бити једнократни или више пута понављани. Примери физичког злостављања су: ударање, шутирање, трешење, дављење, бацање, тровање, паљење, посипање врућом водом или излагање детета деловању вреле паре и сл. У физичко злостављање спада и намерно изазивање симптома болести код детета од стране родитеља, старатеља или друге одрасле особе која је одговорна за дете (тзв. *Munchausen Syndrome by Proxy*).

– **Сексуална злоупотреба:** Сексуална злоупотреба детета је укључивање детета у сексуалну активност коју оно не схвата у потпуности, са којом није сагласно или за коју није развојно дорасло и није у стању да се са њом сагласи, или ону којом се крше закони или социјални табуи друштва. Сексуална злоупотреба детета испољава се као активност између детета и одрасле особе или другог детета које се, због свог узраста или развоја, налази у положају који му даје одговорност, поверење или моћ, где активност има за циљ да пружи уживање или задовољи потребе друге особе. Сексуалном злоупотребом детета сматра се и: а) навођење или приморавање детета на учешће у сексуалним активностима, било да се ради о контактним (нпр. сексуални однос, сексуално додиривање и сл.) или неконтактним (нпр. излагање погледу, егзибиционизам и сл.); и б) експлоататорско коришћење детета за проституцију или друге незаконите сексуалне радње. Не сматра се понашањем које представља сексуалну злоупотребу истраживање сопственог тела које одговара узрасту детета када се, посебно код адолесцената, истражује сопствено тело и сексуалност, које не подразумева активност између детета и одрасле особе.

– **Емоционална злоупотреба:** Емоционална злоупотреба обухвата пропуштање да се обезбеди развојно прикладна, подржавајућа средина, укључујући и доступност примарне фигуре/ фигуре привржености, како би дете могло развити стабилне емоционалне и социјалне способности које одговарају његовом личном потенцијалу. Емоционална злоупотреба обухвата и поступке којима се врши омаловажавање, оцрњивање, окривљавање без разлога, којима се прети, застрашује, ограничава кретање детета, врши дискриминација, исмејава или се упражњавају други облици нефизичког, непријатељског или одбацујућег поступања. Емоционална злоупотреба подразумева везу између примарног пружаоца/или пружалаца неге и детета у којој се детету наноси стварна штета, односно која може потенцијално бити штетна по дете. Ово обухвата развојно неприкладне, недовољне или недоследне односе са дететом и укључује: излагање збуњујућим или трауматским догађајима и околностима (нпр. породичном насиљу), употребу детета за испуњавање психолошких потреба пружалаца неге, активно „поткупљивање“ детета, као и пропуштање да се унапређује дететова социјална адаптација (укључујући изолацију).

– **Занемаривање и немарно поступање:** Занемаривање представља пропуштање пружаоца неге - родитеља, односно друге особе која је преузела родитељску одговорност или обавезу да негује дете чак и током краћег времена (нпр. бекситер), да обезбеди развој детета у свим областима: здравља, образовања, емоционалног развоја, исхране, смештаја и безбедних животних услова, а у оквиру разумно расположивих средстава породице или пружаоца неге, што изазива или може, са великом вероватноћом, нарушити дететово здравље или физички, ментални, духовни, морални или друштвени развој. Ово обухвата и пропусте у обављању правилног надзора и заштите детета од повређивања у оноликој мери у којој је то изводљиво.

– **Експлоатација:** Комерцијална или друга врста експлоатације детета односи се на коришћење детета за рад или за друге активности, а у корист других особа. Ово обухвата рад деце и проституцију деце, киднаповање деце и/или продају деце у сврхе радне или сексуалне експлоатације, експлоататорско коришћење деце за порнографске представе и материјале и др. Ове активности имају за последицу нарушавање дететовог физичко или менталног здравља, образовања, као и моралног, социјалног и емоционалног развоја.

Дефиниције злостављања и занемаривања детета садржане у Општем протоколу у складу су са дефиницијама усвојеним на Консултацији о спречавању злоупотребе деце у Светској здравственој организацији у Женеви, 1999. године, које је прихватило и Међународно удружење за превенцију злоупотребе и занемаривања деце у документу Интерсекторски приступ злостављању деце (2003).

Најчешћи покретачи насиља су економска неразвијеност, сиромаштво, друштвена искљученост, миграције, родна неравноправност, одређени културолошки фактори, дискриминација по било којем личном својству, ратови, а у савременом добу и информационо-комуникационе технологије.

Република Србија се приступањем *Конвенцији УН о правима детета* и другим релевантним документима, обавезала да ће преузети мере за заштиту деце и превенцију деце од насиља, у породици, институцијама и заједници, и то од:

* физичког и менталног насиља, злоупотребе и занемаривања (члан 19),

- * свих облика сексуалног изабљивања и сексуалне злоупотребе (члан 34),
- * насилног одвођења деце и трговине децом (члан 35),
- * свих других облика експлоатације штетних за дете (члан 36),
- * мучења, нехуманих и понижавајућих поступака и кажњавања (члан 37).

Конвенција такође одређује обавезу државе да обезбеди мере подршке за физички и психички опоравак детета – жртве насиља и његову социјалну реинтеграцију (члан 39).

Нова Стратегија није усвојена након истека Националне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља 2015. године („Службени гласник РС“, број 122/08) и није извршена формална евалуација утицаја њене примене, али је урађена национална студија о детерминантама и факторима насиља над децом у Србији⁶⁰ која даје један свеобухватан преглед стања о овом друштвеном феномену у Србији. Студија обухвата анализу политика, програма и пракси у области превенције и заштите од насиља над децом, документовање налаза о изложености деце насиљу и предлог приоритетних мера на којима треба да се ради и које су настале у оквиру широког консултативног процеса. Подаци о изложености деце насиљу у поменутој студији (62% деца са интелектуалним потешкоћама из институција социјалне заштите пријавило је да су били сведоци случајева насиља запослених над другом децом, 44% љака је пријавило да су били изложени вршњачком насиљу, 47% деце са интелектуалним потешкоћама доживело је неки вид насиља у образовно-васпитним установама, 10,8% деце узраста од 10 до 18 година пријавило је да је доживело сексуално насиље...) сами по себи више су него јасан аргуменат да је насиље над децом и даље присутно у Републици Србији и да је потребно даље радити у тој области и усвојити нови стратешки оквир.

Ако се узму у обзир подаци Републичког завода за социјалну заштиту у оквиру извештаја „Деца у систему социјалне заштите“ из 2015,⁶¹ 2016.⁶² и 2017.⁶³ године могу се уочити трендови пораста **насиља у породици** (у 2016. број пријава насиља над децом евидентираних у току 2016. године износио је 7.036, а у 2017. 8.297), а у периоду од 2013. до 2017. број пријава насиља над децом порастао је за 128%.⁶⁴

Према полној структури деце за коју је пријављено насиље, удео девојчица и дечака је готово изједначен у свим врстама насиља, изузев код **сексуалног насиља**, где је доминантан удео девојчица, које чине 88% жртава овог вида насиља.⁶⁵

Насиље у образовно-васпитним установама односи се на све облике насиља која се догоде у предшколској установи, школи, дому ученика или у оквиру организованих образовно-васпитних активности. Према налазима једног од најобимнијих истраживања о насиљу у школи које је спроведено у оквиру пројекта „Школа без насиља – ка сигурном и подстицајном окружењу за децу“ у периоду од 2005. до 2013. године, 44% ученика изјавило је да је доживело је вербално насиље, 33% физичко насиље и исто толико социјално насиље (сплеткарење, манипулативни односи итд.), док је 21% деце починило насиље. Дечаци се нешто чешће јављају као починиоци вршњачког насиља него девојчице и нешто су чешће изложени насиљу вршњака и одраслих. Четвртина ученика од петог до осмог разреда основне школе навела је да је била изложена вређању од стране наставника, 15% је навело да их је наставник ударио, а 5% да су били изложени претњама наставника.

Родно засновано насиље је такође распрострањено у школама и чак 69% ученика основне школе и 74% ученика средње школе пријавило је да су били изложени бар једном облику родно заснованог насиља, чешће девојчице него дечаци. Дечаци су чешће починиоци овог облика насиља и чешће него девојчице испољавају ставове оправдавања родно заснованог насиља према женама.⁶⁶

⁶⁰http://sociojalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/09/Nasilje_prema_deci_u_Srbiji_Pregled_nalaza.pdf

⁶¹ <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1145/%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D1%83-%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%83-%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B5-%D0%B7%D0%B0%D1%88%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%83-2015.pdf>

⁶² https://childhub.org/sh/system/tdf/library/attachments/ps_deca_u_sistemu_socijalne_zastite_2016_0.pdf?file=1&type=node&id=29511

⁶³ <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1420/deca-u-sistemu-socijalne-zastite-u-2017-lat.pdf>

⁶⁴ *Op.cit.*, стр 22.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ J. Ђериман и др., *Истраживање родно заснованог насиља у школама у Србији*, Факултет политичких наука, Центар за студије рода и политике, УНИЦЕФ, Србија, Београд, 2015. године

Деца са сметњама у развоју су под већим ризиком од насиља уопште, а посебно од вршњачког насиља. У горе наведеном истраживању, више од половине анкетираних деце у специјалним школама (58%) било је укључено у инциденте насиља, и то најчешће као жртве (28%), затим као жртве и као насилници (23%), а најређе само као насилници (7%).⁶⁷

Према изјавама родитеља, 47% деце са сметњама у развоју је доживело неки облик насиља изван породице – у школи, предшколској установи, дневном боравку, местима окупљања. Деца су најчешће била изложена психичком насиљу и социјалном искључивању, а најчешћи починиоци су били вршњаци.⁶⁸

Деца ромске националности, деца из најсиромашнијих породица, деца са тешкоћама у развоју, деца у сукобу са законом, деца мигранти најчешће су **жртве злоупотреба дечјег рада** у Србији. Према последњим подацима УНИЦЕФ-а из 2014. године у Србији је 10% деце старости од пет до 17 година било укључено у активности које се класификују као дечји рад и које по својој природи штете добробити детета, експлоатишу га и онемогућавају у образовању и целокупном развоју.⁶⁹ Према Анкети о радној снази из 2016. године, било је 2,8% деце узраста од 15 до 17 година која раде (5.684 од 198.392). Међу њима, 18,9% (1.075) радило је преко 43 сата недељно. Ако се примени дозвољено радно време према домаћим прописима, 24,9% деце (1.418) радило је преко законом дозвољених (35) сати за тај узраст. Овај проценат се увећава ако придодемо и децу која су радила ноћну смену (забрањено Законом о раду) на 26,5% (1.505). Готово две трећине целокупне злоупотребе дечјег рада у Србији заступљено је у сектору пољопривреде, шумарства и рибарства (56,5%), док је у 59,4% случајева она заступљена на породичним газдинствима.⁷⁰

Налази УНИЦЕФ-овог истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији за 2014. годину указују на то да је појава **дечјих бракова** преваходно присутна код ромске популације, где проценат девојчица млађих од 18 година које су ступиле у дечји брак износи 57%, а млађих од 15 година, чак 18%.⁷¹

Дигитални простор постаје све значајнији контекст у коме су деца изложена насиљу поготово ако се узме у обзир да 94% основаца и 99% средњошколаца поседује мобилни телефон, а скоро исто толико њих има приступ Интернету. У оквиру истраживања,⁷² које је спровео УНИЦЕФ у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја, 62% основаца и 84% средњошколаца доживело је неку од врста дигиталног насиља (електронске поруке које садрже вулгарности и увреде, слање претећих порука, оцрњивање и оптуживање другог слањем гласина и лажи, да би се неке уништила репутација или покварили односи са другима, лажно представљање - насилници се представљају као друга особа чинећи ствари које тој другој особи уништавају углед или је доводе у сукоб са другима, индискреција – откривање нечијих тајни, података и слика који нису намењени другима, искључивање – избацивање некога из форума, дискусионе листе и сл, слање неприменог сексуалног материјала, снимање ударања и др).

Наведени подаци указују да су деца у Републици Србији изложена различитим облицима насиља што може да утиче на њихово ментално и физичко здравље, могућност да се социјализују и остваре у животу. С обзиром да деца (особе до 18. године живота) представљају најрањивији део друштва због своје несамосталности, незанања и неискуства, посебна пажња треба да се обрати превенцији и заштити од насиља над овом групом становништва Републике Србије.

У овом документу, користи се појам „интервенције” у складу са социо-еколошком теоријом активности⁷³ засновану на радовима Виготског и Леонтијева, према којој интервенције представљају специфичне акције или скуп акција које имају за циљ да изазову жељене промене. Интервенције за спречавање и сузбијање насиља над децом и за заштиту деце изложене насиљу или ризику од насиља, које су спровођене у протеклом периоду биле су усмераване основним и специфичним стратешким циљевима Националне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља (2009-2015) и пратећим

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Савез МНРО Србија и УНИЦЕФ. Превенција и заштита деце са сметњама у развоју од насиља. Београд: Савез МНРО Србија и УНИЦЕФ, 2013.

⁶⁹ Истраживање вишеструких показатеља, 2014, УНИЦЕФ

⁷⁰ *Брза процена злоупотребе дечјег рада у пољопривреди у Републици Србији*, Међународна организација рада, Одсек за Фундаменталне принципе и права на раду, Женева: март 2018. године

⁷¹ http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/userFiles/file/MICS/MICS%20GLAVNI%20NALAZI_srp.pdf

⁷² <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/priru%C4%8Dnik-interaktivni.pdf>

⁷³ Engeström, Y. (2001), *Expansive learning at work: Toward an activity-theoretical conceptualization*, Journal of Education and Work, 14(1), 133-156.

Акционим планом (2010-2012). Савет за права детета требало је да представља тело које ће координирати, надзирати и процењивати ефекте спровођења ове стратегије, али је тај задатак само делимично остварен. Радна група Савета за права детета спровела је праћење и направила извештај о резултатима примене Акционог плана период 2010-2012 године, али извештај о томе није разматран нити је донет акциони план за наредни период. У недостатку централизованих и обједињених података о спроведеним интервенцијама и њиховим ефектима, у припреми ове Стратегије и Акционог плана, коришћени су подаци до којих се дошло мапирањем интервенција за потребе националне студије „Насиље према деци у Србији – Детерминанте, фактори и интервенције“.⁷⁴ Налази мапирања указују се интервенције које су спровођене у протеклих десет година могу груписати у три основна типа. Први тип представљају интервенције усмерене на унапређење институционалних и организационих механизма, други интервенције усмерене на ставове, вредности и компетенције, а трећи на организовање непосредних услуга заштите и подршке деци жртвама насиља и њиховим породицама.

(1) Интервенције усмерене на унапређење институционалних и организационих механизма: Велики број интервенција које је предузимала држава биле су усмерене на изградњу правног оквира и механизма за спровођење закона. Основна логика подразумевала је развој система „одозго на доле“, од стварања правног оквира и политика оперативних у акционом плану, усвајања општег и посебних протокола и изградње капацитета сваког сектора да делују у оквиру својих овлашћења, до механизма међусекторске сарадње и успостављања оперативних тимова у локалним заједницама које чине обучена и координирана стручна лица из различитих делова система. Успостављена су важна тела у врху законодавне и извршне власти, као што је Савет за права детета који је формиран још 2002 године и Одбор за права детета у Народној скупштини, успостављен 2010 године. Успостављено је и независно тела за праћење поштовања права детета и родну равноправност при канцеларији Заштитника грађана Републике Србије, односно, при канцеларији Покрајинског омбудсмана у АП Војводини. Важан скуп интервенција у области изградње институционалних капацитета за превенцију и заштиту деце од насиља представало је усвајање Општег протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања 2005. године и посебних протокола за сектор рада и социјалне заштите, полиције, здравства, образовања и правосуђа. Велики број интервенција у протеклом периоду био је усмерен на обучавање стручних лица из свих сектора за примену Општег и посебних протокола, као и за специфична знања и вештине из домена одговорности и стручности. Поред овога, интервенције су биле усмерене ка успостављању тимова, процедура, међусекторских протокола, прикупљању података и другим организационим аспектима.

У оквиру реформских процеса у области социјалне заштите, у центрима за социјални рад, који представљају стожер око којег се организује и који координише мрежу за заштиту деце у локалној заједници, наступиле су значајне промене, нарочито након доношења новог Закона о социјалној заштити (2011). Уведена је функција водитеља случаја у центрима за социјални рад, чиме је у знатној мери унапређен дотадашњи поступак заштите детета, а услуге неодложне интервенције центара постале су доступне 24 сата. Унапређен је и систем за регистровање и праћење случајева насиља над децом пријављених центру за социјални рад. Паралелно са организационим променама у центрима за социјални рад интензивно су спровођене активности на јачању компетенција запослених путем обука за превенцију и заштиту деце од злостављања и занемаривања. Већина стручних радника и сарадника завршила је неки од 31 акредитованих програма обуке који се односе на заштиту деце од злостављања и занемаривања, или се баве насиљем у породици, различитим видовима превенције, програмима подршке породицама у ризику, третманом жртва насиља, ненасилном комуникацијом, групама за самоподршку или применом метода саветовања.

Међутим, услед недостатка евалуација остаје нејасно да ли су центри за социјални рад, са расположивим људским ресурсима и финансијским средствима, у могућности да пруже адекватну подршку породицама пре него што дође до злостављања и занемаривања деце, као и када до тога дође, као и какви су ефекти рада са породицама. Центри за социјални рад, из подршку Министарства, УНИЦЕФ и других међународних организација, организовали су и серију регионалних семинара на тему Заштита деце од злостављања и занемаривања – примена Општег протокола. Циљ семинара био је усмерен ка јачању капацитета чланова оперативног мултисекторског тима који непосредно раде на случајевима злостављања и занемаривања деце (стручни радници центра за социјални рад, полиције, дома здравља, школа и предшколских установа, тужилаштва) у датој локалној заједници. За

⁷⁴ *Насиље према деци у Србији, Детерминанте фактори ризика и интервенције, Национални извештај, УНЦЕФ, Београд, 2016*

потребе обуке израђен је и штампан Приручник за примену Општег протокола (2006. и допуњено издање 2011). До сада су мултидисциплинарни тимови обучени и успостављени у око 30% од укупног броја општина у Републици Србији.

Центар за права детета реализује пројекат Унапређење интерсекторске сарадње у заштити деце од насиља (јун 2016 – децембар 2018) као део регионалног пројекта Заштита деце од насиља и промовисање инклузије деце са сметњама у развоју у земљама Западног Балкана и Турској, који финансира Европска унија, а спроводи УНИЦЕФ у партнерству са Министарством здравља, Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарством просвете, науке и технолошког развоја. Циљ пројекта је унапређење интерсекторске сарадње у заштити деце од злостављања и занемаривања у 12 општина/градова у Србији. Ужички центар за права детета у оквиру горе наведеног регионалног пројекта, у сарадњи са 19 организација чланица Мреже организација за децу Србије (МОДС), реализује у 20 општина у Србији (април 2017 – март 2018), кампању за унапређење и усвајање „Локалних међусекторских протокола о сарадњи на превенцији и заштити деце од насиља, злостављања и занемаривања“.

Министарство рада, запошљавања и социјалне политике донело је, у фебруару 2006. године, Посебни протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања у установама социјалне заштите (установе за смештај деце без родитељског старања, установе и дневни центри за смештај деце са сметњама у развоју, заводи за васпитање деце и омалдине, мале домске заједнице, прихватилишта). Обука за примену Посебног протокола спроведена је до данас само делимично, у појединим установама социјалне заштите, вероватно из разлога што су се поступци предвиђени Посебним протоколом показали тешко применљивим у пракси. Уместо тога, ресорно Министарство је донело неколико правилника који регулишу заштиту деце у установама социјалне заштите од насиља. У Министарству унутрашњих послова, први Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања донет је 2006. године а 2012. године, министар унутрашњих послова донео је нови Посебни протокол, који је усаглашен са међународним и националним прописима и документима у овој области, донетим после 2006. године. Новим Посебним протоколом унапређене су полицијске процедуре у процесу заштите деце од злостављања и занемаривања. Посебна пажња посвећена је заштити личности малолетног лица жртве и начину обављања разговора са њим. Према малолетним лицима, стварним или потенцијалним жртвама злостављања и занемаривања, у свим полицијским управама и станицама у Републици Србији, поступају полицијски службеници са сертификатима, којих тренутно има 2 048, који су обуком стекли посебна знања у области права детета и малолетничког кривичног права. Министарство је 2013. године, донело и Посебни протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима.

Систематску и перманентну обуку полицијских службеника која се односи на примену Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Општег протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања, Посебног протокола о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, Закона о спречавању насиља у породици, Посебног протокола о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима, као и других прописа и стандарда релевантних у односу на остваривање и заштиту права детета, Министарство унутрашњих послова спроводи у сарадњи са Правосудном академијом и Криминалистичко-полицијском академијом, у складу са потписаним Споразумима, као и Програмом стручног усавршавања полицијских службеника, уз издвајање сопствених средстава и уз подршку међународних и домаћих партнера кроз учешће у пројектима.

Министарство правде донело је 2009. године, Посебни протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, којим су дефинисане ефикасне процедуре у поступању правосудних органа како би се додатно унапредила сарадња са другим носиоцима јавне власти у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања. Овај Протокол има за циљ унапређење праксе заштите деце и малолетника и даље унапређење заштите права малолетних лица, уз уважавање међународних норми и стандарда.

У здравственом систему, Министар здравља је 2010. године образовао Посебну радну групу за спровођење Посебног протокола система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања. Као резултат активности које су спроведене на иницијативу и уз координацију Радне групе у периоду 2010-2017 извршена је обука здравствених радника и здравствених сарадника (психолог, социјални радник, дефектолог) за примену Посебног протокола из 165 здравствених установа; израђен је Приручник за примену посебног протокола у здравственом систему; формирана су четири Регионална тима за примену Посебног протокола (Београд, Ниш, Крагујевац, Нови Сад). У сарадњи са Институтом за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ формиран је модел централне базе података о случајевима злостављања и занемаривања деце у који је укључено 77

здравствених институција. Радна група је израдила нацрт нове верзије Посебног протокола и упутила га Министарству здравља на разматрање и усвајање.

У систему образовања и васпитања су такође успостављене нове институције и механизми за превенцију и заштиту деце од насиља. Основне поставке Посебног протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама (2007. године) су даље операционализоване Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (2010. године). У складу са Посебним протоколом и Правилником у свим васпитно-образовним установама у Србији формиран су тимови за заштиту од насиља. Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање прописују се садржаји и начини спровођења превентивних и интервентних активности, услови и начини за процену ризика, начини заштите од насиља, злостављања и занемаривања, праћење ефеката предузетих мера и активности. Почетком марта 2016. ступио је на снагу и Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања. При Министарству просвете, науке и технолошког развоја, основана је Јединица за заштиту од насиља и дискриминације, постављени су координатори за заштиту од насиља у свакој школској управи, уведена је СОС телефонска линија за пријављивање случајева насиља, а у циљу унапређења безбедности у школама, у сарадњи са Министарством унутрашњих реализован је програм „Школски полицајац“.

Влада је у јулу 2016. године донела Уредбу о безбедности и заштити деце при коришћењу информационо-комуникационих технологија („Службени гласник РС”, број 61/16). На основу ове уредбе, Министарство трговине, туризма и телекомуникација предузима активности, које се односе на саветовање деце, родитеља, ученика и наставника, телефонским путем, о предностима, ризицима и безбедним начинима коришћења интернета, укључујући и ризик стварања зависности од коришћења видео игара и интернета. У складу са овом уредбом основан је Национални контакт центар за безбедност деце на интернету путем кога се омогућава, поред саветовања и пријем пријава штетног, непримереног и нелегалног садржаја и понашања на интернету, односно угрожености интереса и права деце, телефонским путем и путем електронског обрасца на веб сајту.

У циљу решавања проблема деце у уличној ситуацији, 2016. године потписан је Споразум о сарадњи између града Београда, МУП-а и организације *Save the Children*, након чега је израђен и усвојен Протокол о поступању органа, институција, службених лица и стручњака у ситуацијама рада са децом укљученом у живот и рад на улици у граду Београду. Савет за права детета града Београда и *Save the Children* организовали су обуку за примену наведеног Протокола.

Република Србија је 2017. године донела Уредбу о утврђивању опасног рада за децу („Службени гласник РС”, број 53/17), која садржи листу послова које деца не би смела да раде. Уредбу спроводе инспекције рада и социјалне заштите.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је 2017. године усвојило Посебни протокол за инспекцију рада за заштиту деце од злоупотребе дечјег рада чија је сврха да регулише поступке и пружи смернице инспекцији рада у циљу адекватне превенције и правовремене реакције на злоупотребу дечјег рада. Истовремено су усвојене и инструкције о поступању центара за социјални рад у заштити деце од злоупотребе дечјег рада, као и инструкција о поступању инспектора рада приликом вршења инспекцијског надзора ради заштите деце од злоупотребе дечјег рада. Међународна организација рада је реализовала три обуке за представнике центара за социјални рад, полиције и инспекције рада из свих административних округа Републике Србије у периоду септембар-октобар 2017. године. Сврха обуке је да се полазници упознају са основним решењима у превенцији, препознавању и реаговању на злоупотребу дечјег рада, као и са принципима и поступцима међусекторске сарадње која ће довести до оптималног коришћења надлежности и ресурса државних институција у борби против злоупотребе дечјег рада, а са циљем ефикасне и делотворне заштите интереса деце.

(2) Интервенције усмерене на промену вредности, ставова и компетенција: Активности усмерене на промене вредности, ставова и компетенција биле су изразито учестали облик интервенција током протеклог периода. Идентификовани су следећи велики програми обуке и кампање које су за циљ имале промене норми, вредности и ставова: Кампања на националном нивоу усмерена на забрану телесног кажњавања деце која се спроводи већ неколико година уз учешће великог броја организација цивилног друштва, али и различитих Владиних служби и организација. Организоване су конференције,

радионице, медијски наступи, припремљен је и прелиминарни нацрт Закона о дечјим правима, који, међутим није усвојен. У току је израда предлога амандмана на Закон о породици којима би се забранило телесно кажњавање.

Мрежа организација за децу Србије (МОДС) 2015. године, реализовала је кампању „Родитељ плус – батине минус“. Уз подршку Заштитника грађана Републике Србије, родитељи су потписивали Декларацију родитеља Србије, желећи на тај начин да пошаљу снажну поруку да је могуће и да треба децу одгајати без употребе телесних казни. Креирана је фејсбук страница „Родитељи плус – батине минус“ која се константно ажурира вестима и обавештењима са нагласком на примену метода дисциплиновања детета без физичког кажњавања.

У оквиру програма „Школа без насиља“ који су спроводили у партнерству Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство здравља, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство унутрашњих послова, Министарство омладине и спорта, Савет за права детета, Завод за унапређење образовања и васпитања и УНИЦЕФ од 2005. године, спроведен је велики број активности које су имале за циљ да повећају свест различитих актера у образовном систему о одговорностима које имају у школском животу у погледу спречавања и одговора на насиље, укључујући, поред наставног особља, ученике, родитеље и друге запослене у школама. У оквиру једне од тих кампања „Зауставимо насиље заједно“, спроведен је велики број медијских, промотивних, информативних и едукативних активности широм Србије. У оквиру овог програма спроведене су и друге кампање. Кампања под називом „Ти си фаца“ промовисала је ненасилне вредности и понашања кроз спортске и друге активности. Сачињен је и приручник „Шта је данас било у школи?“ намењен првенствено родитељима, али и наставницима и другом стручном особљу у школама, са циљем да повећа способности за препознавање насиља, као и да подстакне на промене васпитних стилова у породици. У 50 школа које су у програму „Школа без насиља“ као допуна постојећих обука, реализован је програм Превенција родно заснованог насиља и израђен је „Приручник за превенцију родно заснованог насиља“. Реализован је и пројекат „Зауставимо дигитално насиље“, у оквиру ког је спроведено истраживање, обуке запослених и кампања „Бирај речи, хејт спречи“ за превенцији дигиталног насиља.

Према налазима У-репорта (УНИЦЕФ, 2017)⁷⁵ деца виде улогу школе као главног пружаоца информација и заштите за дете. Када су питана деца која сматрају да нису довољно информисана о насиљу који би био најбољи начин да се информишу, одговор је најчешће у школи (49%), затим од родитеље (33%), тек на трећем месту истичу интернет (18%) и друге медије (12%), затим вршњаке (5%) и штампане материјале (5%). Очито је да деца дају предност школи и родитељима у односу на пријатеље, вршњаке, интернет и друге медије.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја, је у сарадњи са немачком организацијом ГИЗ, реализовао програм за реаговање у кризним ситуацијама. Пројекат је обухватио различите активности намењене директорима, стручним сарадницима, наставницима у образовно-васпитним установама, запосленима у школским управама и представницима просветне инспекције. Издат је приручник „Психолошке кризне интервенције у образовно-васпитним установама“

Кроз партнерство Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Центра за заштиту жртава трговине људима и УНИТАС фонда реализован је пројекат „Превенција трговине децом и младима у образовању“ у оквиру ког су одржане обуке за запослене у образовно-васпитним установама и припремљен Приручник за образовни систем „Заштита ученика од трговине људима“.

Ужички центар за права детета у оквиру пројекта „Образовање за права детета“ (2011-2018) подржаном од стране Песталоци дечје фондације, успоставља одрживе капацитете за образовање и поштовање права детета у образовном систему у Србији, фокусирајући се на чланове Конвенције који се односе на заштиту деце од насиља. Креирани су значајни образовни пакети намењени запосленима у образовању и деци, као и инструмент „Индекс-

⁷⁵ У-Репорт је платформа која ради путем СМС-а и друштвених мрежа и која омогућава свакоме да искаже мишљење о ситуацији у својој средини тако што одговара на питања о одређеној теми, у конкретном случају о насиљу према деци. Учешће У-Репортера је потпуно добровољно и анонимно. Појединачни одговори нигде не постају јавни, резултати се објављују само збирно, и свим подацима управља УНИЦЕФ. У-Репорт је у Србији пилотиран у новембру и децембру 2017. године.

индикатори остварености права детета у образованом систему“, који садржи листу стандарда и мера које је потребно постићи и спровести у циљу пуног поштовања права детета у оквиру образовног система.

У циљу подизања нивоа свести о проблему насиља, различитим изазовима, ризицима и претњама са којима се деца и млади суочавају, као и промене ставова и развијања нулте толеранције на насиље, Министарство унутрашњих послова предузима превентивне акције и програме намењене унапређењу безбедносне културе и заштити деце и ученика од насиља чији је носилац или у којима учествује у својству партнера. Од значајнијих превентивних програма и акција, издвајају се: „Основи безбедности деце“, „Школа без насиља - ка сигурном и подстицајном окружењу за децу“, „Дрога је нула – живот је један!“, „Октобар - месец борбе против трговине људима“, „Спорт-Школа-Полиција“ и пројекти локалног карактера из ове области у складу са Акционим планом Стратегије полиције у заједници. Такође, ради информисања деце и младих о својим правима и безбедносној заштити на веб сајту Министарства унутрашњих послова, успостављени су линкови „Деца и полиција“ и „Заштитимо децу од педофилије на Интернету.“

У оквиру пројекта “Оснаживање деце и младих са сметњама у развоју да реагују на злостављање и занемаривање” који је реализовао Центар за права детета у партнерству са међународном добротворном организацијом Лумос, уз финансијску подршку Делегације Европске уније у Републици Србији кроз ЕИДХР програм, у периоду јул 2014 – јануар 2016. године израђен је „Водич за примену протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања у односу на децу и младе са сметњама у развоју“. У склопу истог пројекта урађена је и публикација за децу и младе “Нико не сме да те повреди- Књига за децу и младе да им помогне да разумеју шта су злостављање и занемаривање“. Публикација је преведена на енглески језик и Брајево писмо.

Велике кампање за подизање свести о сексуалном злостављању деце попут кампање „Ја коју/којег нико не познаје“ и „1 од 5“ које је спровео Инџест Траума Центар имале су за циљ да повећају видљивост овог проблема и мобилишу различите актере у систему превенције и заштите, као и да повећају свест деце и родитеља о овом типу насиља. Једна од кампања се односила на иницијативу укидања застарела кривичних дела сексуалног злостављања деце, а њен исход је био успешан, јер је Србија, као друга земља у Европи (након Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске), укинула застарела оваг кривичног дела.

Кампање за подизање свести о родним неједнакостима и родно заснованом насиљу међу или над децом, постојале су, али нису биле заступљене у већој мери. Аутономни женски центар је самостално и у партнерству са Покрајинским секретаријатом за привреду, запошљавање и родну равноправност АП Војводине реализовао серију вршњачких едукација „Крени од себе — препознавање насиља у партнерским односима“. Удружење грађана "Центар Е8" реализује Програм „Буди мушко“, који за циљ има промену основних норми и вредности везаних за идентитет мушкарца, родне улоге и односе међу младима — усмерен је на општу тему, али има ограничен обухват.

Кампање и обуке у вези са спречавањем трговине децом спроводили су Министарство унутрашњих послова и невладине организације специјализоване за спречавање и подршку жртвама овог облика насиља. Црвени крст Србије у сарадњи са Министарством унутрашњих послова сачинио је приручнике за децу и адолесценте који их на пријемчив начин упознају са ризицима од трговине људима. Невладине организације Беосуппорт и Астра организовале су већи број кампања за подизање свести и упознавање са ризицима и потребама, као и механизмима заштите од трговине децом. Са удружењем грађана Астра, 2014. године, Министарство унутрашњих послова је потписало Меморандум о сарадњи на успостављању ефикасног система заштите нестале деце у Републици Србији и успостављена је СОС линија за несталу децу – 116000, а 2017. године, потписан је Споразум о сарадњи са фондацијом „Тијана Јурић“ у циљу спровођења заједничких активности на унапређењу безбедности младих.

Удружење грађана Атина је спроводило континуирано превентивне радионице са децом која су у посебном ризику, у Заводу за васпитање деце и омладине „Васа Стајић“, Материнском дому, Ромском насељу Рева, Дому за децу и омладину Моша Пијаде, транзитним и азилним центрима у Србији. Циљ радионица је препознавање родно заснованог насиља и трговине људима, као и упознавање са системом подршке и оснаживања њихових капацитета за раст и развој.

Кампање за подизање свести и спречавање дигиталног насиља спроводили су различити актери: Управа за дигиталну агенду Републике Србије, МУП, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, невладине организације и међународни донатори. Пројекат „Клици безбедно“ је поред кампања и едукативних активности поставио и интернет курс намењен ученицима са циљем да их упозна са ризицима интернета и научи како да буду безбедни у дигиталном простору. Програм „Зауставимо дигитално насиље“ спровели су у партнерству Министарство просвете, науке и технолошког

развоја, УНИЦЕФ и Теленор 2012. године. Поред активности едукације и информисања, активирана је и СОС апликација за пријаву дигиталног насиља. Пројекат Оснаживање едукатора за подршку школама у заштити ученика од дигиталног злостављања спровели су Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Педагошко друштво Србије и УНИЦЕФ. Активности програма биле су усмерене на информисање ученика и наставника о овом облику насиља.

Министарство трговине, туризма и телекомуникација покренуло је 2016. године кампању „ИТ караван“, у оквиру пројекта „Паметно и безбедно“ Циљ пројекта је подизања нивоа информационе писмености, промоција предности употребе интернета и нових технологија у образовању, пословању и комуникацијама, и упозоравања на потенцијалне ризике и опасности приликом њиховог коришћења, а намењен је ученицима основних школа, наставницима и родитељима. Кампања ИТ Караван обишла је 2016. године 15 градова у Србији, а 2017 године је реализована је у школама, технолошким и културним центрима, као и на градским трговима. Око 5.000 ученика присуствовало је презентацијама о заштити од дигиталног насиља и других облика злоупотреба интернета.

(3) Интервенције усмерене на директну заштиту и подршку деци изложеној насиљу или под ризиком од насиља: У односу на интервенције усмерене ка унапређењу институционалних и организационих механизма и оних усмерених ка промени ставова, вредности и компетенција, мапирањем је идентификовано мање интервенција које су за циљ имале да пруже директну заштиту и подршку деци изложеној насиљу или под ризиком од насиља.

Сви системи (социјалне заштите, здравствене заштите, полиције, образовања и васпитања, правосуђа) су развијали и спроводили различите видове директне подршке деци која су под ризиком и која су жртве насиља, али значајну улогу у пружању директне подршке злостављаној и занемареној деци, имале су и организације цивилног друштва.

У оквиру инситуција система социјалне заштите унапређење су услуга подршке које пружа национална мрежа центара за социјални рад у решавању проблема насиља у породици. Центри за социјални рад имају мандат и законска овлашћења да изместе децу из породице, посебно уколико су оба родитеља починиоци насиља. Пре него што примене ту меру, кроз свој ангажман у вођењу случаја, центри за социјални рад имају задатак да предузму мере да смање насиље у породици, укључујући породичну медијацију и упућивање, као и мере попут „појачаног надзора органа старатељства“.

Интензивирани су услуге подршке породици које се пружају деци која живе у вишеструкој депривацији и под ризиком да буду измештена из биолошке породице, да се према њима примени старатељска заштита, хранитељство, односно породични смештај или смештај у установу социјалне заштите, старатељске породице због занемаривања или других облика насиља. Ове услуге пилотиране су у различитим облицима, као што су „Породични сарадник“ (подржан од стране УНИЦЕФ-а у оквиру европских претприступних фондова), програм “Јачање породице” (пилотиран од стране резиденцијалне установе СОС дечија села и Фондације СОС дечија села) и “Породични мостови” (пилотиран од стране невладине организације Идеас). Постојећи докази показују да овакве услуге доприносе смањењу насиља у домаћинству, као и унапређењу већег броја индикатора добробити детета, као што су постигнуће/присуство у школи, бољи здравствени индикатори и бољи односи између деце и родитеља. Ипак, распрострањеност и доступност ових услуга је мала, а њихова одрживост се често доводи у питање.⁷⁶

Интервенције које се спроводе у образовно-васпитним установама имају за циљ да осигурају безбедност свих учесника (који трпе, чине насиље или су сведоци насиља), да ублаже последице, да смање ризик од понављања насиља и да омогуће праћења ефеката предузетих мера. Интервенције које се спроводе у ситуацијама насиља зависе од процењеног нивоа насиља. Код првог нивоа насиља активности спроводе васпитач, наставник са одељењском заједницом и индивидуално уз обавезно информисање и сарадњу са родитељем/родитељима. Код другог нивоа је укључен Тим за заштиту од насиља и ангажована је унутрашња заштитна мрежа, док се код трећег нивоа насиља укључује и спољашња заштитна мрежа (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Нивои насиља прописани су и описани Правилником о поступању у установе у одговору на насиље.

Деца препознају кључну улогу школе у заштити од насиља. Из анализе одговора У-репорта (УНИЦЕФ, 2017) види се да највећи број деце и младих сматра да деца треба да се укључе у борбу против насиља тако што ће пријављивати насиље (53%), промовисати толеранцију (18%), и

⁷⁶ Матковић, Г., Страњаковић, М., *Мапирање услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС*, 2016

спроводити активности против насиља у школи (14%). Међутим, и поред оваквих ставова, деца се често устручавају да пријаве насиље због искуства да је одговор система недовољно неефикасан. Деца, која су у последњих годину дана уочила ситуацију насиља и пријавили је, изјавила су да у 50 % случајева то није разрешило ситуацију насиља. Од оних који не пријављују насиље, више од 30% не пријављују из страха од већег проблема. Стога, за ефикасно коришћење механизма заштите деце од насиља треба имати у виду да је деци потребна подршка особе од поверења и поуздан механизам који правовремено и ефикасно зауставља насиље. Потребно је такође задобити њихово поверење кроз адекватну реакцију у конкретним случајевима насиља.

Према Закону о здравственој заштити и Посебном протоколу, сви здравствени радници дужни су да препознају и пријаве насиље над децом, као и да пруже подршку деци и њиховим породицама у складу са својим овлашћењима. Здравствене установе које се баве децом, према посебном протоколу, дужне су да формирају стручни тим за процену и потврду сумње појединачног здравственог радника који први препозна и евидентира насиље, пријави и реагује у случајевима сумње на насиље (у оквиру система здравствене заштите и у сарадњи са центром за социјални рад). Информације добијене мапирањем показале су да је поменути пројекат уз јачање капацитета система здравствене заштите (који су спровели Институт за ментално здравље и Институт за јавно здравље) значајно допринео компетентнијем и ефектнијем реаговању здравствених радника у случајевима насиља према деци. Ови стручни тимови успостављени су у 80% домовна здравља. Међутим, потребно је ојачати реаговање установа секундарног и терцијарног нивоа.

Градски завод за јавно здравље Београда, заједно са Удружењем педијатара Србије, уз подршку Министарства здравља и УНИЦЕФ-а, спровео је пројекат подршке раном развоју и социјалној укључености деце, путем примарне здравствене заштите и патронажне службе. Циљ ове услуге био је унапређење знања, ставова и понашања породица у разним аспектима, укључујући јачање безбедног окружења за подизање детета и ненасилне методе дисциплиновања. Пројекат је намењен породицама са децом узраста од 0–6 година у десет одабраних општина у Србији. За рад са ромским породицама, програм је обухватио ромске здравствене медијаторе. Пројекат је донео корист за 15 000 деце, међу којима је више од 5000 ромске деце. Обухватио је 80 педијатара и 90 патронажних сестара у девет центара примарне здравствене заштите. Има превентивну улогу, а протоколи и процедуре који су развијени у овим центрима примарне здравствене заштите, као и капацитети стручних лица обезбеђују одрживост наставка рада.

У полицији, сви случајеви насиља у којима су малолетна лица потенцијалне или стварне жртве, имају приоритет у раду. Полицијска интервенција је брза и ефикасна, а проценат расветљавања кривичних дела на штету малолетних лица је преко 80%. У свим полицијским управама и станицама у Републици Србији примењује се Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, обезбеђена је 24 - часовна доступност обучених полицајаца деци и њиховим родитељима, односно старатељима, као и једнако поступање у погледу заштите личности малолетног лица жртве и начина обављања разговора са њим. У циљу спречавања насилних и деликата са елементима злоупотребе који се врше над и међу малолетним лицима, спровode се и посебно осмишљене акције као што: „Школски полицајац“, „Школа без дроге и насиља“ „Матура“ и „Армагедон – заштита малолетних лица од искоришћавања у порнографији“. Значајно је унапређена и превентивна улога полиције у погледу заштите деце сведока насиља у породици, кроз процену ризика и примену хитних мера према учиниоцима породичног насиља“.

У правосудном систему унапређена је заштита деце жртава и сведока у кривичном поступку спровођењем пројекта „Унапређење права детета кроз јачање система правосудја и социјалне заштите у Србији“, који је финансирала Европска унија, а спровео УНИЦЕФ у партнерству са Министарством правде, Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарством унутрашњих послова. У оквиру истог пројекта основане су Јединице за подршку деци жртвама у кривичном поступку у Београду, Крагујевцу, Нишу и Новом Саду и израђене су Смернице за заштиту деце жртава и сведока од секундарне виктимизације. Јединице су настале у оквиру процеса трансформације домовна за децу и сада пружају услуге у заједници и интервенишу у случајевима где је рањивим групама деце и њиховим породицама потребна додатна и посебна подршка.

У Националном контакт центру за безбедност деце на интернету, путем телефонских позива, мејлова, пријава путем сајта и друштвених мрежа, обавља се комуникација са децом, родитељима и наставницима. Већина наведене комуникације се односи на превенцију, односно едукацију и саветовање деце, родитеља и наставника о правилном коришћењу информационо-комуникационих технологија (ИКТ), док се одређени број позива у форми пријаве прослеђује надлежним институцијама ради предузимања непосредних мера заштите детета.

Међутим, у пракси, опсег и врста подршке које појединачне институције система пружају варира у зависности од организационих капацитета, укључујући и често недовољне финансијске и људске ресурсе. Организације цивилног друштва имају значајну улогу у пружању директне подршке

злостављаној и занемареној деци, посебно оне које спроводе пројекте подршке деци из угрожених група, као што су деца са инвалидитетом, деца из ромске заједнице, деца у уличној ситуацији, деца која су жртве трговине људима, избеглице или расељена лица. Издвајају се следећи примери добре праксе за пружање директне подршке деци из рањивих група:

- Склониште за ургентну заштиту злостављане деце које је успоставило Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику;
- Свратиште за децу улице је успоставио Центар за интеграцију младих;
- Услуге директне подршке деци жртвама трговине људима које пружају Центар за заштиту жртава трговине људима, институције у оквиру система социјалне заштите, невладине организације АТИНА и АСТРА;
- Програм дневног центра за децу и младе са проблемима у понашању који је успоставила невадина организација ИАН Телецентар;
- Клуб за здраве промене за оснаживање деце са инвалидитетом изложене насиљу и занемаривању који је успоставио Центар за права детета уз подршку међународне добротворне организације ЛУМОС;
- Инцест Траума Центар (ИТЦ), који пружа подршку деци која су жртве сексуалног насиља.

(4) Главне слабости система за превенцију и заштиту деце од насиља

Мапирањем интервенција и консултацијама са бројним релевантним актерима током процеса истраживања за политике и праксе у националној студији Насиље према деци – Детерминанте и фактори ризика препознате су неке слабости система за превенцију и заштиту деце од насиља. Препознате слабости су узете у обзир у дефинисању циљева, мера и активности садржаних у овом документу:

- Не постоји функционално, ефикасно централно мултисекторско тело одговорно за координацију, праћење и оцењивање ефеката политика и мера за превенцију и заштиту, као ни редовно извештавање о оствареним резултатима, недостацима и координацији интересних група.
- Не постоји развијена методологија за систематично праћење примене постојећих протокола, како на нивоу сваког појединачног сектора у систему заштите, тако и протокола који уређују међусекторску сарадњу. Методологија постоји у сектору унутрашњих послова (МУП), а од 2016. године и Републички завод за социјалну заштиту (РЗСЗ) је развио методологију за праћење примене протокола у систему социјалне заштите.
- Не постоји централизована административна евиденција за све релевантне системе која би омогућила једноставан, поуздан и за различите заинтересоване стране (укључујући и организације цивилног друштва и истраживачку заједницу) доступан приступ подацима, било у циљу заштите деце од насиља у пракси или у циљу анализе стања. У појединим секторима нпр. у здравству, социјалној заштити, унутрашњим пословима, постоји или је у току увођење обједињеног система евиденције, али је неопходна њихова централизација.
- Процеси праћења и евалуације интервенција (закона, политика, мера, програма, услуга) ретки су и несистематски. Ови процеси који представљају услов и основу (ре)дефинисања политика и мера нису на адекватан начин уграђени у систем превенције и заштите.
- Интервенције нису увек прилагођене специфичностима појединих окружења, односно не узимају довољно обзир да ли се ради о сеоским и градским, развијенијим и неразвијенијим срединама .
- Систем је у већој мери усмерен ка заштити детета када се насиље већ догодило, него ка спречавању и сузбијању насиља према детету. Програми превенције су ретки, нису континуирани, ни систематски и најчешће немају велики обухват.
- Програми подршке родитељству и породицама су слаби или непостојећи, осим за породице изложене вишеструким ризицима које су корисници социјалне заштите. Нема довољно служби, нарочито на локалном нивоу, за подршку родитељима у тешкој ситуацији или у решавању конкретних проблема.
- Не врши се вредновање ефеката измештања деце из породица, нити процена могућих алтернативних видова заштите пре примене ове мере. Хитно смештање у хранитељске породице није у довољној мери законски уређено и не подстиче се доследна примена ове мере у пракси.
- Деинституционализација се не одвија довољно брзо. Још увек је значајан број деце смештен у велике резиденцијалне установе у којима су услови за њихов развој и квалитет живота врло неповољни и деца су изложена ризику од вишеструких облика насиља.

- Установе и организације које штите децу од насиља не располажу довољним људским ресурсима или финансијским средствима, што отежава обезбеђивање одрживости бројних програма и активности у области превенције и заштите деце од насиља. Многе услуге у области превенције и заштите деце од насиља нису препознате, односно финансиране од стране надлежних органа.
- Услуге за децу у покрету – деца мигранти и избеглице, која путују сама су неразвијене: смештајни капацитети нису прилагођени њиховим потребама, смештена су са одраслима што их додатно излаже ризику од насиља; неадекватни су механизми упућивања који доводе до секундарне виктимизација деце миграната и избеглица; процене најбољег интереса детета се спроводе спорадично за децу без пратње (или у покрету), а не превентивно; ксенофобија према деци мигрантима и избеглицама од стране локалног становништва је местимично присутна.
- д Дечји, рани и принудни бракови, злоупотреба дечјег рада и донекле заштита деце у уличној ситуацији (организације и појединци ангажовани на оснивању „Свратишта” учинили су напоре у подизању свести о овом проблему) остају углавном изван кампања, обука и сличних активности које треба да допринесу повећању свести и повећању компетенција стручњака да са овим облицима насиља раде.
- Услуге и програми за децу у сукобу са законом (лица испод 14 година живота), која беже из установа социјалне заштите или од куће, бораве на улици и испољавају асоцијално и антисоцијално понашање, за децу са дуготрајним и вишеструким сметњама у понашању, емоционалном и социјалном развоју и функционисању, недовољно су развијени (нпр. програми интензивног третмана у социо-здравственим установама), као и услуге и програми у заједници за подршку деце са инвалидитетом и сметњама у развоју.

В) Резултати спроведене анализе ефеката:

1. Општи циљ: Стратегија треба да обезбеди континуирани свеобухватни одговор друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке.
2. Показатељи ефеката јавне политике у вези са општим циљем: Показатељи на нивоу општег циља су бројни и односе се на: а) број деце која пријављују центрима за социјални рад да су била жртве насиља на годишњем нивоу, б) број деце жртава насиља за које је центар за социјални рад предузео поступке за заштиту, в) број деце жртава насиља за које је центар за социјални рад предузео мере заштите пред судом, г) укупан број склопљених споразума о сарадњи у примени протокола за заштиту деце од насиља на локалном нивоу, д) успостављена Национална база са стандардизованим индикаторима за прикупљање и анализу података о насиљу према деци, и њ) у највећем броју показатеља, за базну годину је узета 2018. година.
3. Посебни циљеви: Како се Стратегија односи на 3 приоритетне области, тако су и посебни циљеви дефинисани, односно:
 - **Превенција и систематски рад на промени ставова, вредности и понашања у односу на насиље према деци** (Мера 1.1.: Унапређивање капацитета професионалаца у сектору образовања, социјалне и здравствене заштите, полиције и правосуђа за превенцију насиља над децом, Мера 1.2: Унапређивање капацитета деце за превенцију насиља, Мера 1.3: Унапређивање капацитета родитеља, старатеља и хранитеља за превенцију насиља над децом, Мера 1.4: Рана интервенција, подршка деци и породици у ризику, Мера 1.5.: Сензибилизација јавности за превенцију насиља над децом);
 - **Интервенције усмерене ка заштити деце од насиља** (Мера 2.1. Заштита и подршка деци жрвама и сведоцима насиља и њиховим породицама, Мера 2.2.Развијање механизма подршке за жртве и учиниоце насиља, Мера 2.3. Унапређивање компетенције професионалаца за заштиту и подршку деци); и
 - **Нормативни, институционални и организациони механизми за превенцију и заштиту деце од насиља** (Мера 3.1. Јачање системских и институционалних механизма одговора на све облике насиља према деци, Мера 3.2. Успостављање, развој и обезбеђивање одрживости мера усмерених на заштиту деце од насиља, Мера 3.3. Унапређивање система за прикупљање и управљање подацима о насиљу на децом).
4. Показатељи исхода посебних циљева: Сходно наведеном, показатељи исхода су истакнути према 3 посебна циља:
 - **у вези превенције**: а) број професионалаца чије компетенције и сензибилитет за превентивни рад су унапређени, б) број деце чији капацитети за превенцију насиља и самозаштиту су ојачани, в) број родитеља, старатеља, хранитеља чији капацитети за превенцију

насиља над децом су ојачани, г) број корисника интегрисаних услуга ране интервенције усмерених ка деци и породици у ризику, и д) број медија сензибилисаних за професионално информисање о насиљу и промоцију толеранције, ненасиља и недискриминације.

– **поводом интервенција:** а) пораст удела деце сведока у кривичном поступку којима је пружена подршка кроз сарадњу судова са Јединицама за подршку деци у кривичном поступку, у односу на укупан број деце сведока, б) Пораст удела малолетних учиница обухваћених различитим мерама подршке, и в) Пораст удела запослених у установама и институцијама чије компетенције за подршку деци жртвама и сведоцима насиља су унапређене, у односу на укупан број запослених који се бави овом тематиком.

– **организациони механизми:** а) Унапређена усклађеност нормативног оквира са ратификованим међународним документима и међународним стандардима, и б) удео финансираних пројеката/програма превенције из средстава наменских трансфера, у односу на укупна средства.

5. и 6. Означење разматраних опција за постизање посебних циљева, тј. различитих мера, односно група мера које су у том циљу анализиране: Релевантне информације о резултатима спроведене анализе ефеката у односу на разматране опције и предложене мере и то анализе: финансијских ефеката разматраних опција, економских ефеката, ефеката на друштво тј. ефеката на различите категорије становништва:

– **Анализа финансијских ефеката:** Мере и активности предвиђене Стратегијом ни на који начин неће утицати на јавне приходе и јавне расходе у средњем и дугом року. Сва средства из буџета предвиђена за реализацију активности приказаних у акционом плану у 2020. години су у оквиру предвиђених лимита које је одредило Министарство финансија за све буџетске кориснике. У том смислу, за финансирање овог акционог плана није потребно обезбеђење додатних средстава из буџета Републике Србије. Део средстава за реализацију предвиђених мера обезбеђен је из донаторских средстава различитих билатералних донатора (ЕУ, ГИЗ, УНИЦЕФ, *Save the Children*, ОАК, ПЦФ). Постоји одређени број мера за које су трошкови процењени, али донаторска средства још увек нису обезбеђена, те ће се након усвајања Стратегије и припадајућег Акционог плана приступити изради разних истраживања, студија и анализа, како би се у складу са тим истражиле и евентуалне могућности за аплицирање за донаторска средства. Имплементација мера предвиђених Стратегијом и првим двогодишњим акционим планом неће имати утицаја на међународне финансијске обавезе, зато што никакво задуживање није планирано. Такође, није планирано успостављање и оснивање нових институција, нити изградња нових објеката, већ само унапређење сарадње и протокола постојећих институција. Процењени трошкови за имплементацију првог двогодишњег акционог плана уз ову Стратегију износе 558 милиона динара (4,7 милион евра). Од тог износа 403 милиона динара ће се обезбедити у буџету, а 155 милиона динара биће финансирано из донаторских средстава. По посебним циљевима стратегије, трошкови су распоређени тако да је за посебни циљ 1 неопходно 322 милиона динара, за посебни циљ 2 – 213 милиона динара и за посебни циљ 3 – 23 милиона динара за две године имплементације. Мере не изазивају додатне расходе партнерским институцијама у односу на већ опредељена средства у свакој од њих.

– **Анализа економских ефеката:** Имајући у виду материју којом се бави Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године, јасно је да се не очекују никакви нити позитивни нити негативни утицаји на економију и привреду. Ниједна од мера предвиђених Стратегијом неће имати утицаја на привреду и привредне субјекте. Нису планирани никакви додатни намети нити трошкови привредним субјектима. Такође, нема ни утицаја на конкурентност (како на домаћем, тако и на иностраном тржишту), као ни утицаја на услове конкуренције. Евентуални развој и трансфер технологије рада је могућ између самих институција Републике Србије, али се неће ширити на привредне субјекте. Не очекује се раст нити пад укупног друштвеног богатства, као ни утицај на његову другачију расподелу. У оквиру процене економских ефеката, једини потенцијални ефекти који се истичу, јесте унапређење компетенција запослених у институцијама Републике Србије за рад са децом која су претрпела насиље или су у ризику да буду изложена насиљу, као и за рад са одраслим починиоцима насиља над децом. Спровођењем мера предвиђених првим двогодишњим акционим планом оствариће се значајно унапређење квалитета дела радне снаге, односно запослених професионалаца.

– **Анализа ефеката на друштво:**

а) *Колике трошкове и користи (материјалне и нематеријалне) ће изабрана опција проузроковати грађанима?* – За остварење циљева и имплементацију мера предвиђених Стратегијом за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2019. до 2023. године није предвиђена никаква додатна финансијска обавеза и неће се створити трошкови ни грађанима ни привреди. Овом Стратегијом у Републици Србији предвиђа се унапређење положаја деце у друштву превенцијом свих облика насиља и грубих кршења права детета. Насиље је често

погубно за појединца, али дугорочно гледајући може да има и шире социјалне и економске последице на друштво. Насиље у школи је један од кључних фактора који утиче да деца изостају са часова, нередовно похађају и одустају од школовања што смањује шансе појединцима да образовањем нађу излаз из сиромаштва, буду прихваћени и активни чланови у друштву и да допринесу социјалном и економском друштвеном развоју. Такође, деца која су доживела насиље и сами су у ризику да постану насилници што касније поставље веће захтеве према друштву у погледу додатних потреба за услугама здравствене заштите, социјалне заштите, и правосуђа. Насиље смањује стварање људског капитала и узрокује губитке продуктивности који смањују животну зараду жртава и негативно утичу на друштво у целини. Стратегија доноси вишеструке социјалне и економске користи како за појединца, тако и за друштво у целини кроз механизме и услуге у превенцији и правовременим реаговањем и превенирањем насиља над децом.

б) *Да ли ће ефекти реализације изабране опције штетно утицати на неку специфичну групу популације и да ли ће то негативно утицати на успешно спровођење те опције, као и које мере треба предузети да би се ови ризици свели на минимум?* – Ефекти реализације мера предвиђених Стратегијом неће утицати штетно на неку специфичну групу, напротив, у планирању стратешких мера посебно је наглашена важност заштите деце са сметњама у развоју јер су она под већим ризиком од насиља уопште, а посебно од вршњачког насиља самим тим мерама предвиђених Стратегијом утицало би се на побољшање њиховог положаја у вршњачким групама, унапређење њихових образовних постигнућа и већу социјалну укљученост.

в) *На које друштвене групе, а посебно на које осетљиве друштвене групе, би утицале мере изабране опције и како би се тај утицај огледао (пре свега на сиромашне и социјално искључене појединце и групе, као што су особе са инвалидитетом, деца, млади, жене, старији преко 65 година, припадници ромске националне мањине, необразовани, незапослени, избегла и интерно расељена лица и становништво руралних средина и друге осетљиве друштвене групе)?* – Унапређењем капацитета професионалаца у сектору образовања и социјалне заштите, полиције и правосуђа за превенцију и заштиту деце од насиља, као и унапређењем капацитета родитеља/старатеља/хранитеља и деце за превенцију насиља очекује се позитиван помак у превенцији посебних облика насиља у којима су жртве деца из осетљивих група (деца са инвалидитетом, деца са сметњама у развоју, деца смештена у девојчице, мигранти, припадници/е ромске популације, деца у сукобу са законом) и смањење негативних искустава у детињству смањењем посебних облика насиља над овом популацијом која се најчешће огледа у вршњачком насиљу, сексуалном насиљу, злоупотреби дечјег рада, раним и принудним браковима, занемаривању и немарном поступању.

г) *Да ли би и на који начин изабрана опција утицала на тржиште рада и запошљавање, као и на услове за рад (нпр. промене у стопама запослености, отпуштање технолошких вишкова, укинута или новоформирана радна места, постојећа права и обавезе радника, потребе за преквалификацијама или додатним обукама које намеће тржиште рада, родну равноправност, рањиве групе и облике њиховог запошљавања и слично)?* – Стратегијом за превенцију и заштиту деце од насиља није предвиђено отварање нових радних места или смањење постојећих, већ боља координација различитих сектора и људских и стручних капацитета у решавању овог друштвеног феномена.

д) *Да ли изабране опције омогућавају равноправан третман, или доводе до директне или индиректне дискриминације различитих категорија лица (нпр. на основу националне припадности, етничког порекла, језика, пола, родног идентитета, инвалидитета, старосне доби, сексуалне оријентације, брачног статуса или других личних својстава)?* – Полазне основе израде Стратегије представљају кључна међународна и национална документа, институционални механизми и стратешки оквир како би мере предвиђене Стратегијом обухватиле сву децу у земљи без обзира на правни статус, етничко порекло, родну припадност и било које друге социјалне или индивидуалне карактеристике.

ђ) *Да ли би изабрана опција могла да утиче на цене роба и услуга и животни стандард становништва, на који начин и у којем обиму?* – Стратегија својим мерама не предвиђа утицај на цену роба и услуга, а имплементацијом мера дугорочно може имати позитивне ефекте на животни стандард деце и смањењу потреба за додатним услугама.

е) *Да ли би се реализацијом изабраних опција позитивно утицало на промену социјалне ситуације у неком одређеном региону или округу и на који начин?* – Позитивна промена која се очекује имплементацијом мера из Стратегије обухвата целу територију Републике Србије и сву децу без изузетка.

ж) *Да ли би се реализацијом изабране опције утицало на промене у финансирању, квалитету или доступности система социјалне заштите, здравственог система или система образовања, посебно у смислу једнаког приступа услугама и правима за осетљиве групе и на који начин?* – Имплементацијом мера и остваривањем циљева Стратегије не би се утицало на промене у финансирању из различитих система, али је управо овим мерама и циљевима указано у којим сегментима је неопходно унапредити квалитет и доступност. Стварањем ефективне стратегије за превенцију насиља и предузимањем превентивних активности помоћи ће да се избегну непосредне и дугорочне негативне последице које ће насиље имати на живот деце, њихове породице, заједнице и друштво. Стратегијом је предвиђено унапређење институционалних капацитета да одговори на насиље и развијање делотворнијих инструмената координације, верификовања и поступања у случајевима насиља. Стратегијом је такође предвиђен бољи интерсекторски систем подршке породици, рано препознавање ризика изложености насиљу у породичним и другим контекстима, ефикасније реаговање на насиље и развијање додатних механизма и услуга за саветовање, психо-социјалну подршку, жалбе и подизање стручних капацитета професионалаца из различитих сектора.

7–9. Релевантне информације о резултатима поређења опција; Образложење предлога оптималне опције; Информација о резултатима анализе „status quo” опције, уз навођење разлога због којих се не препоручује: Једна од могућности за решавање проблема насиља над децом је да свако ресорно министарство односно сектори унутар њих као и организације цивилног друштва некоординисано на националном и локалном нивоу спроводе појединачне програме заштите и превенције насиља над децом. Стратегија уз израду одговарајућег акционог плана пружа могућност да се пре свега постигне друштвени консензус да се насиље над децом не сме више толерисати као и да се насиље над децом спречи и превенира координисаним активностима различитих институција и организација. Израдом Стратегије омогућава се интерресорно и интерсекторско деловање, активно укључивање организација цивилног друштва, заједнице и породице ради заједничког и комплементарног ангажовања и примене институционалних механизма у решавању овог друштвеног проблема. Тренутно не постоји централизована евиденција која би омогућила доступност података за даље развијање добре праксе и праћења стања у овој области (Републички завод за социјалну заштиту прати децу из угла социјалне заштите и унутар породице, Министарство просвете, науке и технолошког развоја прати насиље на нивоу школе, али нема повезаности ова два система у решавању проблема насиља над децом). Подаци ће надале помоћи у системском развијању и унапређењу политика, као и њиховој синхронизацији на националном нивоу. На локалном нивоу омогућила би се боља примена протокола и сарадња међу различитим системима кроз бољу расподелу средстава, расподелу улога и развијање система превенције. Доношењем Стратегије и акционог плана пратиће се и и мерити ефекти мера и активности како би се детектовале оне интервенције које су ефикасне и које могу даље да се унапређују и шире. Стратегија треба да обезбеди и бољу координацију људских и материјалних ресурса како би ограничени ресурси на националном и локалном били боље искоришћени у превенцији и заштити деце од насиља. Стратегија даље кроз предложене мере превенције и заштите деце од насиља треба да доведе до смањења озбиљних социјалних и економских последица на појединца и заједницу, а под тим се подразумева утицај на школска постигнућа и дугорочне економске трошкове. Стратегија се односи на сву децу, без дискриминације, односно, без обзира на породични статус, етничко порекло, пол, језик, вероисповест, националност и друга лична својства.

Г) и Д) Информације о иницијативи за израду Акционог плана са основним подацима о подносиоцу иницијативе за израду Акционог плана и предмету иницијативе и Информације о објави отпочињања рада на документу јавне политике:

Министарство за рад, борацка и социјална питања је донело Решење о формирању Радне групе за израду Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља и пратећег Акционог плана. Чланови Радне групе били су: Владимир Илић, државни секретар у Министарству за рад, запошљавање, борацка и социјална питања, Драган Вулевић, начелник Одељења за управно-надзорне послове у области породичне заштите у Министарству за рад, запошљавање, борацка и социјална питања, Биљана Зековица, начелник Одељења инспекције социјалне заштите у Министарству за рад, запошљавање, борацка и социјална питања, Мирјана Огњановић, руководилац Одељења за истраживање и развој у Републичком заводу за социјалну заштиту, Ружица Јелисавац, саветник у Републичком заводу за социјалну заштиту, Оливера Зечевић, шеф Одсека за превенцију и сузбијање малолетничке делинквенције у Министарству унутрашњих послова, Бојана Перовић, саветник у Министарству омладине и спорта, Анамарија Вичек, државна секретарка у Министарству просвете, науке и технолошког развоја, Снежана Пантић Аксентијевић, самостални саветник у Министарству здравља, Александра Степановић, начелник Одељења за заштиту права лица лишених слободе у Министарству правде, Сава Савић, помоћник министра трговине, туризма и

телекомуникација, Тања Срећковић, саветник у Канцеларији за људска и мањинска права, Тања Игњатовић, представница Аутономног женског центра, Светлана Влаховић, представница Савеза МНРО Србије, Јелена Жунић Цицварић, представница Мрежа организација за децу Србије, Игор Јурић, директор Фондације Тијана Јурић, и Весна Дејановић из Представништва УНИЦЕФ у Београду.

Ђ) Информације о спроведеним консултацијама (време, обим и метод консултација; учесници консултативног процеса; питања која су била предмет консултација; примедбе, сугестије и коментари који су узети у разматрање; утицај резултата консултација на избор мера и докумената јавних политика):

1) Консултативни процес: Током реализације пројекта „Подршка изградњи стратешког оквира за заштиту деце од насиља у Републици Србији“, који представља интегрални део *IPA II* пројекта „Заштита деце од насиља и промоција социјалне инклузије деце са сметњама у развоју у земљама Западног Балкана и Турској“, а који се спроводи у сарадњи Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства здравља, Министарства просвете, науке и технолошког развоја и УНИЦЕФ, уз финансијску подршку Европске уније и техничку помоћ Центра за подршку и инклузију *HELP NET*, одржана су 4 догађаја, којима су у: Новом Саду, Нишу, Крагујевцу и Београду присуствовали представници организација цивилног друштва, које делују на националном, регионалном или локалном нивоу, а које се баве заштитом деце, примарно делујући у области социјалне заштите, пољу образовања и здравствене заштите. Позиви на ове скупове били су упућени и свим особама и установама за које је постојала индиција да третирају одређена питања везана за материју Предлога. На све 4 наведене трибине присуствовало је 69 учесника. Учесници на трибинама били су представници Републичког завода за социјалну заштиту, Покрајинског завода за социјалну заштиту, општински и градски центри за социјални рад, Центар за породични смештај и усвојење, Установа за смештај деце и младих, Министарства здравља, запослени у домовима здравља и болницама, Министарства унутрашњих послова, Завода за заштиту деце и омладине, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, представници академске заједнице. На свакој од ових трибина присуствовали су чланови Радне групе, која је радила на изради Предлога, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и УНИЦЕФ.

Наведени учесници су имали могућност да на трибинама непосредно дају своје коментаре или сугестије за измену и побољшање текста Предлога. Таква је могућност постојала и за достављање предлога широј стручној јавности и свим заинтересованим странама електронским путем на прикладну адресу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Током трајања ових јавних консултација, укупни број примљених коментара износио је 32. Од тог броја, највећи број њих се односио на опште сугестије и похвале Предлога без јасног дефинисања који део Предлога је потребно унапредити/кориговати. Број коментара, који се односио на сасвим конкретну садржину био је седам, од којих су четири уважена, а три су одбијена уз доставу детаљног образложења и разлога за одбијање од стране чланова Радне групе. Најчешћи узрок одбијања односи се на чињеницу да су се предложене интервенције већ налазиле у Прилогу, али на другом делу текста. Електронским путем је пристигао 21 коментар. Уважено је њих 15, док је девет одбачено. Треба истаћи да је значајан број удружења, јавних установа и других владиних и невладиних организација имао своје представнике у Радној групи и да су они кроз заседања Групе имали прилику да утичу на садржину Предлога.

2) Јавна расправа: На основу одредби члана 36. Закона о планском систему („Службени гласник РС“, број 30/18), члана 45. став 1. Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика и члана 41. став 3. Пословника Владе, а на предлог Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања (у даљем тексту: Министарство) – Одбор за јавне службе Владе донео је Закључак 05 Број: 560-11716/2019 од 28. новембра 2019. године о спровођењу јавне расправе о Предлогу стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године и Акционог плана за 2020. и 2021. годину за примену Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године. Наведеним закључком утврђен је Програм јавне расправе о Предлогу стратегије и АП, која је спроведена од 29. новембра до 19. децембра 2019. године. Према Програму, јавна расправа о Предлогу стратегије и АП у потпуности је реализована за представнике: државних органа, јавних служби, невладин сектор, као и друге заинтересоване учеснике. Текст Предлога стратегије и АП био је доступан на сајту Министарства (www.minrzs.gov.rs) и порталу е-управе и јавност је била позвана да у периоду трајања јавне расправе достави сугестије, предлоге, иницијативе и коментаре на е-mail адресу: socijalna.zastita@minrzs.gov.rs или писаним путем Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Београд, Немањина 22-26.

У складу са Програмом, реализовани су и округли столови у пет градова у Републици Србији, уз учешће 349 лица и то: 1) 29. новембра 2019. године у Београду, у Народној скупштини Републике Србије од 12 до 14:45 часова, 2) 4. децембра 2019. године у Новом Саду, у Хотелу Шератон од 11 до 13:45 часова (у сарадњи са Фондацијом Тијана Јурић), 3) 11. децембра 2019. године у Ужицу, у Скупштини Града Ужица од 11 до 13:15 часова, 4) 13. децембра 2019. године у Новом Пазару, у Свечаној сали Културног центра од 12 до 14:45 часова, и 5) 16. децембра 2016. године у Врању, у Скупштини Града Врања од 12 до 14:15 часова. Све расправе су отворили или Зоран Ђорђевић, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, или др Стана Божовић, државни секретар у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

У оквиру свих поменутих округлих столова, учесници су једногласно је поздрављено предлагање једне овакве стратегије са АП, а присутни су имали сугестије за њихово унапређење, који су се односили на: институционално насиље, вршњачке едукације, деинституционализацију, трговину људима (децом) и дечије бракове, улогу локалне самоуправе. Нарочито треба нагласити да су у дискусијама активно учествовала деца.

Путем електронске поште на е-mail адресу: socijalna.zastita@minrzs.gov.rs или поштом на адресу Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Београд, Немањина 22-24 до 19 децембра је стигло 7 прилога, и то: Мреже организација за децу Србије, Малића Плојовић из Новог Пазара, УНИТАС Фонд из Београда, Центра за права детета (Београд), Центар за заштиту деце и одојчади Звечанска, Београд, Тање Срећковић, запослене у Канцеларији за људска и мањинска права, и Оливере Зечевић из Управе криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова.

IV. СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРВОГ ДВОГОДИШЊЕГ АКЦИОНОГ ПЛАНА И УТИЦАЈ НА БУЏЕТ

Пратећи, сада већ устаљену, праксу буџетирања акционих планова која је успостављена израдом акционог плана за Поглавље 23 и 24, при процени финансијских средстава за имплементацију ове стратегије и првог двогодишњег акционог плана, коришћена је иста Стандардна методологија исказивања јединичних трошкова за оквирну процену финансијских средстава која је прихваћена у Бриселу и по којој су буџетирани сви трошкови за реализацију Акционог плана за Поглавље 23 – Правосуђе и основна права. Процена трошкова спровођења планираних активности у овом Акционом плану изражена је са значајном прецизношћу, нарочито због примене Стандардне методологије израђене за потребе Поглавља 23 и 24, која је припремана у сарадњи са међународним финансијским експертима.

Финансијска средства су изражена на нивоу мера, с тим што су претходно износи буџетирани по појединачним активностима, а у складу са програмима/програмским активностима из буџета сваког органа – носиоца појединачне активности. Услед потребе за повезивањем извора средстава и за буџетска средства Републике Србије и за донаторска финансијска средства, наведене су програмске информације (ознаке) из програмске шеме буџета – ознака пројекта/програмске активности, назив како је наведено у Закону о буџету Републике Србије за 2019. годину („Службени гласник РС”, број 95/18). Како се поједине активности реализују у оквиру укупно планираних средстава за одређене намене, износ буџетираних/процењених средстава за реализацију појединих активности из овог акционог плана мањи је од укупно планираних износа за пројекте/програмске активности, односно налази се у оквиру предвиђених лимита. Због тога је било важно детаљније исказати финансијске ефекте и приказати буџетирани износи и по појединачним активностима, које су затим, зависно од мера којима припадају, исказане и збирно на нивоу мера, а у складу са методологијом прописаном Законом о планском систему за стратешка планска документа у која спада и овај Акциони план.

Један од битних фактора у постављању релације између активности, рокова и извора финансирања, била је и динамика планирања и спровођења пројеката финансираних из ИПА фондова, као и билатералних уговора.

С обзиром да је овај Акциони план орочен на две године, значајан број активности што се извора тиче, захтева израду разних истраживања, студија и анализа, па у складу са тим и евентуалне могућности за аплицирање за донаторска средства што је посебно назначено у Акционом плану у оквиру сваке такве активности изразом донаторска средства односно финансијска помоћ – без даљег улажења у детаљ о ком донатору се ради и који је извор финансијске помоћи.

Идентификација донаторских средстава по изворима и износима, односно наменама за које донатори одобравају средства, као и динамику

трајања сваког пројекта и процењене износе који би се могли односити на превенцију и заштиту деце од насиља, у овом тренутку урађена је на основу информација прикупљених током израде Стратегије и Акционог плана за први двогодишњи период у оквиру Радне групе и уз консултације са свим заинтересованим странама.

Будући да је спровођење већине активности планирано за неколико година, односно континуирано тј. почев од 2020. године, да је при том прецизно дефинисање активности често условљено претходним спровођењем одређених анализа или процена, као и да постоје одређена ограничења у погледу оскудних статистичких и других пратећих података везано за ову специфичну проблематику, питање буџетирања обима финансијских средстава представљало је комплексан и специфичан посао.

У оквиру буџетирања оквирних износа потребних финансијских средстава, Акциони план садржи процену за две групације активности и то: активности за правно усклађивање и активности за имплементацију, па тако се трошкови односе на: измену или израду нормативног оквира, који садржи правилнике, више и мање сложене законе, подзаконске и интерне акте, затим трошкове за обуке, семинаре, трошкове јачања институционалног оквира и административних капацитета, односно истраживања, као и анализе и студије потреба и изводљивости и слично.

За ове групације активности, буџетирање трошкова је обухватало: трошкове људских ресурса, односно државних службеника, или и других ангажованих лица, појединачно или у радним групама, за реализацију планираних активности у овим групацијама. У оквиру трошкова људских ресурса су, у првом реду исказивани просечни износи утврђени поменутом методологијом за плате и друга лична примања, као и припадајући трошкови за остале расходе – материјални и други стални трошкови, канцеларисјки материјал, ИТ и други пратећи трошкови.

V. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТАВА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРВОГ ДВОГОДИШЊЕГ АКЦИОНОГ ПЛАНА

За спровођење овог акционог плана, финансијска средства биће обезбеђена Законом о буџету Републике Србије за 2019. годину у оквиру раздела надлежних министарстава или других државних органа који су носиоци појединачних активности из овог акционог плана. Укупно планирана средства по наведеним програмима обухватаће и средства за реализацију појединачних активности из овог акционог плана, по посебним циљевима, и то:

1) **За посебни циљ 1** - Унапређена превенција и систематски рад на промени ставова, вредности и понашања у односу на насиље према деци у делима Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства здравља, Министарства унутрашњих послова, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, те глави 3.19 Канцеларије за људска и мањинска права у оквиру раздела Владе:

* **Раздео 26** – Министарство просвете, науке и технолошког развоја у оквиру планираних средстава за следеће програме:

- Програм 2001 – Уређење, надзор и развој свих нивоа образовног система, Програмска активност 0005 Развој програма и уџбеника, Програмска активност 0007 Професионални развој запослених у образовању – редовна средства у оквиру лимита;
- Програм 2002 – Предшколско васпитање, Програмска активност 0001 Подршка реализацији четворочасовног припремног предшколског програма – редовна средства у оквиру лимита;
- Програм 2003 – Основно образовање, Програмска активност 0001 Реализација делатности основног образовања, Програмска активност 0009 Стручно усавршавање запослених у предшколским установама и основним школама – редовна средства у оквиру лимита;
- Програм 2004 – Средње образовање, Програмска активност 0001 Реализација делатности средњег образовања и образовања одраслих – редовна средства у оквиру лимита.

* **Раздео 30** – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у оквиру планираних средстава за следеће програме:

- Програм 0902 – Социјална заштита, Програмска активност 0004 Подршка удружењима и локалним заједницама, Програмска активност 0005 Обављање делатности установа социјалне заштите, Програмска активност 0006 Заштита положаја особа са инвалидитетом, Програмска активност 0013 Подршка раду хранитеља – редовна средства у оквиру лимита;

- Програм 0903 – Породично-правна заштита грађана, Програмска активност 0001 Права корисника из области заштите породице и деце, Програмска активност 0002 Подршка удружењима у области заштите породице и деце – редовна средства у оквиру лимита.
 - * **Раздео 27** – Министарство здравља, у оквиру планираних средстава за Програм 1801 Уређење и надзор у области здравства, Програмска активност 0001 Уређење здравственог система, Програмска активност 0007 Администрација и управљање – редовна средства у оквиру лимита.
 - * **Раздео 15** – Министарство унутрашњих послова у оквиру планираних средстава за следеће програме:
 - Програм 1403 – Високо образовање у области јавне безбедности, Програмска активност 0001 Управљање радом криминалистичко-полицијске академије – редовна средства у оквиру лимита;
 - Програм 1409 – Безбедност, Програмска активност 0003 Полицијске управе – редовна средства у оквиру лимита.
 - * **Раздео 32** – Министарство трговине, туризма и телекомуникација у оквиру планираних средстава за Програм 0703 Телекомуникације и информационо друштво, Програмска активност 0001 Уређење и надзор електронских комуникација и поштанског саобраћаја – редовна средства у оквиру лимита.
 - * **Раздео 3** – Влада, Глава 3.19 Канцеларија за људска и мањинска права у оквиру планираних средстава за Програм 1001 Унапређење и заштита људских и мањинских права и слобода, Програмска активност 0007 Унапређење положаја националних мањина – редовна средства у оквиру лимита.
- 2) **За посебни циљ 2** – Унапређене интервенције усмерене ка заштити деце од насиља у разделима Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства правде и Управе за извршење кривичних санкција, Министарства унутрашњих послова и Министарства просвете, науке и технолошког развоја:
- * **Раздео 30** – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у оквиру планираних средстава за Програм 0902 Социјална заштита, Програмска активност 0005 Обављање делатности установа социјалне заштите – редовна средства у оквиру лимита;
 - * **Раздео 23** – Министарство правде у оквиру планираних средстава за Програм 1001 Унапређење и заштита људских и мањинских права и слобода, Програмска активност 0003 Заштита права у поступцима пред домаћим судовима – редовна средства у оквиру лимита;
 - Глава 23.1 Управа за извршење кривичних санкција у оквиру планираних средстава за Програм 1607 Управљање извршењем кривичних санкција, Програмска активност 0005 Алтернативне санкције – редовна средства у оквиру лимита;
 - Пројекат 7002 – ИПА 2013 – Сектор правосуђа (у оквиру укупног износа пројекта).
 - * **Раздео 15** – Министарство унутрашњих послова у оквиру планираних средстава за Програм 1409 Безбедност, Програмска активност 0003 Полицијске управе – редовна средства у оквиру лимита;
 - Пројекат 7050 – ИПА 2014 – Подршка европским интеграцијама и припрема пројекта за 2014–2020 (у оквиру укупног износа пројекта).
 - * **Раздео 26** – Министарство просвете, науке и технолошког развоја у оквиру планираних средстава за Програм 2001 Уређење, надзор и развој свих нивоа образовног система, Програмска активност 0007 Професионални развој запослених у образовању – редовна средства у оквиру лимита.
- 3) **За посебни циљ 3** – Унапређени нормативни, институционални и организациони механизми за превенцију и заштиту деце од насиља у разделима Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарства унутрашњих послова:
- * **Раздео 30** – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у оквиру планираних средстава за Програм 0902 Уређење и надзор у области здравства, Програмска активност 0004 Подршка удружењима и локалним заједницама – редовна средства у оквиру лимита.
 - * **Раздео 15** – Министарство унутрашњих послова, у оквиру планираних средстава за следеће програме:
 - Програм 1408 Управљање људским и материјалним ресурсима, Програмска активност 5008 Повећање информатичких капацитета за обављање пословних процеса у Министарству унутрашњих послова – редовна средства у оквиру лимита;
 - Програм 1409 – Безбедност, Програмска активност 0001 Руковођење и координација рада полиције и управних послова – редовна средства у оквиру лимита.

Сва средства неопходна за реализацију активности приказаних у Предлогу акционог плана у 2020. и 2021. години биће обезбеђена у складу са лимитима за 2020, односно 2021. годину, које одреди Министарство финансија за све буџетске кориснике, а у оквиру наведених раздела и одговарајућих програма у оквиру којих се планирају и средства за реализацију активности приказаних у овом акционом плану. У том смислу, за финансирање овог акционог плана није потребно обезбеђење додатних средстава из буџета Републике Србије.

У свим активностима у којима је наведено да су у оквиру програма који се реализују кроз средства буџета у оквиру предвиђених лимита, ради се редовном раду државних службеника и намештеника у оквиру својих прописаних активности, било да се ради о њиховом учешћу у радним групама или о појединачном раду на праћењу спровођења прописа или изради одређених анализа, извештаја, прикупљању података и слично и не захтевају посебно буџетирање, нити се исказују у прописаним ПФЕ обрасцима.

VI. ЗАВРШНА ОДРЕДБА

Завршном одредбом утврђује се да ће се овај акциони план објавити у „Службеном гласнику РС“, на интернет страници Владе, на порталу е-Управа и на интернет страници Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

ИЗЈАВА
О УСКЛАЂЕНОСТИ ПРОПИСА СА ПРОПИСИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

1. Овлашћени предлагач прописа:

Влада
Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

2. Назив прописа:

Предлог стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године и акционог плана за 2020. и 2021. годину за примену Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године
Draft Strategy on Prevention and Protection of Children against Violence for the Period of 2020 to 2023 and Plan of Action for 2020 and 2021 for the Implementation of Strategy on Prevention and Protection of Children against Violence for the Period of 2020 to 2023

3. Усклађеност прописа са одредбама Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране и Републике Србије, са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Споразум), односно са одредбама Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Прелазни споразум):

- а) Одредбе Споразума и Прелазног споразума које се односе на нормативну садржину прописа:
/
- б) Прелазни рок за усклађивање законодавства према одредбама Споразума и Прелазног споразума:
/
- в) Оцена испуњености обавеза које произлазе из наведене одредбе Споразума и Прелазног споразума:
/
- г) Разлози за делимично испуњавање, односно неиспуњавање обавеза које произлазе из наведене одредбе Споразума и Прелазног споразума:
/
- д) Веза са Националним програмом за усвајање правних тековина Европске уније:
/

4. Усклађеност прописа са прописима Европске уније:

- а) Навођење одредаба примарних извора права Европске уније и оцене усклађености са њима:
/
- б) Навођење секундарних извора права Европске уније и оцене усклађености са њима:
/
- в) Навођење осталих извора права Европске уније и усклађеност са њима:
/
- г) Разлози за делимичну усклађеност, односно неусклађеност:
/
- д) Рок у којем је предвиђено постизање потпуне усклађености прописа са прописима Европске уније:
/

5. Уколико не постоје одговарајуће надлежности Европске уније у материји коју регулише пропис, и/или не постоје одговарајући секундарни извори права Европске уније са којима је потребно обезбедити усклађеност, потребно је образложити ту чињеницу. У овом случају, није потребно попуњавати Табелу усклађености прописа. Табелу усклађености

није потребно попуњавати и уколико се домаћим прописом не врши пренос одредаба секундарног извора права Европске уније, већ се искључиво врши примена или спровођење неког захтева који произлази из одредбе секундарног извора права (нпр. Предлогом одлуке о изради стратешке процене утицаја биће спроведена обавеза из члана 4. Директиве 2001/42/ЕЗ, али се не врши и пренос те одредбе Директиве):

6. Да ли су претходно наведени извори права ЕУ преведени на српски језик:
Не
7. Да ли је пропис преведен на неки службени језик ЕУ:
Не
8. Сарадња са ЕУ и учешће консултаната у изради прописа и њихово мишљење о усклађености:
/

У Београду,
Датум: 2020. године

МИНИСТАР

Зоран Ђорђевић

ИЗЈАВА
О УСКЛАЂЕНОСТИ ПРОПИСА СА СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТОМ ВЛАДЕ

1. **Орган државне управе, односно други овлашћени предлагач прописа/акта:**
Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

2. **Назив прописа:**

Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године и акционог плана за 2020. и 2021. годину за примену Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године

3. **Да ли је пропис/акт усклађен са стратешким документом/стратешким документима Владе (заокружити)?**

ДА

НЕ

4. **Са којим стратешким документом/стратешким документима Владе је пропис/акт усклађен?**

– **Навести стратешки документ/стратешка документа Владе:**

Стратегија превенције и заштите од дискриминације („Службени гласник РС“, број 60/13) и Акциони план за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014–2018. године („Службени гласник РС“, број 107/14)

– **Навести део/поглавље стратешког документа/стратешких докумената Владе:**

* Стратегија превенције и заштите од дискриминације:

4.7.1. Деца

4.7.2.1. Положај деце

4.7.2.2. Поштовање правног оквира, потреба за његовим даљим унапређивањем и фактичко стање у појединим областима

* Акциони план за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014–2018. године:

3.1. Државна управа и забрана дискриминације

3.2. Безбедност, унутрашњи послови и правосуђе

* Акциони план за спровођење програма Владе:

4.2. Ефективна популациона политика и посвећеност рањивим (осетљивим) групама

– **Навести циљ/циљеве из стратешког документа/стратешких докумената Владе који се испуњава/испуњавају доношењем прописа/акта:**

* У вези са Стратегијом превенције и заштите од дискриминације:

– доследно спровођење и примена постојећег законског и регулаторног оквира, који се односи на спречавање кршења забране дискриминације;

– спречавање дискриминаторских пракси у одређеним областима према лицу/групи лица с обзиром на његово/њихово лично својство, нарочито према припадницима осетљивих друштвених група;

– стварање безбедног окружења за припаднике осетљивих друштвених група и унапређење степена толеранције према њима;

– обезбеђивање да сва лица, без обзира на лично својство равноправно уживају Уставом гарантована људска права, без дискриминације и у складу са начелом једнакости и једнаких права и обавеза;

* У вези са Акционим планом за спровођење програма Владе:

- број решених поступака дискриминације и насиља у образовно васпитним установама повећан за 30% у односу на базну вредност (750 случајева у 2016. години);
- унапређен приступ правди за рањиве (осетљиве) групе.

5. Уколико пропис/акт није усклађен са одговарајућим стратешким документом/стратешким документима Владе, навести разлоге:

/

У Београду,

Датум: 2020. године

МИНИСТАР

Зоран Ђорђевић

ИЗЈАВА
О УСКЛАЂЕНОСТИ ПРОПИСА СА ГОДИШЊИМ ПЛАНОМ РАДА ВЛАДЕ

На основу члана 39а став 3. Пословника Владе („Службени гласник РС“, бр. 61/06–пречишћени текст, 69/08, 88/09, 33/10, 69/10, 20/11, 37/11, 30/13, 76/14 и 8/19 – др. пропис), Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања даје следећу

ИЗЈАВУ

Усвајање Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године и акционог плана за 2020. и 2021. годину за примену Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године предвиђено је Годишњим планом рада Владе за 2020. годину.

У Београду,
Датум: 2020. године

МИНИСТАР

Зоран Ђорђевић

**ИЗЈАВА
О ОСТВАРЕНОЈ САРАДЊИ СА ОРГАНИМА, ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ТЕЛИМА**

На основу члана 39а став 4. Пословника Владе („Службени гласник РС”, бр. 61/06 – пречишћен текст, 69/08, 88/09, 33/10, 69/10, 20/2011, 37/11, 30/13, 76/14 и 8/19 – др. пропис), Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања даје следећу

ИЗЈАВУ

При изради Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године и акционог плана за 2020. и 2021. годину за примену Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године Предлога Акционог плана за 2019. и 2020. годину за примену Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања остварило је сарадњу са: Заштитником грађана, Повереником за заштиту равноправности, као и Представнишвом УНИЦЕФа у Републици Србији.

У Београду,
Датум:

2020. године

МИНИСТАР

Зоран Ђорђевић

ПРЕГЛЕД ПРОПИСА И АКАТА

Предлогом стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године и акционог плана за 2020. и 2021. годину за примену Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године није предвиђено доношење аката којима се пропис извршава На основу члана 40. став 3. Пословника Владе („Службени гласник РС“, бр. 61/06–пречишћени текст, 69/08, 88/09, 33/10, 69/10, 20/11, 37/11, 30/13, 76/14 и 8/19 – др. пропис),.

У Београду,
Датум: 2020. године

МИНИСТАР

Зоран Ђорђевић